

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

CHINNUPHONG SUWAUNCHAIROB

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**
ชื่อนักศึกษา	:	**ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ**
ชื่อปริญญา	:	**ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การบริหารการศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**พระครูปลัดสุวัฒนสัจจคุณ, ดร.**

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ .....
(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(รศ.ดร.บุญจันทร์ สีสันต์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(พระครูปลัดสุวัฒนสัจจคุณ, ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหาไกรวรรณ์ ชินทตฺติโย, ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหาธำรงค์ จิตปุญฺโญ, ดร.)

กรรมการ .....
(ผศ.ดร.สุธาสินี แสงมุกดา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Model of the Royal Rewarded Buddhist Oriented Secondary School Administration under the Office the Basic Education Commission
Student's Name	:	Chinnuphong Suwaunchairob
Degree Sought	:	Doctor in Education
Program	:	Educational Administration
Academic Year	:	2023
Advisor	:	Phrakhrupaladsuvaddhanasaccaguna, Dr.

Accepted by the Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor in Education (Educational Administration)

Dean of Faculty of Education .....
(Phrakhrusrivirakhunsunthorn, Asst.Prof.Dr.)

Dissertation Committee:

Chairman .....
(Assoc.Prof.Dr.Boonchan Sisan)

Member (Advisor) .....
(Phrakhrupaladsuvaddhanasaccaguna, Dr.)

Member .....
(Phramaha Kraiwan Jinadattiyo, Dr.)

Member .....
(Phramaha Thamrong Ṭhitapuñño, Dr.)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Suthasinee Saengmookda)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**The Model of the Royal Rewarded Buddhist Oriented Secondary School Administration under the Office of the Basic Education Commission**
Student's Name	:	**Chinnuphong Suwaunchairob**
Degree Sought	:	**Doctor in Education**
Program	:	**Educational Administration**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Phrakhrupaladsuvaddhanasaccaguna, Dr.**

The purposes, of this research were 1) to study the Components of The Administration of Buddhist Oriented School in secondary school level under the Office of Basic Education Commission: OBEC 2) to Develop the Administrative Model of Buddhist Oriented School under The Office of the Basic Education Commission: OBEC and 3) to Estimate and ensure the Administrative Model of Buddhist Oriented School under the Office of the Basic Education Commission: OBEC By using the research of combination models. The samples were two experts Asked by questionnaire 2) 245 teachers from 35 Buddhist Oriented Schools 3) 15 experts estimating and ensuring. The model. The Instruments used in this research were interview questions, Questionnaire, and check list with its reliability at 0.90 to Gather data between November 2022 and August 2023 .The statistics used to analyze the data were frequency value, percentage, mean, standard deviation, and exploratory data analysis by using statistical package.

The result of the study were :

1. The components of administration of Buddhist Oriented School Under the office of the Basic Education commission: OBEC founded that there were 90 variables.

2. The Administrative Model of Buddhist Oriented School, MDSTTP Model was integrated model which has important six components to help understand the administration of Buddhist Oriented School in secondary schools under the office of the Basic Education Commission: 1) the administration 2) the directors 3) Students 4) Teachers 5) trisikkha and 6) participation

3) The mean of estimation and insurance of the Administrative Model of Buddhist Oriented School under The office of the Basic Education Commission: OBEC: Appropriateness, possibility, correctness, and application was 4.82 which was higher than the specified evaluation criteria In conclusion, the model was ensured.

Keywords : Model, School Administration, Royal Award Buddhist Oriented Schools

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านบริหารการศึกษาปริญญาเอก

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปลัดสุวัฒนสัจจคุณ,ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ รศ.ดร.บุญจันทร์ สีสันต์ ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศึกษา ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มดุษฎีนิพนธ์ด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาเอก รหัส 64 ทุกรูป/คน ที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณความดีและประโยชน์อันเกิดจากดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ฉ**
กิตติกรรมประกาศ ..... **ช**
สารบัญ ..... **ซ**
สารบัญตาราง ..... **ฎ**
สารบัญภาพ ..... **ฏ**
บทที่ 1 บทนำ **1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 5
1.3 คำถามการวิจัย 6
1.4 สมมุติฐานการวิจัย 6
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย 6
1.6 ขอบเขตของการวิจัย 8
1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย 9
1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับ 11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **12**
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ 13
2.1.1 ความหมายของรูปแบบ 13
2.1.2 ประเภทของรูปแบบ 15
2.1.3 ลักษณะของรูปแบบที่ดี 16
2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบ 18
2.1.5 การสร้างและพัฒนารูปแบบ 19
2.1.6 การประเมินรูปแบบ 21
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 23
2.2.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 23
2.2.2 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 24
2.2.3 ทฤษฎีหลักการบริหารโรงเรียน 27
2.2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียน 29
2.2.5 ทฤษฎีการบริหารโรงเรียนแบบ PIE Cycle 33
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 36
2.3.1 ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ 36
2.3.2 คำนิยามของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 38

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3.3 กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 38
2.3.4 แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 42
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา 73
2.4.1 ความหมายของไตรสิกขา 73
2.4.2 ความสำคัญของไตรสิกขา 74
2.4.3 องค์ประกอบของไตรสิกขา 77
2.4.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 79
2.5 บริบทโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 82
2.5.1 วิวัฒนาการของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 82
2.5.2 จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 90
2.5.3 เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 92
2.5.4 ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 93
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 94
2.6.1 งานวิจัยในประเทศ 94
2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ 99
2.7 สรุป 100
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 101
3.1 ขั้นตอนในการวิจัย 101
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย 105
3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 105
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 106
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 109
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ 110
3.7 สรุป 112
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 113
4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 114
4.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 128
4.3 ผลการประเมินรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 150

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ 159
5.1 สรุปผลการวิจัย 159
5.2 การอภิปรายผล 165
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 177
บรรณานุกรม..... **180**
ภาคผนวก..... **186**
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลงานวิจัย 187
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือ (IOC) 197
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล (Try out)..... 204
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากโรงเรียน 211
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินและรับรอง 214
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ..... 232
ภาคผนวก ช แบบสอบถามเพื่อการวิจัย..... 236
ภาคผนวก ซ แบบประเมินและรับรองรูปแบบ 249
ภาคผนวก ฌ ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือ 254
ภาคผนวก ญ ร่างรูปแบบ..... 265
ภาคผนวก ฎ ผลการทดลองเครื่องมือวิจัย..... 279
ประวัติผู้วิจัย 287

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ 106
4.1 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .. 115
4.2 สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 120
4.3 ความถี่และร้อยละของข้อมูลแสดงสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม..... 128
4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของแต่ละตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ
การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน..... 130
4.5 ค่า KMO-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy..... 138
4.6 ตาราง ค่าไอเกน ค่าร้อยละ ของความแปรปรวน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมใน
องค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 139
4.7 องค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 139
4.8 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 1 140
4.9 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 2 142
4.10 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 3 144
4.11 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 4 146
4.12 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 5 147
4.13 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 6 148
4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียน
วิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 151

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 7
3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย..... 104
4.1 (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 149
4.2 รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (MDSTTP MODEL)..... 158
5.1 รูปแบบองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 163

บทที่ 1
บทนำ

ในสภาพปัจจุบันการบริหารการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลากับสังคมโลก ทั้งเกิดจากสถานการณ์ต่าง ๆ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป คุณภาพการบริหารการศึกษาเป็นเครื่องบ่งบอกถึงคุณภาพของมนุษย์ที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังที่ทราบกันดีว่าสถานศึกษาเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสถานศึกษาในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีความสุข สร้างพลเมืองที่ดีให้ประเทศชาติ ผู้บริหารต้องรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามหลักการเปลี่ยนแปลงของโลก การบริหารสถานศึกษาต้องยึดหลักคุณธรรม ไม่เป็นศัตรูทางความคิดและกีดขวางการคิดรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น สร้างหลักภูมิคุ้มกันให้สังคม สามารถประพฤติปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและเป็นแบบอย่างได้ เป็นหลักสำคัญในการที่จะช่วยผลักดันให้การบริหารสถานศึกษาเกิดการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้าน กาย สังคม จิตใจและปัญญา ผู้บริหารพร้อมที่จะนำหลักธรรมตามมาตรฐานตัวชี้วัดของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานมาปฏิบัติในสถานศึกษา แต่ยังมีสถานศึกษาที่นำหลักปฏิบัติไปใช้ไม่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้หลักการที่ตึงเกิดไป และย่อหย่อนเกินไปจึงเกิดผลกระทบแก่การบริหารของสถานศึกษาทำให้การปฏิบัติไม่ชัดเจน ปัญหาจึงเกิดขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา เอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบในการเขียนรายงานการวิจัยโดยใช้วิธีผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (mixed methods research) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นกรอบทิศทางและเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง โดยในบทที่ 1 ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย 2) วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) คำถามการวิจัย 4) สมมุติฐานการวิจัย 5) กรอบแนวคิดการวิจัย 6) ขอบเขตของการวิจัย 7) นิยามศัพท์เฉพาะ และ 8) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สนก.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนวางแผนและพัฒนาการ

อบรม สังกัดสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธแห่งประเทศไทย (คขวท.) เป็นผู้ประสานงานและนิเทศส่งเสริมการดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธมีการศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการนิเทศติดตามเพื่อคัดเลือกและมอบโล่รางวัลเกียรติยศโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ปัจจุบันมีการมอบถึง รุ่นที่ 12 และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ 4 เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานแก่โรงเรียนที่ดำเนินงานภายใต้กรอบคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 29 ประการ

การดำเนินการในระยะแรกของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 79 โรงเรียน จนถึงปัจจุบัน พ.ศ.2565 มีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 22,145 โรงเรียน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 1,221 โรงเรียน และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 127 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 23,493 โรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการดำเนินการส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ระบบสมัครใจตามแต่ละสถานศึกษาจะพิจารณาดำเนินการตามบริบทของโรงเรียนเพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนโดยไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรงแต่จากผลการดำเนินการที่ส่งผลดีต่อผู้เรียน ผู้บริหาร คณะครู และชุมชนบ้านวัดในบริบททางวัฒนธรรมทำให้การเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นที่สนใจจากสถานศึกษาจำนวนมาก จากการที่ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2547 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ปรารภว่า หากเจ้าคณะพระสังฆาธิการให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และให้ความร่วมมือจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นต้น ก็จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมืองซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตโดยส่วนรวมของประชาชน มหาเถรสมาคมจึงมีมติเห็นชอบให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติโดยอิงหลักของอัตลักษณ์ 29 ประการ ประชุมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธทุกปีงบประมาณ จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อประสานงานและดูแลกำกับติดตาม และสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาทุกด้านอย่างองค์รวม โดยมีอาคารโรงเรียนวิถีพุทธ พร้อมทั้งจัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อเป็นเครื่องมือในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโรงวิถีพุทธพระราชทาน โดยกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานไว้อย่างชัดเจน ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายคณะแล้ว ตัวชี้วัด จะประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า 2) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา 3) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต และ 4) ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ

1.1.2 ปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มุ่งพัฒนาโรงเรียนโดยการนำพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้งระบบในการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินผล การแนะแนว และระบบติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพราะหลักพุทธธรรมทั้งปวง ล้วนเป็นหลักการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับการศึกษามุ่งดำเนินการตามหลักเป้าหมายของพุทธธรรมต้องการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้าน กาย สังคม จิตใจและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่การศึกษาต้องการพัฒนา จากสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พบว่า ส่วนใหญ่การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มาตรฐานตามเกณฑ์ตัวชี้วัด 54 ประการ การดำเนินการมีปัญหาหลายประการ เกิดการย่อหย่อนในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารตามมาตรฐานตัวชี้วัด จึงทำให้เกิดปัญหา คือ ทำให้เกิดผลกระทบแก่ภาพลักษณ์ของโรงเรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เกิดประสิทธิภาพตามมาตรฐานและเกณฑ์ตัวชี้วัด และตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง การบริหารงานของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานยังขาดความรู้ความเข้าใจกับการดำเนินการ การติดตามนิเทศให้กำลังใจ และชี้ให้เห็นประโยชน์แท้จริงของการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรให้ผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียน วิถีพุทธทุกระดับเอาใจใส่จริงจังและมุ่งมั่นกับการดำเนินการมากขึ้น พยายามติดตาม นิเทศ ให้กำลังใจ และชี้ให้เห็นประโยชน์อย่างแท้จริงของการพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินการของโรงเรียน ตามแนวทางอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากงานด้านการปลูกฝัง คุณธรรมเป็นงานที่จะเห็นผลระยะยาวหากไม่เอาใจใส่ จริงจัง มุ่งมั่น ก็อาจท้อแท้และหมดกำลังใจก่อนได้ และควรมีงบประมาณเพิ่มขึ้นสำหรับดำเนินการ จึงทำให้เกิดปัญหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับผลผลิตที่เกี่ยวกับนักเรียน ความสำคัญในการวางระบบการบริหารหรือไม่ได้บริหารจัดการไปตามบริบทและตัวชี้วัดคุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งอาจส่งผลต่อผู้เรียนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพราะมีความสำคัญต่อผู้เรียนในทุก ๆ ด้านทั้งด้าน กาย สังคม จิตใจและปัญญา สังคมประเทศชาติได้เยาวชนที่ดี มีคุณสมบัติที่พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาประเทศชาติ เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานทั่วไปได้พัฒนาจนได้รับการยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานชั้นนำและได้มีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจนเป็นรูปธรรมมี”นวัตกรรม”ชัดเจน ในเชิงประจักษ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกย่องโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านคุณธรรมที่มีคุณค่า โดยโรงเรียนที่มี

ความประสงค์จะร่วมคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ต้องผ่านการคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานชั้นนำมาก่อน และสมัครเข้าร่วมคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยต้องส่งนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเข้าร่วมคัดเลือกใช้ตัวชี้วัด 54 ประการ เป็นตัวประเมินตัดสิน ซึ่งคณะกรรมการจะลงตรวจเยี่ยมในโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมคัดเลือกเชิงประจักษ์ เพื่อประกาศรับรองเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ที่มีผลงานเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับ **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** (2553), **พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก)** (2560)

1.1.3 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาโรงเรียนไปสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การมีโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปได้พัฒนาจนได้รับการยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและได้มีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน ตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจนเป็นรูปธรรม มี“นวัตกรรม”ชัดเจน ในเชิงประจักษ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกย่องโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณค่าจึงได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานและได้มอบหมายคณะกรรมการตรวจคัดเลือกประเมินเชิงประจักษ์ โรงเรียนหลายแห่งได้โอกาสในการพัฒนาเชิงประจักษ์เพื่อได้รับคัดเลือก นอกจากนี้ยังได้เพิ่มโอกาสในการพัฒนาหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาตามบริบทของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาและยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ชุมชน ให้มีความสุขอาศัยหลักธรรมหล่อหลอมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จากกระบวนการตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำรงชีวิตตามพลเมืองอย่างมีคุณภาพ

เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมานั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 3 ระดับ ระดับโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ระดับโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และระดับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อมุ่งพัฒนา ผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน เกิดการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายที่ชัดเจน คือทำตามตัวชี้วัดนั้น แต่ในการทำกิจกรรมเพื่อไปสู่โรงเรียนวิถีพุทธ ให้ยึดองค์ประกอบของความเป็นพระพุทธศาสนา จากจำนวนโรงเรียนที่มีคุณสมบัติสมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีจำนวน 1,590 โรงเรียน (สพฐ.2565) แต่จากผลการรายงานของการสมัครโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานปี 2564 ที่ผ่านมา พบว่า มีโรงเรียนที่ได้คัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจำนวน 42 โรงเรียนเท่านั้น เปรียบเทียบกับจำนวนที่มีคุณสมบัติทั้งหมดแล้วคิดเป็น 2.64 % ซึ่งผลที่เกิดขึ้นยังน้อยมาก โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เป็นโรงเรียนที่ทำการสอนปกติ เป็นนโยบายสำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและ

จิตใจโดยตรง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจหันมาทบทวนปัญหา ซึ่งจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก และการปรับตัวต้องใช้เวลาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และการที่ผู้บริหารโรงเรียนอาจให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธน้อยเกินไป ความเข้าใจในมาตรฐานตัวบ่งชี้คุณภาพ และนวัตกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ จึงส่งผลให้คุณสมบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ผู้บริหาร ครู ชุมชน ต้องเริ่มสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง มีการปฏิบัติอย่างจริงจังครบถ้วนตามเงื่อนไข ช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินการประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

จากสภาพของปัญหา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉะนั้น รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานได้เป็นอย่างดี ด้านองค์ประกอบรูปแบบการบริหารตามตัวชี้วัด การบริหารจัดการโรงเรียน การบริหารการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และส่งเสริมการพัฒนาด้านสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามมาตรฐานตัวชี้วัด การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รวมทั้งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิตประกอบด้วย สีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนดี และจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีผู้ใดได้เคยทำวิจัยเรื่องนี้มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนี้ คือ รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 คำถามการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแนวคิด ทฤษฎีเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีกี่องค์ประกอบใดบ้าง

2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นอย่างไร สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

3. ผลประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการประเมินในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์ มีผลประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้ รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรฐานตัวชี้วัดของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน กระทรวงศึกษาธิการ

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดหลัก ได้แก่ แนวคิดการบริหารโรงเรียนแบบ“POSDC” ตัวชี้วัดคุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 2) ด้านกระบวนการ (Process) 3) ด้านผลผลิต (Output) และ 4) ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) อธิสีลสิกขา 2) อธิจิตตสิกขา และ 3) อธิปัญญาสิกขา และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้รับผิดชอบงานบริหารด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จากสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 2 รูป ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 4 คน และศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 คน

สรุป กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อนำองค์ความรู้และข้อเสนอแนะที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานครั้งนี้ ดังสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังรายละเอียดตามภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยได้สอดคล้องกับปัญหาที่ต้องการทราบ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ได้แก่ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา และขอบเขตด้านพื้นที่ ดังต่อไปนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน 2) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รุ่นที่ 1-4 จำนวน 35 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ (1) เป็นผู้รับผิดชอบงานบริหารด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จากสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน (2) ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 2 รูป (3) ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 4 คน และ (4) ศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 คน

2) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รุ่นที่ 1-4 โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 35 โรงเรียน จากโรงเรียน 35 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้เป็นบุคลากรในโรงเรียน ๆ ละ 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย โรงเรียนละ 4 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 1 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 245 คน

1.6.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 35 โรงเรียนทั่วประเทศ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัย

1.6.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.6.3.1 ตัวแปรแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การนำแผนไปปฏิบัติ และ 3) การประเมินผล แนวคิดการบริหารโรงเรียนแบบ“POSDC”

1.6.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ผลกระทบ

1.6.3.3 หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) อธิสีลสิกขา 2) อธิจิตตสิกขา และ 3) อธิปัญญาสิกขา

1.6.3.4 ตัวแปรที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

1.6.3.5 ตัวแปรรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.6.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัย ตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการ เป็นระยะเวลา 10 เดือน (เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2565 – เดือนสิงหาคม พ.ศ.2566)

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในงานวิจัยครั้งนี้ ไว้ดังนี้

1. การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามขอบข่ายภาระงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียนบูรณาการควบคู่กับการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2. โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านการประเมินเชิงประจักษ์ตามมาตรฐานตัวชี้วัดคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานด้านผลผลิต และมาตรฐานด้านผลกระทบ สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่น 1-4 อันเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อรับพระราชทานรางวัล “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3. การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นที่ส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ของนักบริหาร 5 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังต่อไปนี้

1) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

2) O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

3) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

4) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

5) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร พิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับ

4. ไตรสิกขา หมายถึง หลักการฝึกอบรมพัฒนามนุษย์ในด้านอธิสีลสิกขา (ศีล) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) และอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) ของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น โดยกระบวนการตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง

5. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา หมายถึง การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมคือพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (อธิสีลสิกขา) ด้านจิตใจ (อธิจิตตสิกขา) และด้านปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) แบ่งการจัดการเรียนเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นศีล คือ นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอและรับรู้ถึงสิ่งที่ครูผู้สอนกำหนดให้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ คือ นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูสอนกำหนดให้

ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา คือ เมื่อนักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และมีความตั้งใจ ผู้เรียนก็สามารถเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหากับกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญญาขึ้นในตนเองในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องตามที่เป็นจริง

6. การประเมินรูปแบบ หมายถึง การประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 4 ด้าน ตามมาตรฐานการประเมินที่กำหนด ดังนี้

1) ความเหมาะสม (Propriety) หมายถึง ความเหมาะสมในด้านการปฏิบัติ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 1) เป็นรูปแบบที่ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 2) เป็นรูปแบบที่คำนึงถึงการอยู่ร่วมกันของสังคม และ 3) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารจัดการสถานศึกษา

2) ความเป็นไปได้ (Feasibility) หมายถึง ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้จริงเป็นเชิงประจักษ์ คือ 1) เป็นรูปแบบและองค์ประกอบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) เป็นรูปแบบที่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติได 3) เป็นรูปแบบที่สร้างการยอมรับของสถานศึกษาในการบริหาร และ 4) เป็นรูปแบบที่มีตัวชี้วัดคุณภาพที่เอื้อต่อการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาได้

3) ความถูกต้อง (Accuracy) หมายถึง ความถูกต้องของรูปแบบ ความน่าเชื่อถือของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น คือ 1) เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการทางวิชาการ 2) เป็นรูปแบบที่มีสาระ/ประเด็นครอบคลุมครบถ้วนถูกต้อง 3) เป็นรูปแบบที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน 4) เป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนกระบวนการชัดเจน 5) เป็นรูปแบบที่มีการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ และแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และ 6) เป็นรูปแบบที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ชัดเจน

4) ความเป็นประโยชน์ (Utility) หมายถึง อรรถประโยชน์ คุณค่าของรูปแบบ คือ 1) เป็นรูปแบบที่เกิดผลดีต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบ ผู้มีส่วนได สวนเสีย และชุมชน มีความสอดคล้องกับความต้องการ และการสร้างความเชื่อถือของสถานศึกษาในการบริหาร 2) เป็นรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) เป็นรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ 4) เป็นรูปแบบที่ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ และ 5) เป็นรูปแบบที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบริหารสถานศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป

7. การรับรองรูปแบบ หมายถึง การรับรองรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน เป็นผู้ประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถี

พุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแปลผลระดับการประเมินเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่ตั้งไว คือ ระดับผลการประเมินเฉลี่ยมีค่าตั้งแต่ 3.50 ผลการประเมินอยู่ในระดับมากขึ้นไป ถือว่า “รับรอง” รูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

8. รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง รูปแบบ MDSTTP Model ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการยกระดับพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับ

การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยกำหนดประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ค้นพบสามารถนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางในการบริหารต่อไปในอนาคต
2. ผู้บริหารสามารถนำรูปแบบไปพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ต่อโรงเรียนและผู้เรียนได้
3. ผู้บริหารสามารถใช้เป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามบริบทของของโรงเรียน
4. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลงานวิจัยใช้ในการวางแผนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานต่อไปในอนาคต

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ข้อเขียน ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัย รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แบ่งเนื้อหา ประกอบด้วยรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- 2.1.1 ความหมายของรูปแบบ
- 2.1.2 ประเภทของรูปแบบ
- 2.1.3 ลักษณะของรูปแบบที่ดี
- 2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 2.1.5 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ
- 2.1.6 การประเมินรูปแบบ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน
- 2.2.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียน
- 2.2.2 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียน
- 2.2.3 กระบวนการบริหารโรงเรียน
- 2.2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียน
- 2.2.5 ทฤษฎีการบริหารโรงเรียนแบบ PIE Model

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- 2.3.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- 2.3.2 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- 2.3.3 กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- 2.3.4 แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา
- 2.4.1 ความหมายของไตรสิกขา
- 2.4.2 ความสำคัญของไตรสิกขา
- 2.4.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

2.5 บริบทโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.5.1 วิวัฒนาการของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2.5.2 จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
2.5.3 เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
2.5.4 ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.6.1 งานวิจัยในประเทศ
2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
2.7 สรุป

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบหลากหลาย มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

Tosi & Carroll (1982: 163) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Mode) และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Mode) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายหรือแสดงปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและใช้ในการพยากรณ์ปรากฏการณ์หรือใช้เป็น แนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

Bardo & Hartman (1982: 70) ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปความหมายของรูปแบบที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นไว้ได้ใน 5 ลักษณะ คือ

1) รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบลำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กลงหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ

2) รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือ องค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์ หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

3) รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ

4) รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

5) รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

Keeves (1988: 559) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร

สวัสดิ์ สุคนธรังสี (2520: 206) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง

ดิเรก วรรณเศียร และอุทุมพร จามรมาน (ดิเรก วรรณเศียร และอุทุมพร จามรมาน (2541) อ้างใน นายพิสิฐ เทพไกรวัล, 2554: 14) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษาเพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้น โดยอาจแสดงออกมาในรูปของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ และยังได้ขยายความของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม ส่วนการที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2542: 9) ได้กล่าวว่าถึงรูปแบบ คือ วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดถึงจิตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้สื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด แผนภูมิ หรือแผนผังต่อเนื่อง ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย โดยสามารถนำเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ ดังนั้น โมเดล หรือรูปแบบจึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ คือ

1) เป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ

2) เป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง

3) เป็นแผนผังของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 965) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ คือ รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ

รัตนะ บัวสนธ์ (2552: 124) ได้จำแนกความหมายของรูปแบบออกเป็น 3 ความหมาย คือ

1. แผนภาพหรือภาพรางของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบ ในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่ เรียกว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง ลักษณะแบบ โครงร่าง ตัวแทนของจริง หรือชุดทฤษฎีแนวคิดที่สำคัญ เพื่อเชื่อมโยงถึงของประเด็นที่ศึกษาให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีการถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดถึงจิตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นจริง หรือมีความเป็นไปตามที่คาดเดาไว้

โดยแสดงเป็นแผนภาพ แผนผัง แผนภูมิ ตัวอักษร และเส้นกราฟต่าง ๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันในแบบภาพรวมอย่างมีเหตุมีผล

2.1.2 ประเภทของรูปแบบ

Steiner (1969: 131) ได้จำแนกรูปแบบเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) หมายถึง รูปแบบหรือแบบจำลองที่ออกแบบมาจากของจริง

1.2 รูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) หมายถึง รูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้าง และออกแบบไว้เพื่อใช้เป็นต้นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. รูปแบบเชิงแนวความคิด (Conceptual Model) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 รูปแบบเชิงแนวความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model-of) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

2.2 รูปแบบเชิงแนวความคิดเพื่อสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model-for) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายตัวสาระของทฤษฎี

Smith and other (1980: 461) ได้จำแนกประเภทของรูปแบบออกได้ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง

1.2 รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model)

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model)

Keeves (1988: 561-565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม โดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบ ให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้น สามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะของถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้า และท่อน้ำออก กล่าวคือ จำนวนนักเรียนที่เข้าประกอบด้วยอัตราการเกิด การย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน ประกอบด้วยอัตราการออกเนื่องจากพ้นเกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างของแนวคิดและองค์ประกอบ และการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ในรูปแบบของ

ข้อความ รูปแบบเชิงข้อความใช้หลักการเทียบเคียงเชิงแนวคิด ปรากฏการณ์ และใช้ข้อความในการอธิบาย จึงทำให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนคือ ขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ รูปแบบนี้ถูกนำมาใช้ทางการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบสามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎี ทั้งนี้เพราะสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานได้ และส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ไปศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดที่สำคัญของรูปแบบนี้คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียว โดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-Recursive Model) คือ รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรตัวหนึ่ง อาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางย้อนกลับได้

Hersey, Blanchard & Johnson (1996) ได้กล่าวว่ารูปแบบกับทฤษฎีไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ งานวิจัย หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วเพื่อหาข้อสรุปที่ใช้อธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา เมื่อทดสอบรูปแบบกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมแล้ว ถ้ามีความสอดคล้องกับรูปแบบนั้นก็มีความน่าเชื่อถือนำไปสู่การสร้างทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ต่อไป ดังนั้น เป็นการสร้างรูปแบบทางทฤษฎีใหม่ ๆ เท่านั้น

2. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อทำให้เข้าใจทฤษฎีนั้นได้ง่ายขึ้น หรือเพื่อนำเอาไปใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังนั้นรูปแบบจึงเป็นเพียงแบบจำลองอย่างหนึ่งที่ได้จากการถ่ายทอดจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ประเภทรูปแบบมี 2 อย่าง ได้แก่ 1) รูปแบบเชิงทฤษฎี และ 2) รูปแบบเชิงปฏิบัติการ

2.1.3 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (Willer, D., 1986: 94) ได้กล่าวถึงรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) 4 ประการ คือ

1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

Willer (Willer, D., 1986: 94) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ 4 ประการ

1) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถังนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบได้กับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบ จึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3) Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยา และศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

ทาคาโอะ มิยากาวะ (ทาคาโอะ มิยากาวะ (1986) อ้างใน คงศักดิ์ สันติพฤกษ์, 2529: 15) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่ดีเปรียบเสมือนสิ่งที่จะทำให้ผู้สนใจศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ได้มีความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนการศึกษาในแนวลึกต่อไป ดังนั้นการสร้างที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม

2. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษาได้

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2542: 9) ได้อธิบายถึงรูปแบบว่ามีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ

1) เป็นการถ่ายทอดในลักษณะเลียนแบบหรือถ่ายทอดจากความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์ใด ๆ ออกมาเป็นโครงสร้างที่มีระบบระเบียบ ง่ายต่อการรับรู้ของบุคคลอื่น

2) ลักษณะของรูปแบบไม่ใช่การบรรยาย หรือการพรรณนาอย่างยืดยาว แต่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ

3) ตัวรูปแบบเน้นเฉพาะส่วนสำคัญ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้นำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยได้โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

4) ภาพลักษณ์ของรูปแบบมุ่งการสื่อสารให้กระชับรับรู้ภาพรวมของความหมายมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ ได้โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

จากการศึกษาคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าคุณลักษณะของรูปแบบที่ดี มีดังนี้

1) ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น สามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกตและข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

2) ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวใหม่ หรือสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อขยายเรื่องกำลังที่ศึกษาอยู่

3) ควรสามารถเทียบเคียงปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมได้

4) ควรใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบาย เรื่องที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

5) ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอย่างมีเหตุมีผลอย่างชัดเจน ระหว่างตัวมากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม

6) ควรมีสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ที่ศึกษาอยู่

7) ควรเป็นโครงสร้างที่มีระบบ ไม่ซับซ้อน และง่ายต่อการทำความเข้าใจของบุคคลอื่น

8) ควรเลือกเน้นเฉพาะส่วนสำคัญและตรงประเด็น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ตรงกัน

9) ควรสื่อสารให้กระชับรับรู้เข้าใจภาพรวม โดยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ ได้โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

10) ไม่ควรเน้นการบรรยาย หรือการพรรณนาอย่างยืดยาว แต่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเชิงสัญลักษณ์และหลักการของระบบแบบผสมผสานกัน

2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบ

Bush (1986: 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณารูปแบบขององค์การทางการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ 1) เป้าหมาย 2) โครงสร้างองค์การ 3) สภาพแวดล้อม 4) ภาวะผู้นำ

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2548: 50) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบของกระบวนการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีองค์ประกอบด้วย 4 ข้อ คือ 1) ภาพความสำเร็จ 2) การกำหนดโครงสร้าง 3) การบริหารจัดการ 4) การติดตามกำกับ

สมาน อัศวภูมิ (2550 : 83-84) ไดแยกองคประกอบของรูปแบบออกเปน 2 สวน คือ 1) องคประกอบของรูปแบบ หมายถึง สวนประกอบที่เปนตัวรูปแบบที่สรางขึ้นนั้นมีอะไรบาง ทำงานอย่างไร มีความสัมพันธและทำงานรวมกับองคประกอบอื่นอยางไร และ 2) องคประกอบของเอกสารรูปแบบ หมายถึง องคประกอบที่เปนสาระหลักในการนำเสนอรูปแบบที่สรางขึ้นวาควรจะนำเสนอเรื่องใดบาง และไดกำหนดกรอบในการวิเคราะหรูปแบบออกเปน 5 องคประกอบ คือ 1) บริบทของรูปแบบ 2) วัตถุประสงคของรูปแบบ 3) หลักการของรูปแบบ 4) องคประกอบหลักของรูปแบบ และ 5) การประเมินผลรูปแบบ

ธีระ รุญเจริญ (2550: 162-163) ไดเสนอองคประกอบของรูปแบบไว 6 องคประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงคของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

นิรมล เตียงพิทยากร (2560: 21) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญว่าประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบด้านส่วนนำ หมายถึง องค์ประกอบหลักของรูปแบบที่มีลักษณะเป็นความนำหรือบทนำ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) บริบทของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 องค์ประกอบด้านตัวแบบ หมายถึง องค์ประกอบหลักของรูปแบบที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบด้านขั้นตอนการนำไปใช้ หมายถึง องค์ประกอบหลักของรูปแบบที่แสดงถึงการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) การเตรียมการดำเนินงาน 2) การดำเนินงาน 3) การประเมินผลการดำเนินการ 4) การสรุปผลการดำเนินงาน และ ส่วนที่ 4 องค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จ หมายถึง ข้อกำหนดการนำรูปแบบไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของสถานการณ์

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบ มี 4 ส่วน ได้แก่ 1. หลักการ เป้าหมาย และบริบท 2. ร่างรูปแบบ 3. การนำไปใช้ และ 4. เงื่อนไขของรูปแบบ

2.1.5 การสร้างและพัฒนารูปแบบ

Willer, D. (1986: 83) ได้กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบว่ามีขั้นตอนในการดำเนินงานโดยทั่วไปอาจแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) และ 2) การหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไร ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ หากเป็นการพัฒนารูปแบบที่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ก็อาจมีขั้นตอนในการดำเนินการ 2 ขั้นตอนหลัก คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบนั้นด้วย หากจะทำการสร้างรูปแบบที่ดีเพื่อการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะในรูปแบบที่สร้างต้องระบุให้เห็นเด่นชัด ว่ามีตัวแปรหรือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างใดบ้าง บ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ว่าแต่ละตัวแปรจะเป็นผลกันอย่างไร ความสัมพันธ์เหล่านั้นตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบหรือไม่อย่างไร ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นที่จะช่วยสนับสนุนการพิสูจน์รูปแบบ ข้อมูลจะต้องเป็นที่เชื่อถือได้

พิสูจน์ได้ มีเหตุผลของความเชื่อถือได้เพียงพอ ข้อเท็จจริงตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบจะต้องเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

Keeves, P.J. (1988: 560) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ ในการสร้างรูปแบบไว้ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดาอย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกลเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

5. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วรูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2545: 104-106) กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบว่า มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบอยู่ 2 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบ ตามสมมติฐานโดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือ เรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจจะคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นก่อนแล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อมูลสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวแล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรที่สำคัญประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจของขั้นนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปร หรือกิจกรรม) เพื่อให้ได้แบบที่เหมาะสม

2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องทดสอบความตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว แม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

อุทัย บุญประเสริฐ (2547: 5) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแบบจำลองไว้ว่า มี 2 ส่วน คือ การสร้างแบบจำลอง และการหาความตรงของแบบจำลอง และขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ศึกษาสภาพระบบและสภาพสิ่งแวดล้อมของระบบปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจระบบปัจจุบันให้แน่ชัดให้ชัดเจน

2. ค้นหา และระบุปัญหาและความต้องการอันจำเป็น (Need) ของระบบปัจจุบัน 3 อย่าง คือ หาว่าควรปรับปรุง จะแก้ไข และพัฒนาอะไร

3. จัดสร้าง จัดทำแบบจำลอง ออกแบบจำลอง หรือเสนอแบบจำลองที่เป็นทางเลือก (Alternative Model) สำหรับการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา

4. ทดสอบความเป็นไปได้ ความเหมาะสมในการปฏิบัติ และการยอมรับ โดยเฉพาะของคณะผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้อง

5. รับต้นแบบเป็นแบบจำลองฉบับสมบูรณ์ที่เหมาะสมกับการนำไปปฏิบัติ

จากการศึกษาการสร้างและพัฒนารูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี 2) ร่างรูปแบบ 3) การเมินรูปแบบ

2.1.6 การประเมินรูปแบบ

Maduas, Scriven and Stufflebeam (1983: 355) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบไว้ดังนี้

1. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้ ในการไปปฏิบัติจริง

2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นลักษณะการประเมินการสนองตอบต่อความ ต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นลักษณะการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย และคุณธรรม

4. มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นลักษณะการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้เนื้อหาครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 23) ได้กล่าวถึงจุดมุงหมายที่สำคัญของการสรางรูปแบบก็เพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นดวยขอมูล เชิงประจักษ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธีซึ่งอาจใชการวิเคราะหจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ อาจใชผูเชี่ยวชาญเปนผูตรวจสอบ สวนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐาน เชิงปริมาณใชเทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อยาง คือ

1) การตรวจสอบความมากนอยของความสัมพันธความเกี่ยวของและเหตุผลระหวางตัวแปร

2) การประมาณคาพารามิเตอรของความสัมพันธดังกลาว ซึ่งการประมาณคานี้สามารถประมาณขามเวลา (Across Time) กลุมตัวอยาง (Samples) หรือ สถานที่ได (Sites) หรืออางอิงจากกลุมตัวอยางไปหาประชากรก็ได โดยผลการตรวจสอบนำไปสูคำตอบ 2 ขอ คือ 2.1) การสรางรูปแบบใหม หรือ 2.2) การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

สมาน อัศวภูมิ (2550 : 83) ไดเสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบ ที่เปนขั้นตอนสุดทายของการวิจัยและพัฒนารูปแบบไว อาจใชวิธีใดวิธีหนึ่ง จาก 3 วิธีดังนี้ คือ

1. การตรวจสอบโดยผูทรงคุณวุฒิ โดยผูวิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นตอผูทรงคุณวุฒิ 15-20 คน พรอมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเปนไปไดของรูปแบบ ตลอดจนขอเสนอแนะ เพิ่มเติมตาง ๆ

2. ตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผูวิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่เกี่ยวของกับรูปแบบและผูทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง แลวนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแลวใหผูเขารวม

ประชุมสัมมนา วิพากษ ประเมินรูปแบบทั้งในดานความเหมาะสมและความเปนไปได และใหขอเสนอแนะตอไป

3. ตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผูวิจัยดำเนินการทดลองใชรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใน สภาพจริงหรือเหตุการณจำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว เพื่อสังเกต รวบรวมขอมูล และความเห็น ตอผูเกี่ยวของ เพื่อนำไปใชในการปรับปรุงรูปแบบตอไป

หลังจากไดขอมูลจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบดังกลาวมาแลว ผูวิจัยควรไดดำเนินการ ปรับปรุงรูปแบบเพิ่มเติม พรอมกับสรุปขอมูล ความคิดเห็น และขอเสนอแนะที่เห็นวาสำคัญตอรูปแบบ และการนำรูปแบบไปใชตอไป

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548) ได้กล่าวถึงมาตรฐานของการประเมินสำหรับการประเมินเอกสารและโครงการทางการศึกษา เสนอเกณฑ์ 29 ประการ เพื่อเป็นบรรทัดฐานการประเมินของกิจกรรม ซึ่งสามารถจัดได้เป็น 4 หมวด ดังนี้

1. มาตรฐานการใช้ประโยชน์ เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงความเป็นประโยชน์ของผล การประเมิน ในการตอบสนองต่อความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ทันเวลา และมีผลต่อการนำไปใช้ มาตรฐานการใช้ประโยชน์นี้ประกอบด้วยเกณฑ์ ดังนี้

1) การระบุผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการใช้สารสนเทศ

2) ความเป็นผู้เชื่อถือของผู้ประเมิน

3) การรวบรวมข้อมูลครอบคลุม และตอบสนองความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้อง

4) การแปลความ และการตัดสินคุณค่ามีความชัดเจน

5) รายงานการประเมินมีความชัดเจนทุกขั้นตอน

6) การเผยแพร่ผลการประเมินไปยังผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง

7) รายงานการประเมินเสร็จทันเวลาสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

8) การประเมินส่งผลกระทบในการกระตุ้นให้มีการดำเนินการประเมินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2. มาตรฐานความเป็นไปได้ เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงการประเมินที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะสมกับสถานการณ์ ปฏิบัติได้ ยอมรับได้ ประหยัด และคุ้มค่า ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ ดังนี้

1) วิธีการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2) การเป็นที่ยอมรับได้ทางการเมือง

3) ผลที่ได้มีความคุ้มค่า

3. มาตรฐานความเหมาะสม เป็นมาตรฐานที่ต้องประกันว่าการประเมินได้ทำอย่างเหมาะสมตามกฎระเบียบ จรรยาบรรณ มีการคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้องในการประเมิน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประเมิน มาตรฐานความเหมาะสม ประกอบด้วยเกณฑ์ดังนี้

1) การกำหนดข้อตกลงของการประเมินอย่างเป็นทางการ

2) การแก้ปัญหาของความขัดแย้งในการประเมินด้วยความเป็นธรรม และโปร่งใส

3) รายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผยและคำนึงถึงข้อจำกัดของการประเมิน

4) การให้ความสำคัญต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณะ

5) การคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

6) การเคารพสิทธิในการปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง

7) รายงานผลการประเมินที่สมบูรณ์ ยุติธรรม และเสนอทั้งจุดเน้นและจุดด้อยของสิ่งที่ประเมิน

8) ผู้ประเมินทำการประเมินด้วยความรับผิดชอบ และมีจรรยาบรรณ

4. มาตรฐานความถูกต้อง เป็นมาตรฐานที่ต้องประกันว่า การประเมินได้มีการใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อสรุป ข้อค้นพบ และสารสนเทศที่เพียงพอสำหรับตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน ประกอบด้วยเกณฑ์ ดังนี้

1) การระบุวัตถุประสงค์ของการประเมินอย่างชัดเจน

2) การบรรยายจุดประสงค์ และกระบวนการอย่างชัดเจน

3) การบรรยายแหล่งข้อมูล และการได้มาอย่างชัดเจน

4) การพัฒนาเครื่องมือ และการรวบรวมข้อมูลที่มีความตรง

5) การพัฒนาเครื่องมือ และการรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยง

6) การจัดระบบควบคุมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และรายงาน

7) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

8) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

9) การลงข้อมูลสรุปที่มีเหตุผลสนับสนุน

10) การเขียนรายงานมีความเป็นปรนัย

จากการศึกษาการประเมินรูปแบบจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การประเมินรูปแบบ มี 4 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) ด้านความเป็นไปได้ 2) ด้านความเป็นประโยชน์ 3) ด้านความเหมาะสม และ 4) ด้านความถูกต้อง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานเหมือนกับโรงเรียนภาครัฐทั่วไป การใช้แนวคิดและหลักทฤษฎีการบริหารจึงไม่แตกต่างกัน ดังมีสาระสำคัญที่ควรศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ในเบื้องต้น ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียน

เนื่องจากเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทั้งทฤษฎีการบริหารที่มีนักวิชาการทั่วไปได้ให้ความหมายไว้ และทรรศนะคติแนวคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธไว้ควบคู่กัน ดังรวบรวมไว้ดังนี้

Simon (1947: 3) ได้อธิบายถึงการบริหารว่า เป็นกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

Dale (1973: 4) ได้อธิบายถึงการบริหารไว้ว่า เป็นกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535: 8) ได้กล่าวถึงการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ โดยหมายถึงกระบวนการ นำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

สมคิด บางโม (2548 : 59) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารจัดการคือศิลปะการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต) (2549: 3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people)

จากการศึกษาความหมายของการบริหารโรงเรียน ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ในการวางแผนเพื่อระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2.2.2 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดภาระงานที่มีนักวิชาการทั้งตะวันตกและไทย ได้อธิบายไว้หลากหลาย ดังนี้

Kimbrough and Nunnery (1976: 164) ได้กล่าวถึงการแบ่งขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาไว้ 8 ด้าน คือ

1) งานบริหารหลักสูตรและการสอน
2) งานบริหารเศรษฐกิจและการศึกษา
3) งานธุรการ
4) งานบริหารบุคคล
5) งานกิจการนักเรียน
6) งานสภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
7) งานด้านการประเมินผลการวิจัย
8) งานสร้างความเชื่อถือจากประชาชน

Sergiovanni and Others (1980: 260) โดยแบ่งขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาไว้ 8 ด้าน คือ

1) งานสัมพันธ์กับชุมชน
2) งานกิจกรรมนักเรียน
3) งานหลักสูตรการสอน
4) งานบริหารบุคลากร
5) งานอาคารสถานที่
6) งานธุรการ
7) งานพัฒนาบุคลากร
8) งานประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารโรงเรียนออกเป็น 4 ฝ่าย และภาระงานทั้งหมด 81 งาน ดังนี้

1) การบริหารงานวิชาการ ภาระหน้าที่ของฝ่ายวิชาการ มี 17 งาน ได้แก่ (1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น (2) การวางแผนงานด้านวิชาการ (3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (6) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (7) การวิจัยเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ (9) การนิเทศการศึกษา (10) การแนะแนว (11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ (13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น (14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา(16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา (17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2) การบริหารงานงบประมาณ ภาระหน้าที่ของฝ่ายงบประมาณ มี 22 งาน ได้แก่ (1) การจัดทำแผนงบประมาณ และคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี (2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง (3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ (5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ (6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ (7) การตรวจสอบ ติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ (8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา (9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา (10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา (11) การวางแผนพัสดุ (12) การกำหนดรูปแบบรายการ หรือ คุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี (13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ (14) การจัดหาพัสดุ (15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ (16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน (17) การเบิกเงินจากคลัง (18) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน (19) การนำเงินส่งคลัง (20) การจัดทำบัญชี การเงิน (21) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน (22) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชีทะเบียน และรายงาน

3) การบริหารงานบุคคล ภาระหน้าที่ของฝ่ายบุคคล มี 20 งาน ได้แก่ (1) การวางแผนอัตรากำลัง (2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง (4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน (6) การลาทุกประเภท (7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน (10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ (12) การออกจากราชการ (13) การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ (14) การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ (17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ (18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต (20) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

4) การบริหารงานทั่วไป ภาระหน้าที่ของฝ่ายงานทั่วไป 21 งานได้แก่ (1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ (2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา (3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา (4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน (5) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร (6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน (7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (8) การดำเนินงานธุรการ (9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน (11) การรับนักเรียน (12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา (13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย (14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (15) การทัศนศึกษา (16) งานกิจการนักเรียน (17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา (18) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา (19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน (20) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน (21) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2553: 14) ได้ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 กำหนดสาระสำคัญไว้ในมาตรา 39 ว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา โดยแบ่งขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารวิชาการ
2) ด้านการบริหารงบประมาณ
3) ด้านการบริหารงานบุคคล
4) ด้านการบริหารทั่วไป

จากการศึกษาขอบข่ายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าขอบข่ายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านงานวิชาการ 2) ด้านงานงบประมาณ 3) ด้านงานบุคคล และ 4) ด้านงานบริหารทั่วไป

ในงานวิจัยนี้ ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ มีการดำเนินการเหมือนกับโรงเรียนปกติทั่วไปที่อยู่ในกำกับของภาครัฐ ดังนั้น ภาระงานและหน้าที่จึงสังเคราะห์จัดลงตามขอบข่ายทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เพียงแต่โรงเรียนวิถีพุทธมีการบูรณาการหลักไตรสิกขาและหลักพุทธธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักพุทธศาสนา ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ ปัจจัยผลผลิต และปัจจัยผลกระทบ เป็นแบบภาพรวมทั้งระบบมีขั้นตอน

2.2.3 ทฤษฎีหลักการบริหารโรงเรียน

Gulick and Urwick (คณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 100) ได้อธิบายถึงการบริหารจัดการว่าประกอบด้วย 7 หลักการ หรือที่เรียกว่าย่อ ๆ ว่า POSDCoRB มีดังนี้

1. Planning มีการวางแผนที่ดี
2. Organizing มีการจัดองค์การที่ดี
3. Staffing มีการบรรจุและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม
4. Directing มีการสั่งงานที่ดี
5. Coordinating มีการประสานงานที่ดี
6. Reporting มีการรายงานที่ดี
7. Budgeting มีการบริหารงบประมาณที่ดี

พระครูปลัดอเนก ปุณฺณวุฑฺโฒ (แก้วดวงดี) (2561: 71) กล่าวว่า หลักการบริหารโรงเรียนควรยึดหลักการบริหาร คือ 1) การวางแผน (Planning) หมายถึง เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนด ทิศทางขององค์กร 2) การจัดองค์กร (Organization) หมายถึง เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจาย อำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ 3) งานบุคลากร (Staffing) หมายถึง เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงานที่ทำ 4) การอำนวยการ (Directing) หมายถึง เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์และภาวะผู้นำที่ดี และ 5) การกำกับดูแล (Controlling) หมายถึง เป็นการควบคุมดูแลคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

พระครูอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์) (2561: 128-129) กล่าวว่า หลักการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ ทฤษฎีการบริหาร POSDCORBP = Planning หมายถึง การวางแผนงาน O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงาน D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการรวมทั้งการควบคุมงาน Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงาน R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณ

Henri Fayol (Henri Fayol, อ้างใน สมพร เฟื่องจันทร์: 18-19) ได้เสนอหลักในการบริหารได้เป็นการทั่วไปไว้ 14 หลัก ประกอบด้วย

1) การแบ่งงานกันทำ (Division of work) เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตและการทำงานได้ดีกว่าด้วยการใช้ความพยายามเท่าเดิม

2) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and responsibility) อำนาจหน้าที่เป็นสิทธิในการสั่งการ และอำนาจบารมีที่จะทำให้คนปฏิบัติตาม

3) เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) คือ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว

4) เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of direction) คือ การที่มีแผนงานเดียวและผู้บังคับบัญชาคนเดียวรับผิดชอบต่อกลุ่มของกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน

5) การรวมอำนาจ (Centralization) การรวมอำนาจมักจะเกิดขึ้นในองค์กรเสมอหรืออีกนัยหนึ่งในแต่ละสถานการณ์จะต้องมีการสมดุลระหว่างการรวมอำนาจกับการกระจายอำนาจ (Decentralization)

6) วินัย (Discipline) หมายถึงการยอมรับในข้อตกลงหรือนโยบายระหว่างองค์การกับผู้ปฏิบัติงาน ที่สำคัญก็คือการสร้างวินัย

7) ผลประโยชน์ของบุคคล ควรเป็นรองผลประโยชน์ของส่วนรวม (Sub-ordination of individual interest to general interest) บุคคลมักมีแนวโน้มเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

8) การให้ผลตอบแทน (Remuneration of personnel) คือ การจ่ายค่าจ้าง ค่าตอบ แทนในการทำงาน

9) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order) การจัดการให้ตรวจวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต

10) ความเสมอภาค (Equality) หมายถึงความเมตตาและความยุติธรรมที่จะต้องมีแก่ทุกฝ่ายในองค์การ หลักการนี้จะช่วยจูงใจผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ และมีความจงรักภักดี

11) ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of tenure of personnel) เป็นหลักการที่กำหนดให้ฝ่ายบริหารให้เวลาช่วงหนึ่ง เพื่อผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเรียนรู้งาน

12) ความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดริเริ่มต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาขององค์การ

13) สายการบังคับบัญชา (Scalar chain) หมายถึง สายของอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่งที่ลดหลั่นลงมาจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงถึงระดับล่าง มีการติดต่อข้ามสายการบังคับบัญชาในแนวนอนที่เรียกว่า “Gang plank หรือ Fayol Bridge”

14) ความสามัคคี (Esprit de corps) หมายถึง การสร้างความสามัคคีโดยปฏิบัติงานเป็นทีมแล้วสมาชิกมีความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน

นอกจากหลักการบริหาร 14 ข้อ **Fayol** ได้กล่าวถึงการบริหารงานของผู้บริหารว่า ควรมีประกอบพื้นฐาน 5 ประการ ที่เรียกว่า “POCCC” มีดังนี้ 1. การวางแผน (Planning) 2. การจัดองค์กร (Organizing) 3. การบังคับบัญชา (Commanding) 4. การประสานงาน (Coordinating) และ 5. การควบคุมงาน (Controlling)

Ernest Dale (คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, 2549: 9) ได้สรุปหลักการบริหาร 14 ข้อของ Fayol ให้เป็นหลักการจัดองค์การที่ชัดเจนและนำไปใช้ได้ง่ายขึ้น มี 5 ประการ เรียกว่า OSCAR ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (objective)
2. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specialization)

3. การประสานงาน (coordination)

4. อำนาจหน้าที่ (authority)

5. ความรับผิดชอบ (responsibility)

2.2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียน

คณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 : 101-102) ได้กล่าวว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพในบริบทของไทยจะต้องคำนึงถึงหลัก 5 M คือ Men (บุคลากร) Money (เงินหรืองบประมาณ) Material (วัสดุอุปกรณ์) Machine (เครื่องจักร) Morality (ศีลธรรม) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) Men (บุคลากร) คนหรือบุคลากรมีความสำคัญที่สุดในการบริหารงาน หากคนมีคุณภาพและคุณธรรม การบริหารงานจะได้รับความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามหากคนมีด้อยหรือบกพร่องในคุณภาพและคุณธรรม การบริหารงานจะประสบปัญหาและอุปสรรคการบริหารบุคลากรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ การบริหารบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ คือระบบคุณธรรม (Merit system) ไม่ใช้อคติในการบริหารงานบุคลากร มีการใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะงาน (Put the right man on the right job)

2) Money (เงินหรืองบประมาณ) มีเงินทุนอย่างเพียงพอ มีการทำงบประมาณอย่างถูกต้อง มีการควบคุมดูแลรายรับ – รายจ่าย ให้เป็นไปตามงบประมาณที่ได้รับอนุมัติตามระเบียบ มีการควบคุมการรับและการใช้จ่ายเงินอย่างรัดกุมเพื่อป้องกันการทุจริต เช่น คนจ่ายเงิน คนทำบัญชี คนออกใบเสร็จรับเงิน จะต้องไม่ใช่คนเดียวกัน และต้องมีระบบตรวจสอบภายใน (Internal audit) ที่รัดกุม การเงินจะต้องโปร่งใสตรวจสอบได้

3) Material (วัสดุอุปกรณ์) มีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมเพียงพอ จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์โดยคำนึงถึงความประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนการใช้วัสดุอุปกรณ์จะต้องมีการซ่อมบำรุงตามกำหนดเวลา เพื่อให้เครื่องใช้มีอายุการใช้งานที่ยืนยาว รวมทั้งมีระบบด้านคุณภาพที่ชัดเจน

4) Machine (เครื่องจักร) การมีเครื่องจักรที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงาน จึงต้องจัดหาเครื่องจักที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมาใช้งาน มีการดูแลและบำรุงรักษาเครื่องจักรอยู่เสมอเพื่อให้ใช้การได้ดี

5) Morality (ศีลธรรม) การมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของประธาน กรรมการผู้บริหารงาน ผู้ปฏิบัติงานเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หากประธานหรือกรรมการหรือผู้บริหารงาน หรือผู้ปฏิบัติงานมีศีลธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเข้มแข็ง อดทน มีความเสียสละ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี งานจะสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี จะทำให้องค์การนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ในทางตรงกันข้ามถ้าประธานหรือกรรมการหรือผู้บริหารงาน หรือผู้ปฏิบัติงานขาดหรือบกพร่องในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ขาดความซื่อสัตย์สุจรติ ขาดความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีการทุจริตคอร์รัปชัน การทำงานจะไม่สำเร็จ จะเกิดปัญหาและอุปสรรคอาจล้มเหลวในที่สุด

สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ (2550 : 9) ได้กล่าวถึงทรัพยากรการบริหารมี 5 ประการหรือ 5M's ประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

1) คน (Man) เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์กร ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเพราะคนมีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ ความรู้สึก ดังนั้น การบริหารจึงให้ความสำคัญกับคนมากที่สุด

2) เงิน (Money) เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมขององค์การดำเนินต่อไป

3) วัสดุ (Materials) วัสดุหรือวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต

4) เครื่องจักร (Machine) เครื่องจักรอุปกรณ์ ที่มีศักยภาพที่ดีอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการผลิตเช่นกัน

5) วิธีการบริหาร หรือวิธีการปฏิบัติ (Management or Method) การจัดการหรือการบริหารในองค์กรธุรกิจ ประกอบด้วยระบบการผลิต หรือระบบการให้บริการต่าง ๆ หากมีระบบที่ชัดเจนตลอดจนมีระเบียบขั้นตอน วิธีการต่าง ๆ ในการทำงาน ย่อมส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

สมคิด บางโม (2552 : 63) ได้อธิบายว่า ในปัจจุบันปัจจัยของการจัดการยุคใหม่มีกล่าวไว้ถึง 8 ประการ หรือ 8 M มีดังนี้

1) คน (Man) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

2) เงิน (Money) สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

3) วัสดุสิ่งของ (Material) ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ และอาคารสถานที่

4) ความรู้ด้านการจัดการ (Management) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

5) ตลาด (Market) เป็นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและบริการ

6) เครื่องจักรกล (Machine) ใช้สำหรับผลิตสินค้าและบริการ

7) วิธีการทำงาน (Method) หมายถึง วิธีหรือขั้นตอนในการทำงาน

8) เวลา (Minute) หมายถึง เวลาในการดำเนินงาน

รัช วิรัชนิภาวรรณ (2548: 18) ได้อธิบายไว้ว่า ทรัพยากรการบริหาร คือ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภายในองค์กรโดยใช้ 11 M ดังนี้

1. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Man) หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรของหน่วยงาน เช่น การวางแผนกำลังคน การแสวงหาบุคลากร การบรรจุแต่งตั้ง การบำรุงรักษาและจัดสวัสดิการ การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2. การบริหารงบประมาณ (Money) หมายถึง การจัดให้มีงบประมาณ การควบคุมการตรวจสอบด้านการเงิน การพัฒนาระบบบัญชี การเสนอความต้องการ การจัดหางบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ ตลอดจนการบันทึกและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ

3. การบริหารงานทั่วไป (Management) หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารกระบวนการปฏิบัติขององค์กร คือ การวางแผนงานการจัดองค์กร การจัดการทรัพยากรบุคคล การประสานงานภายในองค์กร การรายงาน และการประเมินภายในหน่วยงาน

4. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) หมายถึง การประมาณการและเสนอความต้องการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การเก็บรักษา การแจกจ่ายและการใช้วัสดุอุปกรณ์ และการจำหน่ายจากบัญชี

5. การบริหารคุณธรรม (Morality) หมายถึง การนำหลักธรรมในการบริหาร การมีจิตสำนึกดีงามในการปฏิบัติราชการหรือการปฏิบัติงาน การวางตนที่เหมาะสม

6. การให้บริการประชาชน (Market) หมายถึง ให้ประชาชนมาเลือกรับบริการ การจัดการต้อนรับในการให้บริการ การบริการที่ประทับใจ และการบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ

7. การบริหารข่าวสาร หรือข้อมูลข่าวสาร (Message) หมายถึง การกำหนดความต้องการข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น การรวบรวมข่าวสาร การดำเนินกรรมวิธีต่อข่าวสารที่ได้มาด้วยการประเมินค่าและตีความ การกระจายการใช้ข่าวสารให้ทันสมัย และทันเวลาที่ต้องการใช้

8. วิธีการ ระเบียบ แบบแผน หรือเทคนิค (Method) หมายถึง การเตรียมขอมูลและการวางแผนงานอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการที่ทันสมัย

9. การบริหารเวลา หรือกรอบเวลาในการปฏิบัติงาน (Minute) หมายถึง มีแผนการใช้ เวลาอย่างรัดกุมและชัดเจนการกำกับเวลาที่ทันสมัยในการติดตามแผนงานที่ได้วางไว้

10. การประสานงาน หรือการประนีประนอม (Mediation) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่อหน่วยงาน และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่อประชาชน เช่น ประสานด้านนโยบายและวัตถุประสงค์ ประสานเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน ประสานการเงินและวัสดุอุปกรณ์ และประสานความขัดแย้งของบุคลากร เป็นต้น

11. การวัดผล หรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Measurement) หมายถึง มีระบบการติดตามงานระหว่างปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผลที่เป็นจริงและทันสมัยประกอบตัวชี้วัดที่ชัดเจนให้ผลเที่ยงตรง

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2540: 3-4) ได้อธิบายถึงการบริหารว่า เป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุป คือ

1) การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2) กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทในการชี้นำให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอก หรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

3) การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

เสนาะ ติเยาว์ (2544: 1-2) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหาร 5 อย่างที่สำคัญ คือ

1) การบริหารเป็นการทำงานกับคน และโดยอาศัยคน หมายความว่าการบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้น จะทำงานไม่สำเร็จ

สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำ และสามารถทำงานเป็นทีมได้มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคน จึงจะทำให้สำเร็จลงได้เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการ คือเป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไป ก็ทำสำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่าประการที่สองการจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายจะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

3) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่าง ประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผลหมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่าประสิทธิภาพหมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด หรือ เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอ แต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุด จึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

4) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่า เราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก 2 ข้อใหญ่ ๆ คือเมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไป ไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาถึงเรื่องการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้า และบริหารให้เกิดปริทธิภาพและประสิทธิผล

5) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549: 3-5) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people)

การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณา หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบันเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรเราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับ

2.2.5 ทฤษฎีการบริหารโรงเรียนแบบ PIE Cycle

Newby, Stepich, Lehman, and Russell (2000) (2011 อ้างถึงใน Robert Maribe Branch and Tonia A. Dousay, 2015, pp. 46-47) ได้นำเสนอแบบจำลองการพัฒนารูปแบบการจัดการสอน (Instructional Development Model) ให้มีประสิทธิภาพ ที่เรียกว่า PIE Model มี 3 ขั้นตอน คือ

การวางแผน (P - Planing) เป็นการวางแผนและเตรียมการเรียนการสอน

การดำเนินการปฏิบัติ (I - Implementing) เป็นการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับพัฒนาการเรียนรู้และบูรณาการวิธีการและสื่อ มีองค์ประกอบ 4 Ps คือ การดำเนินการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการสอน การเตรียมสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ การเตรียมผู้เรียน และการดำเนินการตามบทเรียน

การประเมินผล (E - Evaluating) เป็นการเรียนรู้ของนักเรียนและประสิทธิผลโดยรวม รวมถึงประเมินประสิทธิภาพและความน่าสนใจของการเรียนการสอนโดยทำการประเมิน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการ เรียกชื่อว่าแบบจำลอง PIE (PIE Model)

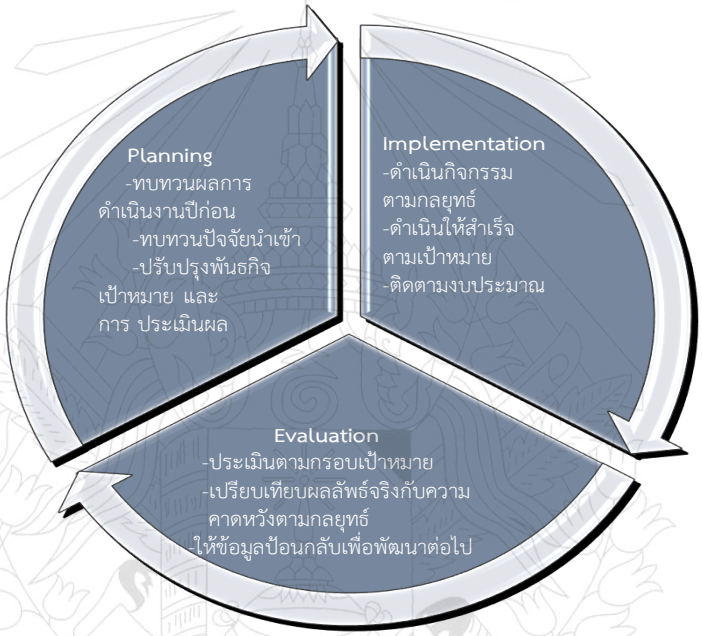
Pitt Community College (2011) (อ้างใน ประภาพร จันทรัศมี, 2559: 26-33) ได้นำ PIE Model มาใช้งานและพัฒนากลายมาเป็นกรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่เรียกว่า Planning-Implementation-Evaluation Cycle หรือ P I E Cycle for Institutional and Work Unit ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาซึ่งกันและกันของแต่ละขั้นตอน โดยแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน (Planning Phase) ขั้นตอนการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation Phase) และขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation Phase) ถือว่าเป็นการบริหารสมัยใหม่ที่สามารถเป็นกรอบโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้บริหารสูงสุดมีหน้าที่ควบคุมและใช้กระบวนการบริหารให้สามารถนำสู่การปฏิบัติ และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งขจัดคอร์รัปชั่นและสร้างค่านิยมที่ดีงามให้แก่นักเรียน โดยมีองค์ประกอบในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนการวางแผน (Planning) ในขั้นตอนนี้เริ่มด้วยการศึกษาและทบทวนผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะที่ผ่านมาเพื่อนำมากำหนดแผน หลักสูตร และเตรียมการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงการทบทวนด้านทรัพยากรและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เลือกวิธีการสอนและกลยุทธ์ที่เหมาะสมและกำหนดเป้าหมายของการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน โดยการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตเพื่อจะให้การปฏิบัติงานตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

2) ขั้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) เป็นขั้นตอนการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรม ด้านจิตอาสา โดยต้องกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบและวิธีดำเนินการที่ชัดเจน

3) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation Phase) เป็นขั้นตอนของการประเมินผล การเรียนรู้เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของการบูรณาการ และระบุแนวทางที่ดีกว่าสำหรับการดำเนินการในอนาคตเพื่อพัฒนาวงจร PIE ในรอบต่อไป โดยการจบกระบวนการ (Closing-the-Loop) เป็นกระบวนการของการประเมินผลลัพธ์เพื่อการปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งเรียกว่า “การพัฒนา” และเป็นการให้คำแนะนำสำหรับการปรับปรุงวงจร PIE ในรอบต่อไป

จาก PIE Cycle ทั้ง 3 ขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาที่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน โดยไม่มีการเริ่มต้นหรือการสิ้นสุด ดังแผนภาพข้างล่าง

ภาพที่ 2.1 การบริหารตามวงจร PIE (PIE Cycle)

ที่มา : (Pitt Community College, 2011 ; อ้างใจ ประภาพร จันทรัศมี, 2559)

ปทุมทอง ไตรรัตน์ (2558: 40-41) ได้สรุปกรอบแนวคิดการสังเคราะห์แนวคิด กระบวนการบริหาร เป็นกรอบแนวคิดในการบริหาร ดังนี้ 1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุผลที่คาดหวัง การพิจารณางานที่ต้องปฏิบัติ การตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติ การตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติการกำหนดกลยุทธ์ 2. การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) หมายถึง การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบดำเนินการตามแผนการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ การกำหนดงาน การฝึกอบรม การสนับสนุนทรัพยากร การสั่งหรือการนำให้เกิดการปฏิบัติตามแผนการประสานงาน 3. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับแผน การรายงานผล

การประเมิน การนำผลการประเมินไปปรับปรุงการวางแผน และการปฏิบัติงาน การควบคุมงบประมาณ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 (2559: 15) ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบ PIE Model มากำหนดเป็นแนวทางในการบริหารแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานระดับสำนักงานซึ่งกำหนดงานอย่างเป็นระบบ มีดังนี้

1. การวางแผน (planning) เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ คือ
    1.1 กำหนดผลงานที่ต้องการ (Output หรือ Objective) ให้ชัดเจน
    1.2 คิดเค้าโครงการทำงานอย่างเป็นระบบ
    1.3 กำหนดกิจกรรม (Activity) การปฏิบัติตามลำดับและกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ
    1.4 คิดงบประมาณ/สิ่งที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้
2. การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementing) คือ
    2.1 มอบหมายการปฏิบัติแก่ผู้ที่ได้กำหนดไว้ให้รับผิดชอบ
    2.2 เตรียมการปฏิบัติ
    2.3 ลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการ
    2.4 ติดตาม กำกับ ดูแล และช่วยเหลือให้ปฏิบัติให้ได้
3. การติดตาม กำกับ และประเมินผล (Evaluating) คือ
    3.1 ตรวจสอบดูว่ามีการปฏิบัติหรือดูว่ามีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่
    3.2 ตรวจสอบดูว่าผลงานเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่
    3.3 พิจารณาปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการ การแก้ไขปรับปรุง

วชิรวิทย์ นิติพันธ์ (2563: 42) ได้กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนว่า มีการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งมีกระบวนการบริหารงานโรงเรียนอยู่ 3 ขั้นตอนด้วยกัน โดยเริ่มจากการวางแผน (Plannning) การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565: 66) ได้กล่าวถึงการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการบริหารงานโรงเรียน หมายถึง กระบวนการในการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) คือ การจัดทำ แผนงาน แผนปฏิบัติการ โครงการ กิจกรรม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ระยะเวลา วิธีดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation) คือ การปฏิบัติตาม แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยกำหนดขอบเขตงาน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน จัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และ การประเมินผล (Evaluation) คือ การติดตาม ควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ระยะเวลา วิธีดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน และนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงแก้ไข

จากการศึกษาการบริหารโรงเรียนแบบ PIE Cycle ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนแบบ PIE Cycle หมายถึง การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และสิ่งที่ต้องการในการดำเนินงาน เพื่อนำไปสร้างรูปแบบการบริหารหรือแผนกลยุทธ์ต่อไป

2. การนำแผนไปปฏิบัติ คือ การกำหนดรูปแบบการบริหารแผนกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ไปสู่กระบวนลงมือใช้จริง เพื่อให้การดำเนินงานมีความเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิภาพที่คาดหวังไว้

3. การประเมินผล คือ การติดตาม กำกับ ดูแล และควบคุมให้การดำเนินงานตามแผนมีความเป็นไปด้วยเรียบร้อย

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2547: 31-35) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ประธานมหาเถรสมาคม ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิต โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักพุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจและปัญญา ให้ชำระจิตของตนเองให้ผ่องใสอยู่เสมอ มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน สู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้ โรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาตามหลักพุทธธรรมหลักไตรสิกขานี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา 4 คือ พัฒนาการ ทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธต้องบูรณาการระบบไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรนั้น เพื่อเป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัย คือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่กิน อยู่ ดู และฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียน เมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาแล้ว ผลที่ตามมาคือ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนา 4 ด้าน ไปพร้อมกัน ได้แก่

1. พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย คือ การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น ในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือ ให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนา จึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) หมายถึง การเจริญศีล คือ การพัฒนา ความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ไม่เบียดเบียน หรือ ก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

3. พัฒนาทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึง การเจริญจิต คือ พัฒนาฝึกอบรมจิตใจ ให้เข็มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น

4. พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึง การเจริญปัญญา คือ การพัฒนา ปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนี้ จะเป็น คนเก่ง ดี และมีความสุขด้วยเหตุผล ดังต่อไปนี้

4.1 พัฒนาการร่างกาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีพและพัฒนาการทางด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

4.2 พัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

4.3 พัฒนาการทางจิต ซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุข

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547: 14) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถีพุทธว่า คือ โรงเรียน ที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ในพระพุทธศาสนาที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ 8 ประการ มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้นสรุปลงตรงกับ ไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547: 32) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา 4 คือ พัฒนาทางกาย สังคม จิต และปัญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2547: 82) ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างใน ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555: 10) ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

พระมหาวิชาญ และ เกษม แสงนนท์ (2562: 101) ได้ให้ความหมายของ การบริหารสถานศึกษา ว่ากระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มบุคคลในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงเรียน ได้ร่วมกันในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคที่ประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจกรรมทางการศึกษาในการที่พัฒนาสมาชิกในสังคมให้เป็นผู้มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาความหมายของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามระบบ

ปกติทั่วไป โดยคณะบุคคลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และร่วมกันหาแนวทางการบูรณาการหลักไตรสิกขาและหลักพุทธธรรมต่าง ๆ ให้เกิดเป็นกระบวนการขั้นตอนแบบองค์รวมที่ชัดเจน เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สังคม จิตใจ สติปัญญา ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างสร้างสรรค์รู้เท่าทัน อีกทั้งบริหารจัดการภาระงานด้านอื่น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน

2.3.2 คำนิยามของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) และ เกษม แสงนนท์ (2562: 69-70) ได้อธิบายถึงโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานว่าหมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่ได้ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจนเป็นรูปธรรม มีนวัตกรรมชัดเจนในเชิงประจักษ์ ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นสมควรยกย่องให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุดจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นสถานศึกษา ต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 (2562: 4) ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานว่าคือ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่พัฒนาโดยใช้ตัวบ่งชี้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 54 ตัวบ่งชี้ และผลการพัฒนาเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดได้รับพระราชทานรางวัล “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565: 67) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่พัฒนาโดยใช้ ตัวบ่งชี้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และผลการพัฒนาเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดได้รับพระราชทานรางวัล “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จากการศึกษาคำนิยามของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนปกติทั่วไปที่เป็นไปตามแนวทางจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนวิถีชั้นนำมาอย่างต่อเนื่องภายใต้เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ เพื่อได้สิทธิ์ให้เข้ารับพระราชทานรางวัล “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นลำดับไป

2.3.3 กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2547: 87- 88) ได้อธิบายถึงกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ : ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

2. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ : ที่จะเป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม

3. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา : ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจ :ของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด : ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

5. ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง : ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลัก อิทธิบาท 4 และอุปัญญาตธรรม

6. ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ : ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์ (2562: 110-111) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ว่ามีการดำเนินการโดยใช้หลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักการบริหารสมัยใหม่ ดังนี้

1. การเตรียมการ (ศรัทธาและฉันทะ) เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธ อาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข ผู้ทรงศีลปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มี ความรู้ เข้าใจและตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนวิถีพุทธ สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา การประชาสัมพันธ์ การศึกษาดูงาน เป็นต้น

การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะสั้น ระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปี ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี

2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ (ปัญญาวุฒิธรรม) เพื่อการพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยสภาพทางกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ ตัวอย่าง เช่น

1) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ต้องบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (Knowledge) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (Attitude) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (Practice) ในการเรียนการสอน โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตร สถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

2) กิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนหรือครูคิดและกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนของตน ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือเนื่องในโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรม

วิถีชีวิต ถ้าโรงเรียนเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สะท้อนให้เห็นตามคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น”

3) การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่ง เรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณสถานศึกษา ให้เหมาะสมและมุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการ “กิน อยู่ ดูฟัง เป็น” ในชีวิตประจำวัน

4) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โรงเรียนมอบหมายบุคลากรรับผิดชอบใน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างบรรยากาศให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตรอย่างจริงจังต่อเนื่อง เช่น การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

3. การพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อพัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตสู่การเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งด้านกายภาพ สังคม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และ ปัญญา (ปัญญา)

4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด การดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม เป็นกัลยาณมิตร ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การนิเทศ การติดตามดูแลให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษา การช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุนทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ เป็นต้น

5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นการปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ตามหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงงาน คือ อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปัญญาตธรรม 2 (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ย่อท้อในการพากเพียร) เป็นต้น

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การประเมินจะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น การประเมินจะเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ กรรมการผู้ตรวจ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ทราบผลการดำเนินงานของสถานศึกษาจากสถานที่จริงและจากการปฏิบัติจริง

รัชนี ศรีทับทิม (2562: 42) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สถานศึกษา สามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและเป็นการสะท้อนการทำงานของผู้บริหารและคณะครูในสถานศึกษาสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาปรับปรุง แก้ไขให้ดี ขึ้นตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดรายละเอียดของการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกได้ 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการเตรียมการ 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) ขั้นการปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธจากนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่ากระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมการ 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุน

ใกล้ชิด 5) ขั้นการปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นการเตรียมการ หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในวางแผนเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เตรียมบุคลากร แหล่งเรียนรู้ เอกสารข้อมูล และแสวงหาผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสมในการเป็นที่ปรึกษาของโครงโรงเรียนวิถีพุทธ

2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และการจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ อันเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย 1) สัปปุริสสังเสวะ การรู้จักคบหาคนดี 2) สัทธัมมัสสวนะ การรับฟังข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม 3) โยนิโสมนสิการ การรู้จักคิดพิจารณาอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเอง 4) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ การรู้จักปฏิบัติตนตามกฎระเบียบอันดีงามของสังคมอย่างถูกต้อง

3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดี ฟังเป็น ผ่านกระบวนการพัฒนาและบูรณาการแบบภาพรวมเป็นระบบตามหลักไตรสิกขาที่ประกอบด้วยมีศีล สมาธิ และปัญญา เป็นองค์หลักสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทัน

4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในการปรับปรุง พัฒนา ต่อยอดงานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุนการการดำเนินงานผ่านการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และ การปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนหรือบุคลากรและผู้มีเกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และหลักอุปัญญาตธรรม 2 คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ย่อท้อในการพากเพียร

5) ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่วัตถุประสงค์กำหนดไว้ อาจทำการประเมินก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการ หรือประเมินโดยรวมตามความเหมาะสม โดยใช้ข้อมูลในขั้นตอนที่ผ่านมา เพื่อกำหนดข้อปรับปรุงและการพัฒนางานที่กำลังดำเนินอยู่ให้ดียิ่งขึ้น อาศัยหลักอิทธิบาท 4 และหลักอุปัญญาตธรรม เป็นองค์ธรรมคอยสนับสนุนการพัฒนาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างต่อเนื่องตลอดการดำเนินงาน

6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน หมายถึง การร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาสะท้อนถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาที่ผ่านมาแต่ละขั้นตอน อาจ 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น มีการประเมินข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ มีการติดตาม ควบคุม และประเมินผลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ระยะเวลา วิธีดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ รวมทั้งการรายงานผลการปฏิบัติงานให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นตามเงื่อนไขที่วางไว้ในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนากิจกรรมในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

2.3.4 แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

1) หลักการ เหตุผล และความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ

หลักการและเหตุผล โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการเริ่มมีแนวคิดการดำเนินงานจาก กระทรวงศึกษาธิการเมื่อเดือนธันวาคม 2545 และมีพิธีเปิดโครงการในเดือนพฤษภาคม 2546 ณ พุทธมณฑล โดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม เป็นประธานในพิธีมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 89 โรงเรียน จากสถานศึกษาทุกสังกัด ต่อมามีสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการมากขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2550 มีจำนวนประมาณสองหมื่นโรงเรียน

โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ โรงเรียนทั่วไปที่สมัครใจจะเน้นการนำหลักไตรสิกขา หรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารและพัฒนานักเรียนอย่างบูรณาการในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวิถีวัฒนธรรมเมตตา โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้รับการส่งเสริมจากคณะรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการรวมถึงหน่วยงาน ภาครัฐอื่น ๆ และได้รับความเมตตานุเคราะห์ส่งเสริมสนับสนุนจากมหาเถรสมาคม พระเถรานุเถระหน่วยงานบริหารวิชาการของคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง อาทิ สมเด็จพระพุฒาจารย์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเทพปริยัติวิมล อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นต้น

โรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา 3 ด้านอย่างบูรณาการ คือ ด้านศีลจะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ด้านสมาธิจะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและมีสุขภาพดีมีความสุขสงบ ด้านปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจและเท่าทันโลกและชีวิต ซึ่งไตรสิกขาจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่การมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข และดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมทำให้มีชีวิตที่สันติสุขได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม และการศึกษาแนววิถีพุทธนี้มีความเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะวิถีไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ ในปัจจุบันประชากรไทย 90% นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น การจัดศึกษาแนววิถีพุทธจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคนไทยมาก หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ไทย ประชาชนไทย คาดหวังว่าจะเป็นโอกาสและหนทางหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้มีเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภายใต้โครงการพัฒนาที่เป็นระบบ ชื่อว่า โครงการการประเมิน เสนอแนะและพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำโดยได้สำรวจโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 3,500 โรงเรียนและได้สุ่มตรวจเยี่ยมประเมิน เพื่อการพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียนวิถีพุทธในภาคสนาม จำนวน 700 โรงเรียน และในปี พ.ศ.2553 ได้มีการตรวจเยี่ยมประเมินอีก 700 โรงเรียน จากโครงการดังกล่าวทำให้เกิดโรงเรียน**คุณธรรมชั้นนำและโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ** (ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555: 2 – 3)

ความเป็นมาของการจัดการศึกษารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2554 มอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขานุการแม่กองธรรมสนามหลวง และ พระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระ

การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำลังจะประกาศใช้ในขณะนั้น ผลการเจรจากับกรมวิชาการในสมัยนั้น ปรากฏว่า กระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียบร้อยแล้วในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2554 ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้

“มาตรฐาน ส. 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส. 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส. 1.3 ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

เพื่อช่วยให้โรงเรียนทั่วประเทศมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นแบบเดียวกัน โดยไม่มีการบิดเบือนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเสนอ ให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการ เรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดทำรายละเอียด สาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวมีพระเทพโสภณ เป็นประธาน มีกรรมการ 63 รูป/คน เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2555

คณะกรรมการชุดนี้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลาง พระพุทธศาสนาและจัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธ ศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554” สำเร็จเรียบร้อยทันเสนอในที่ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน จัดที่สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2555 พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็น ผู้รายงานรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องนี้นานพอสมควร ผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้พอสรุปได้เป็น 3 ประการดังนี้

(1) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่นทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

(2) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี 1 หน่วยกิต (ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า 1 หน่วยกิตมีค่าเท่ากับ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

(3) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ 2 โรงเรียน ในปี 2556

2) แนวคิดการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน) ได้อธิบายแนวคิดวิถีพุทธ วิถีธรรม วิถีไทยในการบรรยาย ณ หอประชุมพุทธมลฑล พอสรุปได้คือ โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานบันที่มีความสำคัญทั้งนี้

เพราะพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการศึกษาไทยมีสูงมาก การศึกษาที่เรียกร้องว่าต้องการคุณธรรม จริยธรรม ให้พระพุทธศาสนาเพาะเลี้ยงคนตั้งแต่เยาว์วัยให้เกิดความเคยชินกับความดี สร้างความรู้สึกนึกคิดสูงขึ้นตามวัยและหน้าที่ ผู้ใหญ่จึงต้องประคับประคองให้อยู่ในความดีงามไม่หลงจนไม่มีหลักของตัวเอง สิ่งสำคัญ คือ การรักษาความอิสระทางสติปัญญา กลัวตกเป็นทาสทางสติปัญญาจนลืมความเป็นไทย โรงเรียนที่กล้าแสดงตนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นความสำเร็จขั้นหนึ่ง และเป็นเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธจะเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงความดีงาม งดงามให้แก่ชาติหากเฉยนานไปเด็กไทยจะตกเป็นทาสทางสติปัญญา โรงเรียนวิถีพุทธต้องแข็งแกร่งเพื่อประเทศชาติ ดังนั้น การที่รัฐบาลมีนโยบาย ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธก็เพื่อให้เกิดพลังร่วมกันให้โอกาสพลังที่มีอยู่และสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ตามคำสอนพระพุทธเจ้า ซึ่งได้แก่ วิถี หมายถึง มรรค มรรค เป็น อริยมรรค สัมมาทิฐิ และอริยมรรค คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดการศึกษาตามแนวตะวันตกไม่ใช้แนวทางที่ปลอดภัยเพราะปัญหาของชีวิต กาย ใจ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวโยงกันไปทั้งหมด การปฏิรูปการศึกษาต้องมุ่งเน้นสิ่งต่อไปนี้

1. มุ่งเน้นที่คนเป็นฐานในการพัฒนา คนเป็นแกนของการพัฒนาทุกอย่าง หากมีการพัฒนาแต่วัตถุเครื่องมือแล้วพัฒนาคนให้ใช้เครื่องมือถือว่าน่าเป็นห่วง อย่างนี้จะถือเป็นการพัฒนาคนไม่ได้ เพราะเครื่องมือมักสนองความเห็นแก่ตัว เบียดเบียนธรรมชาติให้เสื่อมโทรม ในทางพระพุทธศาสนา คือ พัฒนาตัวคนการศึกษาเป็นเรื่องของชีวิตทั้งหมด ชีวิตเป็นการศึกษา เมื่อมีการเกิดการศึกษาก็เริ่มต้น การศึกษาเริ่มที่ครอบครัว บิดามารดาเป็นครูต้นโรงเรียนต้องจัดให้เกื้อกูลกับการศึกษาที่ครอบครัวที่บ้าน

2. เน้นประชาธิปไตยจากธรรมาธิปไตย หมายถึง การมุ่งให้คนรักธรรม รักความชอบธรรม ถือความถูกต้องเป็นจริงเป็นหลัก

3. เน้นกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสที่เน้นการแข่งขัน มีความสามารถในการแข่งขัน ยืนหยัดในกระแสได้ ชุมชนเข็มแข็งสามารถกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาได้ด้วย (Existence)

4. เน้นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นอยู่ได้ดีและเกื้อกูลชุมชนโลก จะสามารถเกื้อกูลได้ 3 ระบบ คือ ระบบชีวิต ระบบสังคม ระบบสิ่งแวดล้อม การปฏิรูปการศึกษา เป็นการปรับวิธีการคิดโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นแนวการปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นองค์รวมเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคมมีโรงเรียนวิถีพุทธมากเท่าใด เมืองไทยจะน่าอยู่มากเท่านั้น (ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555: 9 – 10)

3) รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (อ้างใน ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555: 10 - 11) ได้กล่าวถึง การจัดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธโดยมีจุดเน้นคือ โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา

ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ มุ่งเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ

1. สัปปุริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครูอาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร สถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนา นักเรียนตามระบบไตรสิกขาดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญากระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอนบูรณาการพุทธธรรมในการจัดเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

ส่วนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาวุฒิธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขั้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงานดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท 4 และหลักอุปัญญาตธรรม คือ ความไม่สันโดษ ในกุศลธรรม และความไม่ย่อท้อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์ของโรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันสำหรับการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร และครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของ สถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถี

พุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล 5 เป็นนิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

4) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบหลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุดพร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงามควบคู่กันไป

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การเป็นที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่าอาทิ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญา และด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของทั้งผู้ปกครอง ครูอาจารย์และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

3. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

4. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่มชีวิตส่วนตัว พัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา

5. โรงเรียน โดยครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นได้

วิถีปฏิบัติ

แนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ก้าวย่างที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ บนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะแนวดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในสภาพเบื้องต้นที่เสนอเป็นแนวคิดแนวทางซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป ประกอบด้วยประเด็นดังนี้

1. การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ
2 การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้
3. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา
4. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง
5. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

5) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

จังหวะก้าวการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม กระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ การจัดโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

2. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม

3. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา เป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

5. ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และอุปัญญาตธรรม

6. ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ การนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อไป ๆ หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

ดังสรุปเป็นภาพแสดงขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

โดยแนวการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนทั่วไปนำไปบูรณาการให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ

เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

- การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้นที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

- การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญารู้เข้าใจทิศทางจากศรัทธา และฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนาจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

- การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

2. ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ

- การอยู่ใกล้ คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ)
- การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)
- การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพ และบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)
- ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ มีตัวอย่างเช่น

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการ สอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้น หลักสูตรสถานศึกษา ที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตร สถานศึกษาหรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะกับผู้เรียนของตนมากที่สุดซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนด และเตรียม

การไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า "การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึง อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริง จาก “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

3. ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วยเพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอใน ดับต่อไป

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาที่จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการจัดภาพและองค์ประกอบ และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

4. ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศ ติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูล และเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไปหรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

5. ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลัง

ดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือการมีอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปัญญาตธรรม 2 (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความ ไม่ย่อท้อในการพากเพียร) เป็นต้น

6. ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำาเนินงานนั้น ๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผน ดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

6) การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

6.1) หลักการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

1. บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง

2. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

3. ประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชนในการจัดการเรียนรู้

6.2) หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

1. ปรโตโฆสะ (ตามหลักกัลยาณมิตตตา)

2. โยนิโสมนสิการ

3. ไตรสิกขา

4. ปัญญาวุฒิธรรม

6.3) หลักทำแนวการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรสถานศึกษา

1.1 สอดแทรกเพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1.2 เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.3 ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระ

1.4 สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุก กลุ่มสาระ

1.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

2. ผู้สอน

2.1 เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

2.2 เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

3. กระบวนการเรียนรู้

3.1 พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กาย ภาวนา) ความประพฤติ (สีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

3.2 จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

3.3 สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

3.4 เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

7) กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนานักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ

หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียนคือการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนา ทั้ง 5 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียน ว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อม และภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการหลักคิดข้างต้นโดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ มีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

1.2 ประกวดมรรยาทชาวพุทธ

1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

1.4 กิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา

1.5 เรียนธรรมศึกษา/ สอบธรรมศึกษา

1.6 บรรพชาสามเณรฤดูร้อน ฯลฯ

2. กิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ เช่น

2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง

- กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)
- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)
- กิจกรรมพุทธศาสนาสุภาษิตวันละบท
- กิจกรรมน้องไหว้ (ในแถวหน้าเสาธง)
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน ฯลฯ

2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน

- กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
- กิจกรรมกล่าวพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร
- กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกาว่า ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ
- กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
- กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน ฯลฯ)

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ
- กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์

- กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
- กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนวิถีพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฏฐมีบูชา ดังนี้

3.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกิจกรรม อย่างเช่น

- ทำบุญตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา
- ฟังพระเทศนา (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม)
- เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา

3.2 หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา

3.3 สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันคัญทางศาสนาโดยประดับธง ทิวสีเหลือง เชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย) ฯลฯ

4. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ อย่างเช่น

- กิจกรรมใขปัญหาธรรม
- กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี
- กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
- กิจกรรมอาสาตาวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)
- กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม
- กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม)
- กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
- กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา
- กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ
- กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ

- กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยาวาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา

- กิจกรรมต้นไม้อธิษฐานก่อนเรียน

- กิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

- กิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา ฯลฯ

8) การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์, 2562: 57) คือ

1) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป (Buddhist Oriented School)

2) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ (The Leading Buddhist Oriented School)

3) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน (The royal award Buddhist Oriented School) มีรายละเอียดแต่ละประเภทดังนี้

1) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป (Buddhist Oriented School)

โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป เป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินการตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของอัตลักษณ์ 29 ประการสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1) ได้สมัครลงทะเบียนในระบบเว็บไซต์

2) มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดอัตลักษณ์วิถีพุทธครบทั้ง 29 ประการ (อาชีวะ 37 ประการ)

3) มีการประเมินตนเองตามอัตลักษณ์วิถีพุทธครบทั้ง 29 ประการ (อาชีวะ 37 ประการ) ในระบบ ระยะ 9 เดือนและ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง

4) มีกิจวัตรประจำวัน ประจำสัปดาห์ด้านวิถีพุทธ และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

5) มีโครงการวิถีพุทธในแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

อัตลักษณ์ 29 ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

ความเป็นมาของอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่ได้ดำเนินมานั้น ได้มีขั้นตอนที่ผ่านมา ดังนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษา เพื่อให้การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธครอบคลุมและเป็นตัวแทนที่ดีของโรงเรียนของประเทศไทย จึงได้มีการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการรับสมัครโรงเรียนทั่วไปประเทศทั้งที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และไม่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ตด้วยเว็บไซต์ www.vitheebuddha.com เพื่อให้โรงเรียนที่มีความพร้อมและสนใจได้ลงทะเบียนสมัคร โดยโรงเรียนจะต้องส่งข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และข้อมูลการดำเนินงานตามแนวทาง 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธแล้วทำการคัดเลือกตัวแทนโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 100 โรงเรียน เพื่อนำมาศึกษาต่อไป

2. จัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยนำโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 100 โรงเรียน ที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศมาประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามแนวทาง 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อ

สังเคราะห์หาข้อสรุป แนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน แบ่งตามประเด็นพิจารณาได้แก่ ภูมิภาคที่ตั้ง ขนาดโรงเรียน ในเมืองกับชนบท โรงเรียนแกนนำกับไม่เป็นโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนที่มีระดับมากที่สุดกับน้อยที่สุด

3. ทดลองใช้ในสภาพจริง นำแนวปฏิบัติไปทดลองใช้ในสภาพจริงกับโรงเรียนที่สมัครใจเพื่อทดลองใช้จำนวน 20 โรงเรียน จากตัวแทนจำนวน 100 โรงเรียน ใช้ระยะเวลาทดลอง 3 เดือน

4. ประเมินผลโดยคณะทำงานประเมินผล เพื่อตรวจสอบผลสำเร็จของการดำเนินงาน โดยใช้กรอบแนวคิด CIPP model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิตที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5. สรุปผลการดำเนินงานและรายงาน สรุปผลและรายงานอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งจากแนวทางการดำเนินการที่รับทราบร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้นคณะผู้บริหาร ครู และพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ แนวทางดำเนินการเดิมยกร่างเป็นแนวทางดำเนินการที่เป็นรูปธรรมอีกครั้ง สอดคล้องกับตัวชี้วัดแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พ.ศ. 2548 แบ่งเป็น 5 ด้าน รวม 29 ประการ และคณะยกร่างได้นำร่าง ฯ ไปสอบถามความเห็นของผู้เกี่ยวข้องหลายครั้ง

รวมทั้งผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2553 จึงประกาศให้โรงเรียนวิถีพุทธทราบและเป็นแนวทาง ในการประเมินตนเองตั้งแต่ พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา

แนวทางดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธทำให้โรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกันนำอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ไปเป็นตัวชี้วัดในการคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับใบประกาศเกียรติคุณยกย่องจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเพื่อให้การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธ ปี พ.ศ. 2556 เป็นอย่างเรียบร้อย ได้โรงเรียนวิถีพุทธที่มีคุณภาพจำนวน 100 โรงเรียนจากโรงเรียนวิถีพุทธทั้งหมด 12,162 โรงเรียนให้เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ได้จึงเห็นควรจัดโครงการดังกล่าว และพัฒนาอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง 29 ประการ ได้นำมาจัดลงในตารางแสดงอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านกายภาพ	ด้านกิจกรรมประจำวันพระ	ด้านการเรียนการสอน	ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร	ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ
1. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ	1. ใส่เสื้อขาวทุกคน	1. บริหารจิต เจริญปัญญาก่อนเข้าเรียนเช้า - บ่าย ทั้งครู และนักเรียน	1. รักษาศีล 5	1. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน
2. มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน	2. ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	2. บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	2. ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม	2. ไม่ดุด่านักเรียน
3. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน	3. รับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวัน	3. ครูพานักเรียนทำโครงงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	3. ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ	3. ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน
4. มีพระพุทธศาสนสุภาษิตวาทะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ	4. สวดมนต์แปล	4. ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้	4. ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ	4. โฮมรูมเพื่อสะท้อน ความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี
5. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น		5. ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	5. มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก	5. ครู ผู้บริหาร และ นักเรียน มีสมุดบันทึก ความดี
6. มีห้องพระพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม				6. ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนสอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
				7. บริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนการ ประชุมทุกครั้ง
				8. มีพระมาสอนอย่าง สม่ำเสมอ

จากตารางข้างบน สามารถสรุปเป็นแผนภูมิแสดง “อัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ” โดยแยกออกเป็นทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ศึกษาได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ที่มา: จากการสอบถามผู้บริหารและครูโรงเรียนวิถีพุทธ 100 โรงเรียน วันที่ 16 กันยายน 2553 ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ปฏิบัติและสอดคล้องกับตัวชี้วัดแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พ.ศ. 2548 ผ่านความเห็นชอบจากประชุมคณะกรรมการ กพฐ. วันที่ 18 กันยายน 2553 (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์, 2562: 57-60)

แนวทางดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

เพื่อให้การพัฒนาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่สมบูรณ์แบบ และเป็นแนวทางดำเนินอย่างถูกต้องต่อเนื่องต่อไป จึงได้กำหนดให้อัตลักษณะ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จัดสงเคราะห์เป็นแนวทางของการประเมินถึงความไปได้ในแต่ละด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านกายภาพ 7 ประการ

1.1 มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน

1.3 มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน

1.4 มีพระพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ

1.5 มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น

1.6 มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม

1.7 ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ 100 %

2. ด้านการเรียนการสอน 5 ประการ

2.1 บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เช้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน

2.2 บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2.3 พานักเรียนทำโครงงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

2.4 ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้

2.5 ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน 5 ประการ

3.1 รักษาศีล 5

3.2 ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม

3.3 ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ

3.4 ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของ

3.5 มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก

4. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ 8 ประการ

4.1 ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน

4.2 ไม่ดุ ด่า นักเรียน

4.3 ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน

4.4 โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี

4.5 ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี

4.6 ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย

4.7 บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง

4.8 มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

5. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ 4 ประการ

5.1 ใส่เสื้อขาวทุกคน

5.2 ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์

5.3 รับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวัน

5.4 สวดมนต์แปล

การวิเคราะห์ลักษณะของกิจกรรมคุณค่า ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

1. ด้านกายภาพ 7 ประการ

คุณค่าที่ได้รับ ได้คุณค่าด้านจิตใจ สะอาด สว่าง สงบ บรรยายภาพเอื้อต่อการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีองค์พระครองใจ ไว้สักการบูชาเป็นหลักธรรมในการเตือนจิต สุขภาพกายและจิตดี ฝึกฝนด้วยภาวนา มีห้องที่เป็นสัดส่วน มีศีลห่างอบายมุข ทำชีวิตให้ประณีต สนองแนวนโยบายของรัฐ สร้างวินัย สังคมปลอดอบายมุข สิ่งเสพติด

ปัญหา/อุปสรรค งบประมาณมีไม่เพียงพอ พื้นที่มีจำนวนจำกัด บุคลากรไม่ให้ความให้ความร่วมมือ

แนวทางการแก้ไข หางบสนับสนุน ปรับตามสภาพพื้นที่ เช่น ห้องเรียน หน้าห้องเรียน พัฒนาบุคลากร สร้างความเข้าใจให้กับบุคลากร

2. ด้านการเรียนการสอน 5 ประการ

คุณค่าที่ได้รับ ได้ฝึกสมาธิ ฝึกสติ ทำให้เกิดปัญญา สร้างวินัย ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตอาสาของนักเรียนต่อชุมชน ปลูกฝังนิสัยความมีน้ำใจและจิตสาธารณะ นักเรียนได้แสดงออกถึงพฤติกรรมความร่วมมือกันในการช่วยเหลือสังคม

ปัญหา/อุปสรรค เวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย บุคลากรบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ ผู้อำนวยการบางคนไม่ให้ความสำคัญทางกิจกรรม นักเรียนขาดความสนใจ ขาดบุคคลผู้รับผิดชอบ

อย่างจริงจัง และขาดต้นแบบที่เป็นแบบอย่างที่ถูกต้อง งบประมาณของโรงเรียนมีน้อย และมุ่งไปพัฒนาด้านอื่น

แนวทางการแก้ไข สร้างความตระหนักให้บุคลากรครู ผู้บริหาร และนักเรียน เห็นคุณค่าถึงความสำคัญในการพัฒนา และจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้

3. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน 5 ประการ

คุณค่าที่ได้รับ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สมาทานศีลหน้าเสาธง บูรณาการครูประจำชั้นประเมินทุกวันก่อนเลิกเรียน ยิ้มง่าย ไหว้สวย ทำให้น่ารักน่าชื่นชม รักษาวัฒนธรรมอันดีงามของไทย การพิจารณาอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ทำให้รู้จักความพอประมาณ มีสติ กตัญญู ไม่หลงในรสกลิ่น มีมารยาทในการรับประทานอาหาร การประหยัดอดออมถนอมใช้เงินและสิ่งของ ทำให้รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัย ใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก ทำให้มีความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายามมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ

ปัญหา/อุปสรรค รักษาศีลไม่ครบทุกข้อ นักเรียนมาสาย ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียน สื่อ และเทคโนโลยีไม่เพียงพอ และต้องขอการสนับสนุนจากภายนอก

แนวทางการแก้ไข หาสื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างพอเพียง

4. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ 8 ประการ

คุณค่าที่ได้รับ ทำให้มีสุขภาพดี รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ มีการชื่นชมความดีทำให้เกิดความปลื้มใจในสิ่งที่ได้ทำ พร้อมทั้งมีสมุดที่บันทึกความดีคอยย้ำเตือนให้ทำดี รู้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา สามารถแก้ไขปัญหา

ปัญหา/อุปสรรค์ ขาดต้นแบบที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ถูกต้อง บุคลากรบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ งบประมาณของโรงเรียนมีน้อย และมุ่งไปพัฒนาด้านอื่น

แนวทางการแก้ไข สร้างความตระหนักให้บุคลากรครู ผู้บริหาร และนักเรียน เห็นคุณค่าถึงความสำคัญในการพัฒนาให้กำลังใจในการทำความดี

5. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ 4 ประการ

คุณค่าที่ได้รับ ใสเสื้อขาว เว้นจากการปรุงแต่ง แสดงความร่วมใจ ใส่บาตร ฟังเทศน์ เสียสละ เอื้อเฟื้อ สร้างปัญญา ขัดเกลาจิตใจ สร้างเสริมปัญญา อาหารมังสวิรัติ รักษาศีล ความเมตตากรุณา เว้นจากการฆ่าสัตว์ สวดมนต์แปล ฝึกสมาธิ เข้าใจซึ้งในพระธรรมคำสอน

ปัญหา/อุปสรรค เสื้อขาว ผู้ปกครองซื้อเองให้งบประมาณโรงเรียน ความร่วมมือ สร้างตระหนัก ประชาสัมพันธ์ ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรม อาหารมังสวิรัติ ให้ความรู้ สร้างกิจกรรม ให้ตระหนักถึงความสำคัญของอาหารประกอบอาหารให้สีสันและรสชาติน่ารับประทาน

มาตรฐานและตัวชี้วัดของอัตลักษณ์ 29 ประการ

1. มาตรฐานด้านกายภาพ	
ตัวชี้วัด	**แนวปฏิบัติ (หมายเลข คือ เกณฑ์ให้คะแนน)**
1. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ คำนิยาม : ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะดังนี้ (ขนาด 1.5 ม. x 80 ซม.)	1. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้ภายในห้องใดห้องหนึ่ง 2. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าอาคารใดอาคารหนึ่ง 3. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน 4. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน เห็นเด่นชัด
2. มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน	1. มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน 2. มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียน 3. มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียนและเครื่องบูชา 4. มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียนมีเครื่องบูชาและให้นักเรียนไหว้ทุกวัน
3. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน	1. มีพระพุทธรูป หรือภาพพระพุทธรูปประจำห้องเรียน 2. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ที่สมควร 3. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ที่สมควร และมีการทำความสะอาด 4. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ที่สมควร มีการทำความสะอาดและมีการเคารพพระพุทธรูปเป็นประจำ
4. มีพระพุทธศาสนสุภาษิตวาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ	1. มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ 2. มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรมพระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ และมีการปรับปรุงอยู่เสมอ 3. มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรมพระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ และมีการปรับปรุง อยู่เสมอโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ 4. มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรมพระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ และมี การปรับปรุงอยู่เสมอโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างต่อเนื่อง
5. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น	1. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน 2. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 3. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและนักเรียนมีส่วนร่วม 4. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและนักเรียนมีส่วนร่วมทุกคน
6. มีห้องพระพระพุทธศาสนา หรือลานธรรม	1. มีห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรม 2. มีห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรมและมีตารางการใช้ 3. มีห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรมมีตารางการใช้ มีการใช้จริง 4. มีห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรมมีตารางการใช้ มีการใช้จริงและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
7. ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ 100%	1. มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียนระหว่าง 40 -50 % 2. มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียนระหว่าง 20 -39 % 3. มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียนระหว่าง10 -19 % 4. ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน 100 %

2. มาตรฐานด้านการเรียนการสอน	
1. บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้า – บ่าย ทั้งครู และนักเรียน	1. นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครูและนักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครูและนักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครูและนักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
2. บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	1. มีครู ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. มีครู ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. มีครู ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. มีครู ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
3. ครูพานักเรียนทำโครงงานคุณธรรม หรือกิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	1. มีครู ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. มีครู ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. มีครู ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. มีครู ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
4. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มี วัดเป็นแหล่งเรียนรู้	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
5. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
3. มาตรฐานด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน	
1. รักษาศีล 5	1. ผู้บริหาร ครู นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติได้ ครบ 5 ข้อ 2. ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติได้ ครบ 5 ข้อ 3. ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติได้ ครบ 5 ข้อ 4. ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติได้ ครบ 5 ข้อ
2. ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม	1. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
3. ก่อนรับประทานอาหารจะมี การพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดังไม่หก ไม่เหลือ	1. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
4. ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ	1. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
5. มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก	1. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ

4. มาตรฐานด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ	
1. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน	1. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนเป็นบางวัน 2. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวัน 3. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวันแต่นักเรียนนำมาเอง 4. ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวันและปลูกฝังให้นักเรียนไม่ซื้ออาหารขยะนอกโรงเรียน
2. ไม่ดุด่านักเรียน	1. ครู ผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
3. ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน	1. ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ 2. ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง 3. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ 4. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ เห็นคุณค่า และโน้มน้าวให้นักเรียนทำความดี
4. โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี	1. ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ 2. ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง 3. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ 4. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ เห็นคุณค่า และโน้มน้าวให้นักเรียนดี
5. ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
6. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
7. บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง	1. ครูและปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ 2. ครูและปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง 3. ครูและปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ 4. ครูและปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจและเห็นคุณค่า
8. มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ	1. นักเรียนได้เรียนกับพระ ต่ำกว่าร้อยละ 50 2. นักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. นักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. มีนักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
5. มาตรฐานด้านกิจกรรมประจำวันพระ	
1. ใส่เสื้อสีขาวทุกคน	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
2. ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ

	2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
3. รับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวัน	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ
4. สวดมนต์แปล	1. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 ปฏิบัติ 2. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 50 -69 ปฏิบัติ 3. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 70 -89 ปฏิบัติ 4. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ 90-100 ปฏิบัติ

2) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ (The Leading Buddhist Oriented School)

โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ เป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลงานดีเด่นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จนเป็นแบบอย่างได้ และมีการดำเนินการตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของอัตลักษณ์ 29 ประการในโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างชัดเจนเป็นประจักษ์ และมีกิจกรรมหรือโครงการที่เด่นชัดเชิงประจักษ์ ด้วยกระบวนการกัลยาณมิตร การได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธประเภทชั้นนำ จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

คุณสมบัติและตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

1) ได้สมัครลงทะเบียนในระบบเว็บไซต์

2) มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดอัตลักษณ์วิถีพุทธครบทั้ง 29 ประการ (อาชีวะ 37 ประการ) และประเมินตนเองตามอัตลักษณ์วิถีพุทธในระบบ ระยะ 9 เดือนและ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 2 ปีต่อเนื่อง

3) มีกิจวัตรประจำวัน ประจำสัปดาห์ด้านวิถีพุทธ และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นวิถีชีวิต

4) มีโครงการวิถีพุทธในแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

5) มีการดำเนินกิจกรรม/โครงการเด่นด้านวิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่องกันอย่างน้อย 2 ปี และส่งผลดีต่อครู บุคลากรและผู้เรียน

6) มีการบูรณาการวิถีพุทธสู่การเรียนการสอนรวมทั้งมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระ

7) มีการอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากร ในด้านวิถีพุทธและการปฏิบัติธรรมต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 3 ปี

8) มีการอบรมพัฒนาผู้เรียนในด้านวิถีพุทธและปฏิบัติธรรมต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 3 ปี

การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ (ต้องมีทุกข้อ)

1) สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และลงทะเบียนในเว็บไซต์ www.vitheebuddha.com ไม่น้อยกว่า 3 ปี

2) มีผลการประเมินตนเองตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ในเว็บไซต์ www.vitheebuddha.com ต่อเนื่องกัน อย่างน้อย 2 ปี ได้ผลการประเมินโดยรวมระดับดี ขึ้นไป

3) ผู้บริหาร และคณะครู อาจารย์ มีความใส่ใจในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

4) ไม่เคยได้รับประกาศยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมาก่อน

เอกสารที่โรงเรียนต้องส่งประกอบการสมัคร

1) เขียนรายงาน กิจกรรม/ผลงานดีเด่น ของสถานศึกษาด้านที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ปีการศึกษาที่จะสมัคร

2) เขียนอธิบายโดยรวม ไม่ควรเกิน 5 กิจกรรม/โครงงาน พร้อมภาพ เอกสาร ประกอบอื่น ๆ จำนวน ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 ไม่ต้องมีภาคผนวก

3) แผนการสอนบูรณาการวิถีพุทธ ในสาระวิชา 8 กลุ่มสาระ ๆ ละ 1 คาบ ระดับชั้นใด สาระย่อยเรื่องใดก็ได้ (ไม่เกิน 3 หน้า) ที่แสดงให้เห็นวิธีจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ศตวรรษที่ 21 และวิถีพุทธ (หากโรงเรียนผ่านการพิจารณารอบแรก จะมีคณะไปเยี่ยมและขอชมการ จัดการเรียนรู้แผนนี้)

4) แนบรายงานผลการประเมินตนเองของโรงเรียน จากเว็ปไซด์ www.vitheebuddha.com โดยสั่งพิมพ์จากระบบเว็บไซต์วิถีพุทธ

3. โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน (The royal award Buddhist Oriented School)

การมีโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปได้พัฒนาจนได้รับการยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและได้มีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจนเป็นรูปธรรม มี “นวัตกรรม” ชัดเจน ในเชิงประจักษ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกย่องโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณค่า จึงได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และจักได้มอบหมายคณะกรรมการตรวจคัดเลือกประเมินเชิงประจักษ์ต่อไป

กระบวนการคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

1) คุณสมบัติของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

1.1) ได้สมัครลงทะเบียนในระบบเว็บไซต์

1.2) มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดอัตลักษณ์วิถีพุทธครบทั้ง 29 ประการ (อาชีวะ 37 ประการ) และประเมินตนเองตามอัตลักษณ์วิถีพุทธในระบบ ระยะ 9 เดือนและ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 4 ปีต่อเนื่อง

1.3) ได้รับการคัดเลือกเป็นสถานศึกษาวิถีพุทธชั้นนำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี

1.4) ปฏิบัติกิจกรรมตามตามมาตรฐาน 4 ด้าน ตัวชี้วัด 54 ประการของสถานศึกษาวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรม

1.5) มีแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี และแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธประจำปี (ซึ่งอาจเป็นฉบับเดียวกับแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษา)

1.6) มีนวัตกรรมวิถีพุทธ ด้านปัจจัยนำเข้าที่ได้ผลเป็นรูปธรรมชัดเจน

1.7) มีนวัตกรรมวิถีพุทธ ด้านกระบวนการที่ได้ผล เป็นรูปธรรมชัดเจน

1.8) มีแผนพัฒนาเครือข่ายวิถีพุทธและมีการดำเนินการจนได้ผลดี

1.9) ผู้บริหาร ครู บุคลากรทุกคน ประกอบศาสนพิธีพื้นฐานได้ สวดมนต์ทำวัตรแปลได้ และปฏิบัติธรรมได้ถูกต้อง

1.10) นักเรียน นักศึกษา ตั้งแต่ ป.4 ขึ้นไป ทุกคนสามารถประกอบศาสนพิธีพื้นฐานได้ สวดมนต์ทำวัตรแปลได้ และปฏิบัติธรรมได้ถูกต้อง

1.11) นักเรียน นักศึกษาแกนนำสามารถนำประกอบศาสนพิธี เป็นศาสนพิธีกรและวิทยากรคุณธรรมได้

2) ขั้นตอนการสมัคร

2.1) ดาวน์โหลดใบสมัครที่เว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธ www.vitheebuddha.com ในหัวข้อ “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” แล้วกรอกใบสมัครตามแบบฟอร์มที่กำหนด

2.2) แนบเอกสารหลักฐานมาพร้อมใบสมัครโดยดาวน์โหลดจากเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธ www.vitheebuddha.com ในหัวข้อ “โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1) แบบรายงานผลการประเมินโรงเรียนตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ได้ประเมินตนเองแล้วในช่วงปี โดยพริ้นท์จากเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธ พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

2.2.2) แบบรายงานผลการประเมินโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 54 ตัวชี้วัด ตามแบบฟอร์ม ที่กำหนด(ดาวโหลดจากเว็บไซต์โรงเรียนวิถีพุทธ)

2.2.3) ตัวอย่างแผนการสอน สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่บูรณาการวิถีพุทธสู่สาระการเรียนรู้ที่สามารถใช้จริง และประเมินได้มา 2 แผนการสอน (โรงเรียนใดผ่านการคัดเลือกรอบแรก ทางผู้ตรวจ เยี่ยมจะไปดูแผนการสอนที่ส่งมานี้ 1 แผน)

2.2.4) รายงาน นวัตกรรม ที่มีจุดเด่นในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นวิถีพุทธเป็นที่ประจักษ์

3) รายละเอียดการเขียนวัตกรรม ดังนี้

3.1) ให้เขียนรายงานนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรมที่ได้ดำเนินการในช่วงปี 2558-2560 ที่มีจุดเด่นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ดังนี้(ข้อบ่งชี้คุณภาพ 54 ข้อ จากตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน)

3.1.1) นวัตกรรม ที่มีความสอดคล้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตามตัวชี้วัด ด้านปัจจัย นำเข้า (Input) จำนวน 1 นวัตกรรม ตามข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ

3.1.2) นวัตกรรม ที่มีความสอดคล้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตามตัวชี้วัด ด้านกระบวนการ (Process) จำนวน 1 นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ตามข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ

3.2) ความยาวรวมแต่ละนวัตกรรม ไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมรูปภาพและเอกสาร หลักฐานประกอบ) โดยแยกเป็น 2 เล่ม โดยแสดง Model กระบวนการคิดที่ชัดเจน และมีการบูรณาการสู่พุทธธรรมได้

3.3) หัวข้อในการเขียนรายงาน

3.3.1) ชื่อนวัตกรรม

3.3.2) ที่มาและความสำคัญ/สอดคล้องกับ ตัวบ่งชี้ใด

3.3.3) วัตถุประสงค์

3.3.4) ภาพ Model 1 หน้า

3.3.5) อธิบายขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน

3.3.6) หลักธรรมที่ใช้ในโครงการ

3.3.7) ผลการดำเนินงาน

3.3.8) ประโยชน์และการเผยแพร่นวัตกรรม

3.3.9) แนวทางการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรม (ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562: 64-67)

ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ข้อบ่งชี้คุณภาพเพื่อเป็นตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มี 54 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

1.1 มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1.2 มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ

1.3 มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน

1.4 มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1.5 มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1.6 มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา

1.7 รู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

1.8 มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

1.9 แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้อง (บ ร ว) มีส่วนร่วม

1.10 ปลูกศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง

1.11 ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัดและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน

1.12 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

1.13 มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.14 มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนและแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.15 จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม

1.16 มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน

1.17 สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ

1.18 บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

2. ด้านกระบวนการ (Process)

2.1 จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

2.2 ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

2.3 จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2.4 จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้

2.5 จัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน

2.6 ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

2.7 นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา สอนนักเรียนสม่ำเสมอ

2.8 จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือที่ศาสนสถานที่ใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.9 มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 3(กาย ศีล จิตปัญญา) โดยมีจุดประสงค์เน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง

2.10 ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง

2.11 ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์

2.12 ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น

2.13 ส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ

2.14 ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา)

2.15 ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

2.16 ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล

2.17 จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต

2.18 ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

3. ด้านผลผลิต (Output)

3.1 บริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้

3.2 การดูแลร่างกาย และการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย

3.3 ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม

3.4 มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3.5 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา

3.6 สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต

3.7 มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ

3.8 มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน)

3.9 ทำงานและเรียนรู้ตั้งใจ อดทน ขยัน หมั่นเพียร

3.10 มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน

3.11 มีศรัทธา และความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย

3.12 รู้บาป บุญ คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์

3.13 ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ

3.14 รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

4. ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact)

4.1 บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น

4.2 ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

4.3 วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น

4.4 โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ) (คู่มือมาตรฐานการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พ.ศ. 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ มี 3 ระดับ คือ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559: 28 (เอกสารสัมมนา))

ระดับที่ 1 โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป จำนวน รวม 21,574 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 13/9/2558) ประกอบด้วย

ตัวชี้วัด คือ อัตลักษณ์ 29 ประการ เป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ผู้รับผิดชอบ คือ ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำ สพม. สพป.ทั่วประเทศ

ระดับที่ 2 โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ 6 รุ่น จำนวน รวม 600 โรงเรียน

ตัวชี้วัด คือ อัตลักษณ์ 29 ประการ ที่เป็นผล

ผู้รับผิดชอบ คือพระนิเทศก์วิถีพุทธ คณะกรรมการ คขวท.และ มจร.

ระดับที่ 3 โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน รวม 27 โรงเรียน

ตัวชี้วัด คือ ตัวบ่งชี้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 5 มาตรฐาน 54 ตัวบ่งชี้

ผู้รับผิดชอบ มจร. โรงเรียนรุ่งอรุณ สนก. และ พระนิเทศก์วิถีพุทธ

จากการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธประเภททั่วไป ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธประเภททั่วไป มีมาตรฐานและตัวชี้วัดของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. ด้านคุณสมบัติพื้นฐานของโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป 2. ด้านอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ 3. ด้านการดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และ 4. ด้านมาตรฐานและตัวชี้วัด 5 ด้าน มาตรฐานด้านกายภาพ มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน มาตรฐานด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และ มาตรฐานด้านกิจกรรมประจำวันพระ

โรงเรียนวิถีพุทธประเภทชั้นนำ มีมาตรฐานและตัวชี้วัดของโรงเรียน ประกอบด้วยด้านสำคัญเหมือนกับประเภททั่วไป แตกต่างเพียงเพิ่มองค์ประกอบด้านคุณสมบัติพื้นฐานของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ ด้านการผ่านเกณฑ์คัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธ (เกณฑ์ 4 ประการ และ เอกสารประกอบการสมัครโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ)

ส่วนโรงเรียนวิถีพุทธประเภทพระราชทาน มีมาตรฐานและตัวชี้วัดของโรงเรียน ประกอบด้วยด้านสำคัญเช่นเดียวกัน 2 ประเภทดังกล่าวมานั้น โดยเพิ่มองค์ประกอบอีก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณสมบัติพื้นฐานของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านนวัตกรรมในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นวิถีพุทธ และ ด้านข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

เมื่อพิจารณาจากมาตรฐานและตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 3 ประเภท มีส่วนที่เหมือนกันคล้ายกัน และเพิ่มคุณสมบัติเข้ามา เมื่อต้องการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้อยู่ในประเภทที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงสรุปได้โดยย่อเป็น 4 ส่วนใหญ่ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลและคุณสมบัติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัคร คุณสมบัติเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธ เอกสารและรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่ผ่านมาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละประเภท

ส่วนที่ 2 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารจัดการตามแนวทางการพัฒนามาตรฐานตัวชี้วัด และข้อบ่งชี้ของโรงเรียนวิถีพุทธ์แต่ละประเภทอย่างเป็นระบบขั้นตอนและมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการเตรียมการ ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ส่วนที่ 3 การประเมินผล ได้แก่ การตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในภาพรวม โดยอาศัยเกณฑ์ มาตรฐาน ตัวชี้วัด และข้อบ่งชี้ของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละประเภท

ส่วนที่ 4 การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ได้แก่ การนำผลจากการประเมินของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อหาแนวทางปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาในส่วนที่ยังบกพร่อง ให้มีความสมบูรณ์ขึ้น หรือที่ดีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้น

9) ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมการพัฒนาด้านวิชาการเป็นหลัก และได้จัดทำเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” และเอกสารแนวคิดหลักการต่าง ๆ ในลักษณะเป็นหลักการกว้าง ๆ และมีตัวอย่างบางส่วนให้สถานศึกษาเป็นแนวในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตามความเหมาะสม

เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานในเชิงเป้าหมายภาพรวมมีความชัดเจน และสามารถเป็นเครื่องมือแก่สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับในการนิเทศติดตาม ตลอดจนการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำ “ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” ขึ้น โดยวิเคราะห์กำหนดจากเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นหลัก ซึ่งคาดหวังว่า จะช่วยให้การดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในทุกระดับ เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมและเป็นไปในแนวทางหลักเดียวกัน

ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลติด และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (INPUT)

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้ากำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักและส่งผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้านี้เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญเชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้าที่ต้อง คือ “โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (INPUT)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี	1. ผู้บริหาร	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ 3. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน 4. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา
	2. ครู	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) 2. มีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 3. มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 4. รู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
2. การบริหารจัดการดำเนินการอย่างมีระบบ	1.ระบบบริหาร	1. มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ 2. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) มีส่วนร่วม 3. ปลูกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับ บุคลากร และ ผู้เกี่ยวข้อง 4. ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
		5. มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง 6. มีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
	2. ระบบหลักสูตรสถานศึกษา	1. หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
3. กายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างรอบคอบ	1. สภาพแวดล้อม	1. จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม 2. มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน 3. สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ธรรมชาติ 4. บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

2) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (PROCESS)

ตัวชี้วัดกระบวนการ กำหนดโดยวิเคราะห์จากเอกสาร "แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ" เป็นหลัก ซึ่งเป็นเอกสารหลัก และแนวทางแกนกลางกระทรวงศึกษาธิการ ใช้เป็นหลักทั่วประเทศ

การกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิด คือ “โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา และบูรณาการในวิถีชีวิต”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (PROCESS)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. การเรียนการตอนที่บูรณาการไตรสิกขา	1.กระบวนการจัดการเรียนรู้	1. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน 2. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 3. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 4. จัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอน และในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน
	2. การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้	1. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ 3. จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
	3. การวัดประเมินผล	1. มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 (กาย ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
2. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร	1. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น	1. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง 2. ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ 3. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 4. ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ
3. กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	1. กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตประจำวัน	1. ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา 2. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
	2. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	1. ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต 3. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

3) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์จากหลักภาวนา 4 คือ มีองค์ประกอบด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การกำหนดปัจจัยด้านนี้ เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิด คือ “ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความสุข"

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลผลิต (OUTPUT)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. พัฒนากาย ศีล จิต และปัญญาอย่างบูรณาการ (ภาวนา 4)	1. กาย (กายภาพ)	1. บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ 2. การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
	2. ศีล (สังคม)	1. มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 2. มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา 3. สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
	3. จิต จิตใจ (อารมณ์)	1. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ 2. มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 3. ทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 4. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน
	4. ปัญญา (ปัญญา)	1. มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 2. รู้บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
		3. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ 4. รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

4) ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact)

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบกำหนดจากผลการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด และราชการอื่น การกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์ให้เกิด คือ “วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสมานฉันท์ ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (OUTCOMES/IMPACT)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
1. บ ว ร ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	1. บ้าน (ผู้ปกครองและ ชุมชน)	1. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น 2. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น
	2. วัด	1. วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น
	3. โรงเรียน	1. โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)

การใช้ตัวชี้วัดการดำเนินงานสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยจุดมุ่งหมายการพัฒนาตัวชี้วัดฯ นี้เพื่อให้โรงเรียนวิถีพุทธนำไปเป็นเครื่องมือในการทบทวนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม หรือประเมินแลtการพัฒนา

สำหรับเกณฑ์ความคาดหวังหรือเกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัดฯ แต่ละด้าน โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องสามารถกำหนดตามความเหมาะสมของสภาพ และเงื่อนไขความพร้อมของตนเอง มีการปรับปรุงได้ตามความเหมาะสมของช่วงเวลาและพัฒนาการที่มีในส่วนการกำหนดรายละเอียดเกณฑ์ การประเมินตามตัวชี้วัด ฯ ของกระทรวงศึกษาธิการเอง ซึ่งเป็นเกณฑ์กลาง ๆ จะได้มี การศึกษาพัฒนาให้รอบคอบเป็นลำดับไป (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547: 44-53)

จากการศึกษาตัวชี้วัดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแกนกลางให้กับสถานศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตามความเหมาะสมแบบกว้าง ๆ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลติด และด้านผลกระทบ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ความหมายของไตรสิกขา

พุทธทาสภิกขุ (2549: 76) ได้กล่าวว่า ไตรสิกขา เป็นการศึกษา 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาในลักษณะนี้ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติกระทำลงไปจริง ๆ ให้เกิดผลขึ้นมานั้น เขาเรียกว่า การศึกษา

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2549: 29) ได้ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า คืออริยมรรคมีองค์ 8 แต่พูดในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติเท่านั้นคือ ทางด้านปัญญาทางด้านศีลด้านจิต ทางด้านปัญญาเป็นเรื่องทางความรู้ความเข้าใจแนวคิดคำนิยมที่ถูกต้อง ทางด้านศีลการควบคุมพฤติกรรมทางกายทางวาจาให้อยู่ในกรอบสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทางด้านจิตเป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิพัฒนาจิตให้มีความเพียรพัฒนาจิตให้มีสติตั้งมั่น ศีลสมาธิปัญญา 3 องค์ประกอบนี้ เป็น 3 มิติต้องทำไปด้วยกันเรื่องเดียวกันทำไปด้วยกัน เพื่อจุดประสงค์เดียวกันจึงตรัสรวมกันไม่ได้ หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิสมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2541: 45-49) ได้ทรงนิพนธ์หนังสือเรื่อง“หลักการศึกษาของพระพุทธเจ้า”สรุปได้ว่า ไตรสิกขา ได้แก่ สีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขาหรือ ศึกษาศีล ศึกษาจิต และศึกษาปัญญาซึ่งการศึกษานี้นับว่า เป็นการศึกษาทางโลกแต่ในทางพระพุทธศาสนาธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนให้ปฏิบัติทุกประการรวมลงในหลักไตรสิกขานี้แล้ว กล่าวคือสีลสิกขาเกี่ยวกับความประพฤติทั้งปวง จิตตสิกขาเกี่ยวกับภาวะทางจิตใจทุกอย่าง และปัญญาสิกขาเกี่ยวกับความรู้ความเห็นทุกประการ ไตรสิกขาจึงจำเป็นแก่ชีวิตเหมือนอย่างลมหายใจที่จำเป็นแก่ชีวิตร่างกาย หยุดหายใจเมื่อใดก็ตายเมื่อนั้น หยุดการศึกษาเมื่อใด ร่างกายก็ตายจากความดีและความรู้เมื่อนั้น

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (เว็บไซต์, สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566) ได้กล่าวถึงการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์ (2562: 15-19) ได้กล่าวว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมสำคัญในการเรียนการฝึกฝนปฏิบัติและการฝึกหัดปฏิบัติให้เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นในตัวตนหรือให้ทำได้ทำเป็นตลอดจนแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปจนถึงความสมบูรณ์ ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมพัฒนาบุคคล

แก้ว ชิดตะขบ. (2553: 78) กล่าวว่า ไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบบูรณาการความสงบสุขของสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อคนสังคมมีศีลการอยู่ร่วมกันในหมู่หรือในสังคมย่อมดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยปราศจากการเบียดเบียน ใจก็มีสมาธิโดยไม่ต้องคอย ระหวาดระแวงหรือสะดุ้งสะท้านหวั่นไหว เพราะเมื่อไม่ได้ทำอะไรผิดใจก็สงบสบาย เมื่อใจสงบสบายก็จะสามารถใช้ความคิดพิจารณาทำความเข้าใจหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้

สมชาย บุญสุ่น (2561: 55-56) กล่าวว่า ไตรสิกขา หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา หรือศึกษาข้อที่พึงปฏิบัติ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจุลศีลมัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดจนถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทรีสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ 2) อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบูรณ์ด้วยศีลขันธ์จนได้ บรรลุฌาน 4 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌาน แล้วจนบรรลุ วิชชา 8 คือ เป็นพระอรหันต์

จากการศึกษาความหมายของไตรสิกขาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ไตรสิกขา หมายถึง หลักการฝึกอบรมพัฒนาคนในด้านศีล สมาธิ และปัญญาของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น โดยกระบวนการตามมรรคมีองค์ 8 อย่างต่อเนื่อง

2.4.2 ความสำคัญของไตรสิกขา

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของไตรสิกขา หรือการศึกษาที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา จึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสตัณหาดังกล่าวที่ว่า “ทุกข์มีเพราะยึด ทุกข์ยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอยทุกข์น้อยเพราะหยุดทุกข์หลุดเพราะปล่อย” เมื่อปล่อยวางแล้วย่อมหลุดพ้นทุกข์และพบความสุขสงบคือสันติ ดังนั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง ผู้บรรลุวิมุตติ คือ เป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะวิมุตติจึงเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สมาธิที่มีศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่มีสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่มีปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยชอบ” ความหลุดพ้นก็คือวิมุตติซึ่งเป็นบรมสันติ เมื่อคนเราบรรลุถึงวิมุตติแล้วถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เรียกว่า พระอเสขะ หมายถึงผู้หลุดพ้นจากการศึกษาสูงสุดในพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (เว็บไซต์, สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566) ได้อธิบายถึงไตรสิกขาว่าเป็นเป็นหลักสำคัญของการพัฒนามนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

2. สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ

สมาธิ และ ในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พูดสั้น ๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

3. ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

หลักทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้นำเขาสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรค

การฝึกที่เรียกว่า สิกขา หรือแปลว่าการศึกษานี้ บางทีก็ใช้ศัพท์แทนเป็นคำว่า ภาวนา ซึ่งก็คือเรื่องของสิกขานั่นเอง แต่คำว่าภาวนา แปลว่าทำให้เจริญ ทำให้เป็นทำให้มีขึ้น หรือฝึกอบรม ภาวนาจัดเป็น 4 อย่าง คือ

1) กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2) ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

3) จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคงสงบสุข และเป็นอิสระ

4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเหตุผล และการหยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงอิสรภาพ มีชีวิตที่ดีงามปลอดทุกข์ปราศปัญหา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) ได้กล่าวถึงการพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ดำเนินตามหลักไตรสิกขา เพื่อมีชีวิตที่ดีงามตามวิถีพุทธ จึงควรมีให้ครบสมบูรณ์ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ศีล (พฤติกรรม)

(1) มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น

(2) รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา

(3) รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ

(4) ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง

(5) ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

(6) มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. จิตใจ (สมาธิ)

(1) มีสมรรถภาวะที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ อดทน สู้สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ พึ่งตนเองได้

(2) มีคุณภาวะ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

(3) มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

3. ปัญญา (ความรอบรู้จริง)

(1) มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาป บุญ คุณโทษ

(2) มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล

(3) มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสัจธรรมในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์ (2562: 15-19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขาว่าคือ หลักการศึกษา 3 อย่าง ที่ประกอบด้วย ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และ ปัญญาสิกขา โดยสังเคราะห์สรุปอริยมรรคมีองค์ 8 ลงในไตรสิกขานี้

1. ศีลสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนากายและวาจา ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เพราะว่าความถูกต้องทั้งสามอย่างนี้เป็นเรื่องของระเบียบวินัยอันจะควบคุมพฤติกรรมหรือความเคลื่อนไหวทางกาย วาจา ให้ดำเนินไปในทิศทางปกติ ไม่ขัดขวางพัฒนาการของตนหรือสังคม

2. สมาธิสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนาจิต ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เพราะว่าองค์ประกอบของอริยมรรคทั้งสามประการนี้เป็นเรื่องของการฝึกฝน อบรมควบคุมจิตให้รู้จักคิดอย่างเป็นระเบียบ เรียกว่า คิดเป็นการที่มนุษย์จะคิดเป็นโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงพอที่จะต้านทานกระแสยั่วยุที่มาจากทั่วสารทิศมิให้หวั่นไหวไปในทางบวกหรือลบ แต่มั่นคงแน่วแน่เยือกเย็นนั้นเป็นการสร้างจิตให้มีพลัง เป็นฐานในการรองรับสรรพวิชาต่าง ๆ อย่างมั่นคง

3. ปัญญาสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ เพราะความสามารถที่จะมองเห็นความจริงในเรื่องราวต่าง ๆ แล้วหาทางออกให้กับตนเองและผู้เกี่ยวข้องโดยปลอดภัยทั้งในส่วนกาย และในส่วนจิตกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีไตรสิกขาเป็นพื้นฐาน คงต้องมีจุดเน้นที่มีระเบียบวินัย (ศีล) จิตใจที่มั่นคงหนักแน่น (สมาธิ) มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง (ปัญญา) ความจริงจะเป็นพื้นฐานของการศึกษา เรียนรู้ทั้งปวง เพราะสิ่งทั้งปวงล้วนมีความจริงประกอบอยู่อย่างเพียงพอตามธรรมชาติของสิ่งนั้น

บุญมา อุปภัมถ์มวงศ์ (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ การฝึกอบรมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อให้ดำรงชีวิตที่ดีงามถูกต้อง และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้ที่ปฏิบัติตามไตรสิกขาจะเป็นคนดี เฉลียวฉลาด รอบรู้เท่าทันโลกในการดำรงชีวิต และชีวิตที่มีไตรสิกขาเป็นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลา ย่อมเป็นชีวิตแห่งการเรียนรู้ฝึกฝนขัดเกลาเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากตนเองและนำเอาสิ่งที่ดีเข้ามาใส่ตนเอง

ปิยะวรรณ กลิ่นจันทร์ (2552: 29) ได้กล่าวว่า ไตรสิกขา คือ ระบบธรรมที่เหมาะสำหรับการฝึกอบรมคนให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา นอกจากนี้ ไตรสิกขายังเป็น

ระบบธรรมที่เป็นกลาง และใช้เป็นมาตรฐานของการฝึกปฏิบัติมากที่สุด มีสาระกว้างขวางครอบคลุมองค์ธรรมที่เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 และอริยสัจ 4 และเมื่อยกธรรมทั้งสองมาเปรียบเทียบกันจะเห็นความสอดคล้องกัน คือ มรรคเป็นทางดำเนินชีวิตที่ดีงาม ส่วนไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านร่าง และสังคม (ศีลสิกขา) การพัฒนาทางด้านจิตใจและอารมณ์ (จิตตสิกขา) และการพัฒนาทางด้านปัญญา (ปัญญาสิกขา) หลักไตรสิกขา จึงนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้านได้อย่างเหมาะสม

กิตติพัฒน์ ศรีชัย (2565: 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาว่าหมายถึง การฝึกปฏิบัติอบรมตนเองทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจและทางสติปัญญา เพื่อจะให้มีการดำรงชีวิตที่ดีงามเหมาะสมและความถูกต้อง ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้ที่มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจะเป็นคนดีเฉลียวฉลาด มีความรอบรู้เท่าทันโลกในการดำรงชีวิต และชีวิตที่มีไตรสิกขามาเป็นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลาย่อมเป็นชีวิตแห่งการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติขัดเกลาเอาแต่สิ่งที่ไม่ดีออกไปจากตนเองและนำแต่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามาใส่ตนเอง

จากการศึกษาความสำคัญของไตรสิกขาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ไตรสิกขามีความสำคัญต่อการพัฒนาคนใน 3 ด้านใหญ่ คือ 1. เพื่อพัฒนาด้านร่างกายและวาจาของมนุษย์ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เป็นปกติและสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นไปในทางเกื้อกูลกัน นี้คือ อธิศีลสิกขา 2. เพื่อพัฒนาจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรมความดีงามเข้าใจสภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ นี้คือ อธิจิตตสิกขา และ 3. เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ให้มีความชอบและถูกต้องโดยปราศจากอคติต่อสิ่งต่าง ๆ นี้คือ อธิปัญญาสิกขา

2.4.3 องค์ประกอบของไตรสิกขา

ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ (2547: 89-95) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของไตรสิกขาว่า เพื่อส่งเสริมและทำให้หลักการทั้ง 3 อย่างของการฝึกอบรมและการควบคุมตนเองของพุทธศาสนิกชนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ

1. ความประพฤติทางจริยศาสตร์ (ศีล) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความเมตตาและความกรุณานั้นมีองค์ประกอบอริยอัฏฐังคิกมรรค (มรรคมีองค์ 8) อยู่ 3 ข้อ คือ

1.1 สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง งดเว้นจากการพูดปด งดเว้นจากการลอบกัดจากการพูดส่อเสียดและการพูดใด ๆ ที่อาจจะก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นศัตรูความแตกแยกและความไม่สมานสามัคคีระหว่างบุคคลหรือหมู่คณะ

1.2 สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) หมายถึง การมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความประพฤติที่มีศีลธรรมมีเกียรติและมีสันติ เป็นการสอนเราให้งดเว้นจากการทำลายชีวิต จากการลักทรัพย์ จากการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตจากการประพฤติในกามและสอนให้เรารู้จักช่วยเหลือผู้อื่นให้ไปดำเนินชีวิตที่มีสันติและมีเกียรติในทางที่ถูกต้อง

1.3 สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) หมายถึง ให้งดเว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยอาชีพที่นำความเดือดร้อนมาให้แก่ผู้อื่น เช่น ค้าอาวุธสงครามและอาวุธร้ายแรง ค้าขายเครื่องดอดของเมา ค้าขายยาบ้า เว้นจากการฆ่าสัตว์และการหลอกลวงผู้อื่น เป็นต้น และเลี้ยงชีวิตด้วยอาชีพที่มีเกียรติไม่เป็นที่ตำหนิและไม่เป็นการเบียดเบียนต่อผู้อื่น

พระภาสกร ภูริวฑฺโฒ (2548: 90) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของไตรสิกขาไว้ดังนี้

1. อธิศีลสิกขา คือ ศีลอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติอบรมความประพฤติ

2. อธิจิตตสิกขา คือ จิตอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติอบรมจิตให้เกิดความรู้แจ้ง

3. อธิปัญญาสิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง

ฉะนั้น อธิจิตตสิกขาและอธิปัญญาสิกขา จึงเป็นเครื่องดำเนินเพื่อใช้ในการปฏิบัติพัฒนาจิตขจัดออกซึ่งกิเลส คือ ความเศร้าหมองทั้งปวงอันมีอวิชชาคือความไม่รู้ตามจริงเป็นที่มา โดยมีอธิศีลสิกขา คือ ศีลความเป็นปกติอันยิ่งเป็นบาทฐานแก่การปฏิบัติพัฒนาจิต อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ตั้งมั่นชอบ และสัมมาวายามะ ความเพียรพยายามชอบ ในแง่ปฏิบัติ ก็คือ สมถะกรรมฐาน อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ในแง่ปฏิบัติ ก็คือ วิปัสสนากรรมฐานและภาวนา 2 อย่าง ได้แก่

1. สมถะภาวนา หรือสมถะกรรมฐาน คือ การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบเป็นสมาธิ

2. วิปัสสนาภาวนา หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง เรียกอีกอย่างว่าเป็นการ “เจริญปัญญา” พิจารณาถึงจุดนี้จะเห็นได้ว่าสมถะและวิปัสสนานั้นจะต้องปฏิบัติดำเนินไปด้วยกันถึงจะสอดคล้องกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551:125) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของไตรสิกขา 3 ประการ ดังนี้

1. อธิศีลสิกขา การฝึกอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัยให้มีสุจริต ทางกายวาจาและอาชีวะ (Training in Higher Morality)

2. อธิจิตตสิกขา การฝึกอบรมทางจิตใจการปลูกฝังคุณธรรมสร้างเสริมคุณภาพจิตและรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนสมาธิ (Training in Higher Mentality) หรือ (Mental Discipline)

3. อธิปัญญาสิกขา การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ (Training in Higher Wisdom)

ไตรสิกขามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ซึ่งอธิศีลสิกขาคือศีลอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับช่วยให้มีความประพฤติที่ดีไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อธิจิตตสิกขาคือจิตอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตใจหรือพัฒนาจิตให้แน่วแน่เป็นหนึ่งที่เรียกว่า มีสมาธิ และอธิปัญญาสิกขาคือปัญญาอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกอบรมปัญญาจนให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และทั้งสามองค์ประกอบนี้จึงต้องอิงอาศัยกันโดยตลอดเวลาคือ ศีลเป็นปัจจัยให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา

จากการศึกษาองค์ประกอบของหลักไตรสิกขาของวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า หลักไตรสิกขามีองค์ประกอบ 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่ ส่วนที่ 1 อธิศีลสิกขา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาด้านร่างกายและวาจาให้เรียบร้อย ส่วนที่ 2 อธิจิตตสิกขา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาด้านจิตใจและอารมณ์ต่าง ๆ ให้มีสุขภาพจิตที่ดี และส่วนที่ 3 อธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

2.4.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษาตามลำดับ มี 3 ขั้นตอน เริ่มต้นด้วย การให้ผู้เรียนมีศีล คือมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนมีสมาธิ การมีสมาธิก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ และเมื่อกายสามารถควบคุมสติได้จิตใจก็จะสงบแล้วช่วยให้เกิดปัญญารู้แจ้ง วิธีการเรียนแบบนี้เน้นกระบวนการคิดและความรู้แจ้ง

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามความเป็นจริง มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นศีล ให้ผู้เรียนเลือกกระทำถูกหรือผิด ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย ทางวาจา ดังท่านพุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นว่า ศีลมีขอบเขตตรงที่ปรากฏทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ประพฤติสบายกายใจ และทำให้โลกมีสันติสภาพ โดยการปฏิบัตินี้เน้นการควบคุมตนเอง เห็นได้จากการอาราธนาศีลและศีลไม่ใช่พิธีรีตอง

2. ขั้นกำหนดสมาธิ เป็นการฝึกขั้นตอนในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจ เพื่อความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่าจิตสิกขา คือ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความงามความดี โดยทั่วไปบุคคลมีจิตสมาธิอยู่แล้ว โดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วย

3. ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่งจะสามารถระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว จึงทำให้พิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกนั้นเหมาะสมหรือไม่ อะไรผิด อะไรถูก จนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผล ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา เป็นการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะที่เป็นจริง โดยเน้นการมองเห็นอย่างนั้นจริง ไม่ใช่การคาดคำนวณเอาเองแล้วกำหนดหลักความประพฤติของตนให้ดำรงความดีไม่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กรมการศาสนา (2548) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ว่าเป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และทางวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

3. ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้ แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (เว็บไซต์, สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติด้วยสิกขา แล้ววัดผลด้วยภาวนา ท่านได้อธิบายว่า ภาวนา มักใช้ในกรณีของการ

ตรวจสอบ คล้ายกับการเป็นวัดผลเพื่อดูว่าด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้นได้รับการพัฒนาครบถ้วนไหม ส่วน สิกขา นั้นใช้กับตัวกระบวนการฝึกเอง

สำหรับในไตรสิกขา ศีลจะคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุหรือทางกายภาพและทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกัน แต่เมื่อจัดเป็นภาวนานั้น ท่านแยกกันชัดออกเป็น 2 ข้อ โดยจัดเอาเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคมไว้ในข้อศีลภาวนา ส่วนเรื่องของความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในโลกวัตถุ ท่านจัดแยกออกไปเป็นกายภาวนา

เนื่องจากภาวนาท่านนิยมใช้ในเชิงการวัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือแทนที่จะเป็นกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ก็เปลี่ยนเป็น

1. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (มีกายภาวนา) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักบริโภคปัจจัย 4 รู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีทั้งหลาย ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต (กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น ดูเป็น ฟังเป็น ฯลฯ)

2. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (มีศีลภาวนา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดำรงตนอยู่ในวินัย และอาชีวะที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข (เสวนา-คบหาเป็น สังคมเป็น พูดเป็น สื่อสารเป็น ทำเป็น)

3. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (มีจิตภาวนา) คือมีจิตใจที่ฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้ออารี มีมุทิตา ความเคารพอ่อนน้อม ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความเพียรพยายาม มีอุตสาหะวิริยะ รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม ผ่องใส และสงบสุข (ตั้งจิตเป็น วางใจเป็น ทำใจเป็น)

4. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (มีปัญญาภาวนา) คือรู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุผล มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติ และแรงจูงใจเคลือบแฝง เป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลส เป็นอยู่ด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต เข้าถึงอิสรภาพ ปลอดทุกข์ ปราศปัญหา (คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น)

สำราญ โคตรสมบัติ (2560: 159 – 160) ได้กล่าวว่า การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่า แท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการ จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นรูปแบบของการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่ได้กำหนดให้มีขึ้นเพื่อการพัฒนา ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุขโรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียน ระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร

และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเป็นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และ 234 ที่ จัดการเรียนรู้มุ่งสู่การพัฒนาโดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชิดคนดี การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีอย่างถูกวิธี และความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องที่สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธเหล่านี้ก็สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยดำเนินการได้อย่างดียิ่งจนเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันพัฒนา โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาที่จะดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและ ปฏิสัมพันธ์ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ

พระมหากิตติพัฒน์ ศรีชัย (2565: 34, 213) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเป็นการอาศัยความเชื่อที่ว่าคนจะมีปัญญาเกิดจากการได้ฝึกกำลังใจให้แน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต้องมีร่างกายอยู่ในสภาพที่ปกติ อยู่ในระเบียบวินัย การมีศีล เมื่อทางกายสามารถควบคุมสติได้ จิตใจก็จะเกิดความสงบ ช่วยให้กำลังความคิดที่ความกล้า เกิดปัญญารู้แจ้งขึ้นมา ใช้ปัญญาเป็นตัวจัดปรับทุกอย่างให้ลงตัว ทำให้จัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสงบสุข การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมคือพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (อธิสีลสิกขา) ด้านจิตใจ (อธิจิตตสิกขา) และด้านปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) แบ่งการจัดการเรียนเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นศีล คือ นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอและรับรู้ถึงสิ่งที่ครูผู้สอนกำหนดให้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ คือ นักเรียนมีความตั้งใจ ในการเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูสอนกำหนดให้

ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา คือ เมื่อนักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และมีความตั้งใจ ผู้เรียนก็สามารถเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหากับกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญญาขึ้นในตนเองในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องตามที่เป็นจริง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัส เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม การปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน เตรียมบุคลิกภาพของครูให้เป็นกัลยาณมิตร พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสม สงบเย็น โดยการให้นักเรียนมีสติอยู่กับตัวครูและนักเรียนทำข้อตกลงร่วมกันตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูผู้สอนกำหนดให้ เป็นงานกลุ่มและงานเดี่ยวตามที่ครูผู้สอนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ตั้งใจเรียนรู้ร่วมกิจกรรมกับครูมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ ตื่นตัวที่จะเรียนตลอดเวลา เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ กล้าถามในเรื่องสงสัยอยากรู้ กล้าตอบ สนใจทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนความคิด การรับฟังจากสิ่งที่ได้เรียน ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ผู้ฟังจะตั้งใจฟังในสิ่งที่ผู้เรียนคนอื่นได้กล่าวถึงในสิ่งที่ได้เรียนมา มีการให้เกียรติผู้เรียน เพื่อนให้เกียรติเพื่อน

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล การวิเคราะห์ การตัดสิน การสรุปผลที่ได้จากปฏิบัตินำข้อมูลที่ได้นำมาประเมินจากการเรียนรู้โดยให้นักเรียนบันทึกความรู้ที่ได้ลงในสมุดที่ครูผู้สอนมอบให้นักเรียน

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (ศีล) ขั้นที่ 2 การสร้างความตั้งใจ (สมาธิ) ขั้นที่ 3 การพัฒนาความรู้ (ปัญญา) ขั้นที่ 4 การประเมินผล และขั้นที่ 5 การสะท้อนความคิด

2.5 บริบทโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บริบทพื้นที่โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีประเด็นรายละเอียดดังนี้

2.5.1 วิวัฒนาการของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

โรงเรียนวิถีพุทธมีวิวัฒนาการมาตั้งแตป พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน โดยแบงเปน 5 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 กำเนิดวิถีพุทธ (พ.ศ.2545 - 2550)

ในปีพ.ศ.2545 - 2546 แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม เด็กไทยพัฒนา” ขึ้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งมี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ใหเกียรติมาเปนประธาน ที่ประชุมไดหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษา เพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกตางกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยกาวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยในที่ประชุม ศ.ดร. ชัยอนันต สมุทรวณิช เสนอใหมีการนำหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับการบริหารจัดการในโรงเรียน

โดยหลังจากการประชุม กระทรวงศึกษาธิการไดนำความเห็นของที่ประชุมมาหารือตอ อีกหลายครั้งในเวลาตอมา ในตนป พ.ศ. 2546 ดร. สิริกร มณีรินทร รัฐมนตรีชวยวาการกระทรวงศึกษาธิการและคณะ ไดไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระพรหมคุณาภรณ (ประยุทธ ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน และตอมา กระทรวงศึกษาธิการ ไดจัดประชุมเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดอีกหลายครั้ง โดยมีพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมประชุมระดมความคิดดวยจากการประชุมดังกลาว กระทรวงศึกษาธิการไดกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธเบื้องตน ใน

สาระสำคัญ 3 ดาน คือ 1. ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ 2. กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ 3. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ซึ่งดำเนินการพัฒนาผูเรียนโดยใชหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปญญา อยางบูรณาการ ใหผูเรียนไดเรียนรู ผานการพัฒนา “การกิน อยู ดู ฟง เปน” คือ มีปญญารูเขาใจในทางคุณคาแท ใชกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เปนฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผูบริหารและคณะครูเปนกัลยาณมิตรแหงการพัฒนา ภายใตปญญาวุฒิธรรม 4 ประการ

เมื่อกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเรียบรอยแลว กระทรวงศึกษาธิการจึงไดเริ่มประชาสัมพันธและรับสมัครโรงเรียนที่สนใจที่จะเปนโรงเรียนวิถีพุทธ จัดใหมีการปฐมนิเทศเพื่อใหผูบริหารโรงเรียน และครูผูสอนไดเขาใจแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเปนโรงเรียนรูปแบบหนึ่งใน 5 รูปแบบ ที่กระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น มุงพัฒนาใหเปนนวัตกรรมแหงการพัฒนาผูเรียนสูการเปนมนุษยที่สมบูรณไดอยางมีประสิทธิภาพ และสอดคลองกับจุดเนนการพัฒนาของประเทศในสมัยนั้น คือ

1. โรงเรียนวิถีพุทธ
2. โรงเรียนในกำกับของรัฐ
3. โรงเรียนสองภาษา
4. โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
5. โรงเรียนตนแบบการใชเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) โรงเรียนวิถีพุทธนี้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นไดมอบหมายให ดร.กมล รอดคลาย ดร.ไพรัช สูแสนสุข ดร.บรรเจอดพร รัตนพันธุเปนผูรับผิดชอบ ดำเนินการและไดรับความเมตตาจากสมเด็จพุฒาจารย วัดสระเกศ สมเด็จพระมหารัชชมังคลาจารย วัดปากน้ำ พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต) พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และรองศาสตราจารยบุญนำ ทานสัมฤทธิ์ เปนที่ปรึกษาโดยโรงเรียนวิถีพุทธมีจุดเนนที่จิตวิญญาณ เปนการเรียนรูรากเหงาของภูมิปญญาไทย คือหลักธรรมพระพุทธศาสนาอันทรงคุณคาใหผสมผสานกับการปฏิรูปการเรียนรู

การดำเนินการในระยะแรกของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เดือนพฤษภาคม 2556 มีโรงเรียนที่สมัครใจเขารวมโครงการประมาณ 80 โรงเรียน มีทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา กระจายอยูทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จากนั้นมีโรงเรียนในโครงการในป พ.ศ.2546 ประมาณ 272 โรงเรียน

พ.ศ.2547 โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เปนการดำเนินการสงเสริมนวัตกรรมการเรียนการสอนโดยใชระบบสมัครใจ ตามแตละสถานศึกษาจะพิจารณาดำเนินการตามบริบทของโรงเรียน เพื่อมุงพัฒนาศักยภาพของผูเรียน โดยไมมีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรง แตจากผลการดำเนินการที่ สงผลดีตอผูเรียน ผูบริหาร คณะครู และชุมชน บาน วัด ในบริบททางวัฒนธรรมทำให การดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเปนที่สนใจจากสถานศึกษาจำนวนมาก

จากการที่ผูบริหารโรงเรียน ซึ่งสวนใหญสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2547 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สมเด็จพระพุฒาจารย (เกี่ยว อุปเสโณ) ผูปฏิบัติหนาที่ สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ปรารภวา หากเจาคณะพระสังฆาธิการใหการสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธในดานตาง ๆ เชน ดานวิชาการ ดานการศึกษาสงเคราะห และให ความรวมมือจัดกิจกรรมของ

โรงเรียน เปนตน ก็จะเปนประโยชนแกประเทศชาติ บานเมือง ซึ่งเปนรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิต โดยสวนรวมของประชาชน

มหาเถรสมาคมจึงมีมติเห็นชอบ ใหเจาคณะพระสังฆาธิการทุกระดับสงเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ใหทุกโรงเรียนมีกรรมการโรงเรียนวิถีพุทธ และมีผูรูทางศาสนา (พระสงฆ หรือฆราวาส) เปนที่ปรึกษาโรงเรียน ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนที่เขารวมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธใหม สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำชุดสื่ออบรมทางไกลใหโรงเรียนดำเนินการอบรมเอง โดยใหมีการแลกเปลี่ยนเรียนรูทุกครั้งที่จบแตละหัวขอ และกอนจบการอบรมทางไกลใหผูเขารับการอบรมทุกคนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู โดยนิมนตพระสงฆซึ่งเปนกรรมการมารวมวางแผนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

พ.ศ. 2548 สพฐ. และโรงเรียนรวมกันคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ดำเนินการไดดี มีความกาวหนา มีกิจกรรมนาสนใจ สามารถเปนแหลงเรียนรูการปลูกฝงคุณธรรมแกโรงเรียนอื่น ๆ โดย ใหชื่อวา "โรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร" จำนวน 206 โรงเรียน (คิดสัดสวนตามจำนวนโรงเรียนวิถีพุทธในแตละ สพท.)

ยุคที่ 2 โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ (พ.ศ.2550 - 2552)

พ.ศ. 2550 สพฐ. และโรงเรียนรวมกันคัดเลือกโรงเรียน ที่ดำเนินการไดดี มีความกาวหนา มีกิจกรรมนาสนใจสามารถเปนแหลงเรียนรูการปลูกฝงคุณธรรมแกโรงเรียนอื่น ๆ โดยใหชื่อวา "โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ" จำนวน 3,520 โรงเรียน (10% ของโรงเรียนสังกัด สพฐ.) สวนใหญจะซ้ำกับโรงเรียนวิถีพุทธเดิม

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแลกเปลี่ยนเรียนรู (หมุนเกลียว ยกระดับ) ภายในโรงเรียน ในระยะเวลา 4 เดือน ดานการปลูกฝงคุณธรรม จริยธรรม โดยใชกระบวนการจัดการความรู โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ นำความรูและประสบการณที่ หมุนเกลียว ยกระดับ ปลูกฝง คุณธรรมจริยธรรมแลวมานำเสนอโดยวิธีการเปดบานโรงเรียนวิถีพุทธ ใชเวลา 2 วัน เนนใหผูมาเยี่ยมบานไดมาเห็นสภาพจริงและแลกเปลี่ยน เรียนรูในโรงเรียนสภาพใกลเคียงกัน (1 : 8-10 โรงเรียน) นำเสนอเรื่องราวที่ หมุนเกลียว ยกระดับความรูประสบการณดานการปลูกฝงคุณธรรมจริยธรรม ในชื่อหนังสือ "เรื่อง เลาเร้าพลัง" โดยเผยแพรแลกเปลี่ยนกันภายใน และภายนอกเขตพื้นที่การศึกษา

พ.ศ. 2551 ผูอำนวยการโรงเรียน ครู ครูพระ 89 รูป/คน ที่ผานการอบรมการบริหารดวยใจอยางใครครวญ (จิตตปญญา) หมุนเกลียว ยกระดับความรู ประสบการณดานการปลูกฝง คุณธรรมจริยธรรม แลวจับคูระหวาง สพท. ได 80 คู Pair Participatory Learning Assessment เพื่อเดินทางไปเยี่ยมกันและกันที่โรงเรียน จึงกลับมาหมุน เกลียว ยกระดับความรู ประสบการณตนเองอีก ระดับหนึ่งแลวจัด Symposium รวมกัน โดยมีผูทรงคุณวุฒิรวมให ตอยอดความรู้

พ.ศ. 2551 โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทั้ง 3,220 โรงเรียน ดำเนินการซ้ำขอ 7-11 โดย ขยายผลเพิ่มเปน 30% ของโรงเรียนสังกัด สพฐ. (ประมาณ 4,900 โรงเรียน)

ยุคที่ 3 โครงงานคุณธรรมทั่วไทย (พ.ศ.2549-ปจจุบัน)

พ.ศ. 2549 สพฐ. รวมกับศูนยคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดกิจกรรมโครงงานคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” โดยใหนักเรียนรวมกลุมรวมกันทำดี

อยางมีปญญา คิดหาวิธีการแกปญหาสังคม “ปญหาที่อยากแก ความดีที่อยากทำ” โดยใชแนวพระราชดำริ และหลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ โดยรวมกันดำเนินการ 8-10 คนมีครู พระ และผู้อำนวยการโรงเรียนเปนที่ปรึกษา มีการประกวดคัดเลือกจากระดับโรงเรียน ระดับ สพท. ระดับกลุ่มภาคสงฆ ระดับประเทศ โดยทุกครั้งที่มีการนำเสนอไดจัดใหนักเรียนและครูที่ปรึกษามาเขาค่ายร่วมกัน และพัฒนาตอยอดความรูใหทั้งครู และนักเรียนไดประสบการณ และนำไปพัฒนาโครงงานของตนเองต่อไป พ.ศ. 2549 เปนตนมา จนถึงปจจุบัน มีโครงงานคุณธรรมกวา 90,000 โครงงาน มีการจัดทำสื่อเอกสารบันทึกความสำเร็จ ตอเนื่องทุกป และจัดทำวิดีทัศนโครงงานคุณธรรม สำหรับครูที่ปรึกษา

พ.ศ. 2550 สนก. รวมกับธนาคารออมสิน จัดโครงการประกวดโรงเรียนและนักเรียนดีเดนด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยคัดเลือกโรงเรียนปละ 38 โรงเรียนเพื่อรับทุนพัฒนาโรงเรียน 900,000 บาท และนักเรียน 80 คนเพื่อรับทุนการศึกษาคนละ 40,000 บาท รวมปละ 8 ลานบาท จำนวน 10 ปตอเนื่อง เปนเงิน 80 ลานบาทเพื่อเทิดพระเกียรติในปมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจาอยูหัวทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา

พ.ศ.2553 สพฐ.จัดสรรงบประมาณไทยเขมแข็งฯ ใหตามแผนกระตุนเศรษฐกิจ sp2 โรงเรียนวิถีพุทธ และ โรงเรียนในสังกัดทุกแหงจึงไดจัดดำเนินการอยางนอย 3 เรื่องไดแก

1) ศูนยGive & Take เพื่อใหนักเรียนทุกโรงเรียนไดเรียนรูการเปนผูให และผูรับ มี Public Conscience

2) โครงงานคุณธรรมสำนึกดี CSR+โครงงานคุณธรรมฯ เปนการเสริมใหนักเรียน วางแผนการการทำดีอยางมีทุนงบประมาณที่ไดมาจากปญญาของนักเรียนที่มีความรับผิดชอบตอสังคมในชื่อธุรกิจคุณธรรม

3) คายพระ ครู ผูปกครอง เพื่อใหทุกโรงเรียนไดสรางความสัมพันธการมีสวน รวมกันในการดูแล ปกปอง นักเรียนใหอยูในศีลธรรมอันดีงาม

พ.ศ. 2553 - พ.ศ. 2556 สพฐ. ยังไดจัดใหมีโรงเรียนวิถีพุทธเนนจิตอาสาซึ่งเปนโรงเรียนที่ผูบริหารสมัครใจใหความสำคัญเปนพิเศษกับการพัฒนาพฤติกรรม และจิตใจดานการเปนอาสาสมัครเดือนกรกฎาคม 2555 มีโรงเรียนเขารวมโครงการประมาณ 232 โรงเรียน เดือนมิถุนายน 2556 รวมมือกับสำนักงานผูตรวจการแผนดิน และศูนยคุณธรรมจัดไปแลกเปลี่ยนเรียนรูกับโรงเรียนตนแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร

พ.ศ. 2553 สพฐ. ไดพัฒนาโรงเรียนอีกกลุมที่สนใจการพัฒนานักเรียนโดยหลักการ “อริยะสรางได ในโรงเรียนวิถีพุทธ” กับเสถียรธรรมสถาน มีผูผานการอบรมทั้งที่เปนผูบริหาร และครูไมน้อยกวา 1,500 คน

ยุคที่ 4 โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ (พ.ศ.2549-ปจจุบัน)

พ.ศ. 2553 เพื่อใหการสื่อสารเรื่องราวดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เปนแรงบันดาลใจแกผูที่พบเห็น ผูที่รับทราบ เปนแหลงความรู แลกเปลี่ยนเรียนรูกัน สพฐ. จึงไดขอความรวมมือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการเยี่ยม ประเมิน เสนอแนะ เพื่อการพัฒนาโรงเรียน คุณธรรมชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 2 ปงบประมาณจำนวนเกือบ 4,000 โรงเรียน อีกทั้งไดคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 100 โรงเรียน โดยคัดเลือกมาถึงปที่ 3 ปละ 100 โรงเรียน ปที่ 4 พ.ศ. 2556 เป็น

โอกาสเฉลิมฉลอง 100 พระชันษา สมเด็จพระสังฆราชฯ จึงไดคัดเลือก 230 โรงเรียน รับมอบทุนการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุน 4 รุน 5 (100 โรงเรียน) เปนความรวมมือของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งได จัดทำขอมูลเปนเอกสาร และแผน CD เผยแพรใหโรงเรียนอื่น

พ.ศ. 2553 สพฐ. รวมกับสำนักงานเครือขายองคกรงดเหลา (สคล สสส.) จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อรณรงคใหนักเรียน ตลอดจนผูปกครองเห็นพิษภัยของการดื่มเหลา ความทุกขของนักเรียนที่มีผูปกครองดื่มเหลา ทำโครงงานคุณธรรมเพื่อใหชวยกันทุกภาคสวนบาน วัด โรงเรียนลดละ เลิกอบายมุขเหลา บุหรี่ สิ่งเสพติด คืนความสุขมาสูนักเรียน เชน มีโรงเรียนปลอดเหลาดวยคำพอสอนโครงการโพธิสัตวนอยชวนพอแมเลิกเหลา งดเหลาเขาพรรษาในโรงเรียนวิถีพุทธ มีการใหกำลังใจยกยองมอบโลเกียรติบัตรครูดีไมมีอบายมุข เปนตน

พ.ศ. 2556 ฝายบริการฝกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม การจัดการศึกษา จัดโครงการพัฒนาอัตลักษณ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีการพัฒนาพระนิเทศวิถีพุทธ เพื่อใหทานออกเยี่ยมประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธกระจายทั่วทุกภูมิภาค

ตั้งแตป 2553 สพฐ. รวมกับสถาบันอาศรมศิลปจัดทำวารสาร “รูตื่นและเบิกบาน” ออกวารสารตอเนื่องสงถึงทุกโรงเรียน และจัดทำวิดีทัศนโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อเผยแพรแกโรงเรียนในสังกัด

พ.ศ. 2554 เกิดกระแสการเขาถึงสื่อเทคโนโลยีไดงายดายโดยนักเรียนขาดทักษะการใชเทคโนโลยีไปในทางใหเกิดประโยชนตอตนเอง และสังคม จึงไดมีการจัดอบรมการผลิตสื่อความดีร่วมกับคณะนิเทศศาสตร มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม มีนักเรียนที่ไดเรียนรูเทคนิค การผลิตสื่อ และมีมุมมองในการนำเสนอคุณความดีที่พรอมจะผลิต สื่อดีเผยแพร จำนวนไมนอยกวาป ละ 80 โรงเรียน

พ.ศ. 2553-2555 การพัฒนาอีกดานหนึ่งที่ สพฐ.ใหความสำคัญคือเรื่อง จิตวิญญาณ ความเป็นครู ซึ่งไดจัดใหมีกระบวนการพัฒนาทั้ง 4 ภูมิภาค รวมไมนอยกวา 1,250 คน โดยวิทยากรที่มีประสบการณ เชน มูลนิธิสดศรี สฤษฎวงศ มูลนิธิโรงเรียนรุงอรุณ วิทยากรจาก สสส. เปนตน

พ.ศ. 2558 รวมกับสำนักงานผูตรวจการแผนดิน และมูลนิธิยุวสถิรคุณ พัฒนาโรงเรียน เสริมสรางคุณธรรม ทั้งระบบ 5 โรงเรียน ไดแก โรงเรียนสบปราบวิทยาคม (จังหวัดลำปาง) โรงเรียนปรางคกู (จังหวัดศรีสะเกษ) โรงเรียน ชลบุรีสุขบท (จังหวัดชลบุรี) โรงเรียนนราสิกขาลัย (จังหวัดนราธิวาส) และโรงเรียนตะเครียะ (จังหวัดสงขลา)

พ.ศ.2553 คณะดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ไดสังเคราะหความรูการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินการตอเนื่องไดเปนบทสรุปวาเงื่อนไขสำคัญที่โรงเรียนจะดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเปนรูปธรรม มี 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธ มีชื่อเรียกวา “อัตลักษณวิถีพุทธ 29 ประการ” โดยไดสื่อสารเผยแพร ตั้งแตเดือน พฤศจิกายน 2553 และดำเนินการเยี่ยมประเมินการดำเนินการ ดูความพรอมสงเสริมสนับสนุนใหโรงเรียนดำเนินการ อยางตอเนื่องใหเห็นเปนรูปธรรม นำเปนคะแนนในตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ARS

ยุคที่ 5 โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน (พ.ศ.2558 - ปจจุบัน)

เนื่องดวยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) รวมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไดดำเนินกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ทั้งคณะครู อาจารยและนักเรียนดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต ป พ.ศ. 2546 จนถึงปจจุบันโดยมีผลการดำเนินการ

1. มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป จำนวน 22,431 โรงเรียน โดยมีการพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณโรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธ และมอบหมายใหศึกษานิเทศก ของเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่เปนผูติดตาม ประเมิน โดยโรงเรียนประเมินตนเอง ตามอัตลักษณโรงเรียน วิถีพุทธ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โดยมีสถิติจำนวนโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ดังนี้

พ.ศ. 2553 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 23,337 โรงเรียน
พ.ศ. 2554 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 24,212 โรงเรียน
พ.ศ. 2555 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 12,159 โรงเรียน
พ.ศ. 2556 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 18,577 โรงเรียน
พ.ศ. 2557 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 19,975 โรงเรียน
พ.ศ. 2554 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 21,370 โรงเรียน
พ.ศ. 2554 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 22,349 โรงเรียน
พ.ศ. 2560 มีโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 22,407 โรงเรียน

2. มีโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไดฝกอบรมพระภิกษุเพื่อเปนพระนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนวิถีพุทธเชิงประจักษ ติดตามการปฏิบัติตามอัตลักษณโรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธที่มีการพัฒนาและเปนที่ยอมรับของชุมชน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไดยกยองโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำเหลานี้

โดยมอบโลโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและทุนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำโรงเรียนละ 90,000 บาท จากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแตป พ.ศ. 2553-พ.ศ. 2560 มีโรงเรียนวิถีพุทธที่ไดรับรางวัล โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 8 รุน รวมจำนวนทั้งหมด 927 โรงเรียน

3. การมีโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปไดพัฒนาจนไดรับการยกยองเปนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและไดมีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเปนตัวอยางแกชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเปนแบบอยางในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจนเปนรูปธรรมมี“นวัตกรรม” ชัดเจนในเชิงประจักษแกโรงเรียนตาง ๆ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกยองโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งใหไดรับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเปนรางวัลยกยองเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธใหเปนสถานศึกษาตนแบบดานคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณคา

โรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นในปลายป 2545 เปน 1 ใน 5 ของโครงการโรงเรียนรูปแบบใหมของกระทรวงศึกษาธิการ (โครงการโรงเรียนรูปแบบใหม 5 รูปแบบ ไดแก โรงเรียนในกำกับของรัฐ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนใช ICT เพื่อการเรียนรู และโครงการนำรองสรรหา

พัฒนา และสงเสริมผูมีความสามารถพิเศษดานตาง ๆ) การศึกษาแนวพุทธอยูคูกับสังคมไทยตลอดมา เมื่อริเริ่มโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไดศึกษาแนวทางของ 3 โรงเรียนที่ไดใชแนวพุทธเปนหลักในการจัดการศึกษา ประกอบดวย โรงเรียนทอสี โรงเรียนรุงอรุณ โรงเรียนอนุบาลหนูนอย (ปจจุบันเปลี่ยนชื่อเปนโรงเรียนสยามสามไตร) และไดเชิญบุคลากรทั้งสามโรงเรียนมารวมเปนคณะทำงาน มีพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) เปนประธาน รวมเรียกชื่อโรงเรียนจัดการศึกษาแนวพุทธวา “โรงเรียนวิถีพุทธ” นับแตนั้นมา คณะทำงานนี้มีการประชุมหลายครั้งตอเนื่อง เพื่อเรียนรูรวมกันและสรางความเขาใจในการดำเนินงาน ตอมามีการเปดรับโรงเรียนวิถีพุทธรุนแรกของโครงการดวยการประกาศรับสมัคร และมีโรงเรียนเขารวม จำนวน 89 โรงเรียน

โดยโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนในวิถีแหงปญญาที่พัฒนาอยางบูรณาการในระบบแห่งไตรสิกขาสูความเปนพุทธผูเขาถึงธรรม ซึ่งทำใหเปนอิสระโดยมีชีวิตที่ดี เจริญงอกงามมีความสุขจริงแท และอยูรวมสังคมอยางสรางสรรค เกื้อกูลสามารถนำโลกไปในวิถีที่ถูกตอง/วิถีแหงธรรม (พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ปรึกษาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทำงานภายใตคำปรึกษาของพระเถระผูใหญ อาทิ พระพรหมคุณาภรณ วัดญาณเวศกวัน พระพรหมบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเทพวิสุทธิกวี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อีกทั้งมหาเถรสมาคมเคยมีมติ ครั้งที่ 13/2547 มติที่ 207

การเปลี่ยนแปลงที่นาจะมีสวนสำคัญใหการศึกษาหางวัดและพระ เมื่อมีการกระจายโรงเรียนไปทั่วราชอาณาจักร และผูสอนเปลี่ยนเปน “ครู” ในป พ.ศ.2454 แลวสภาพการเรียนรูของคนไทยที่ยิ่งหางไกล พระพุทธศาสนาตลอดมาจนรัชกาลที่ 7 ทรงมีพระราชดำริวาการศึกษาไมควรแยกไปจากวัด จึงโปรดเกลาใหเปลี่ยนชื่อ จากกระทรวงศึกษาธิการเปนกระทรวงธรรมการแทน โดยใหมีหนาที่ดูแลทั้งการจัดการศึกษาและการศาสนา ผมคิดวา การปรับเปลี่ยนอาจชวยใหการศึกษาชำเลืองมองพุทธศาสนาอยูบาง แตสภาพปญหามาปรากฏชัดในเหตุผลของการเกิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตยในป พ.ศ.2501 ที่ระบุวา รัฐเนนพุทธิศึกษาถึง 90% แตใหความสำคัญกับจริยศึกษาเพียง 5% ผมเนื้อหาวิชาการเพิ่มขึ้น ๆ และใหเรื่องคุณธรรมจริยธรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงคตาง ๆ สอดแทรกและบูรณาการอยูในการเรียนเนื้อหาวิชาการซึ่งก็ขึ้นอยูกับระดับความใสใจและการมุงเน้นของโรงเรียนเปนสำคัญ แตดวยสภาพปญหาและวิกฤตการณคุณธรรมของคนในสังคมไทย จึงมีข้อเสนอใหนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาใชอยางจริงจังในโรงเรียนกอเกิดเปนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในปลายป พ.ศ.2545 และมุงมั่นดำเนินการตอเนื่องมาจนถึงปจจุบันคิดวาอีก 5% ที่หายไปนาจะเปนสัดสวนของหัตถศึกษา ซึ่งสะทอนวาการจัดการศึกษาของเราเน้น

รูปธรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ ในระยะแรกมี KPI ประมาณ 54 ตัว ในดานกายภาพ การเรียนการสอน และ พฤติกรรมพื้นฐาน (วิถีชีวิต) ตอมาปรับเหลือ 29 ตัว นำไปใชในการพิจารณาเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือการประเมินผลการปฏิบัติราชการโดย กพร. หากจะสังเกตทั่ว ๆ ไป จะเห็นวาโรงเรียนจะมีกิจกรรมวันพระ (หรือวันที่โรงเรียนกำหนดขึ้นในแตละสัปดาห) คือ ครูใสเสื้อขาว มีกิจกรรมสวดมนตยาว รับประทานมังสวิรัติ ทำบุญใสบาตร ฟง เทศน เปนการกระทำดวยความเข้าใจเหตุและผลวา ทำไปทำไม เพราะเหตุใด ถึงแมจะถูกมองวาสิ่งเหลานี้เปน “พิธีกรรม” แตก็ถือว่ามีความจำเปน และเปนตัวชวยสำหรับผูที่ยังไมสามารถเขาใจและบรรลุจุดมุงหมายไดในทันที ซึ่ง

บรรยากาศ ปจจัย และเงื่อนไขดังกลาวจะชวยหลอหลอมใหจิตใจสงบ พิจารณาเรื่องราวตาง ๆ ดวยใจอันใครครวญไดดียิ่งขึ้น เพื่อการเรียนรูใหถึงแกนแทของไตรสิกขาและแฝงดวยคุณคาที่ลึกซึ้งอยูทุกปี

กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใชหรือประยุกตใชในการบริหาร และการพัฒนาผูเรียนโดยรวมของสถานศึกษา เนนกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอยางบูรณาการ ผูเรียนไดเรียนรู ไดพัฒนาการกิน อยู ดู ฟง ใหเปน โดยผานกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เปนฐานการดำเนินชีวิต

โรงเรียนวิถีพุทธเริ่มดำเนินการมาเมื่อป 2545 โดยมีโรงเรียนเขารวมโครงการจำนวนกวา 20,000 โรงเรียน ซึ่งจากแนวทางการดำเนินการที่รับทราบกันตั้งแตเริ่มตน คณะผูบริหาร ครูและคณาจารยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไดรวมกันวิเคราะห สังเคราะห แนวทางดำเนินการเดิมยกร่างเปนแนวทางดำเนินการที่เปนรูปธรรมอีกครั้ง สอดคลองกับตัวชี้วัดแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พ.ศ.2548 แบงเปน 5 ดาน รวม 29 ประการ และคณะยกรางไดนำรางฯ ไปสอบถามความเห็นของผูเกี่ยวของ รวมทั้งผานความเห็นของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2553 จึงประกาศใหโรงเรียนวิถีพุทธทราบและเปนแนวทางในการประเมินตนเองตั้งแต พ.ศ. 2553 เปนตนมา แนวทางดำเนินการตามอัตลักษณ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบดวย

1. ดานกายภาพ 7 ประการ
    1.1 มีปายโรงเรียนวิถีพุทธ
    1.2 มีพระพุทธรูปหนาโรงเรียน
    1.3 มีพระพุทธรูปประจำหองเรียน
    1.4 มีพระพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ตาง ๆ
    1.5 มีความสะอาด สงบ รมรื่น
    1.6 มีหองพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม
    1.7 ไมมีสิ่งเสพติดเหลาบุหรี่ 100 %
2. ดานกิจกรรมประจำวันพระ 4 ประการ
    2.1 ใสเสื้อขาวทุกคน
    2.2 ทำบุญใสบาตร ฟงเทศน
    2.3 รับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวัน
    2.4 สวดมนตแปล
3. ดานการเรียนการสอน 5 ประการ
    3.1 บริหารจิตเจริญปญญากอนเขาเรียน เชา บาย ทั้งครู และนักเรียน
    3.2 บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุมสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
    3.3 ครู พานักเรียนทำโครงงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาหละ 1 ครั้ง
    3.4 ครู ผูบริหาร และ นักเรียนทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเปนแหลงเรียนรู
    3.5 ครู ผูบริหาร และ นักเรียนทุกคน เขาคายปฏิบัติธรรมอยางนอยปละ 1 ครั้ง
4. ดานพฤติกรรม ครู ผูบริหารโรงเรียนและนักเรียน 5 ประการ
    4.1 รักษาศีล 5

4.2 ยิ้มงาย ไหวสวย กราบงาม

4.3 กอนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไมดัง ไมหก ไมเหลือ

4.4 ประหยัด ออมถนอมใช เงิน และสิ่งของ

4.5 มีนิสัยใฝรู สูสิ่งยาก

5. ดานการสงเสริมวิถีพุทธ 8 ประการ

5.1 ไมมีอาหารขยะขายในโรงเรียน

5.2 ไมดุ ดา นักเรียน

5.3 ชื่นชมคุณความดี หนาเสาธงทุกวัน

5.4 โฮมรูมเพื่อสะทอนความรูสึก เชนความรูสึกที่ไดทำความดี

5.5 ครู ผูบริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี

5.6 ครู ผูบริหาร และนักเรียน สอบไดธรรมศึกษาตรีเปนอยางนอย (ป.4 ขึ้นไป)

5.7 บริหารจิต เจริญปญญา กอนการประชุมทุกครั้ง

5.8 มีพระมาสอนอยางสม่ำเสมอ

โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตองมีแผนการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนตามแนวทางดำเนินการตามอัตลักษณ 29 ประการสูความเปนโรงเรียนวิถีพุทธถึงจะเขาสูระบบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานได และตองดำเนินการติดตอหนวยงานที่รับผิดชอบ คือสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สนก.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ และโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ สวนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อจะดำเนินการใหเปนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตอนนี้มีจำนวน 85 โรงเรียน แบงออกดังนี้

โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุนที่ 1 พ.ศ. 2558 27 โรงเรียน

โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุนที่ 2 พ.ศ. 2560 32 โรงเรียน

โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุนที่ 3 พ.ศ. 2562 26 โรงเรียน (ราตรี รัตนโสภา และคณะ, 2563: 43-51)

2.5.2 จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ข้อมูลจำนวนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่รุ่นที่ 1 – 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 35 โรงเรียน ดังตารางต่อไปนี้

ที่	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพม.)	ชื่อโรงเรียน	พระราชทานรุ่น
1	สพม. เชียงราย	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	รุ่นที่ 1
2	สพม. ขอนแก่น	โรงเรียนพังทุยพัฒนศึกษา	รุ่นที่ 1
3	สพม. อุทัยธานี ชัยนาท	โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม	รุ่นที่ 1
4	สพม. แพร่	โรงเรียนลองวิทยา	รุ่นที่ 1
5	สพม. สุพรรณบุรี	โรงเรียนสระยายโสมวิทยา	รุ่นที่ 1
6	สพม. จันทบุรี ตราด	โรงเรียนวัดคิรีวิหาร(สมเด็จพระวันรัต อุปถัมภ์)	รุ่นที่ 2
7	สพม. ลพบุรี	โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์	รุ่นที่ 2

ที่	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพม.)	ชื่อโรงเรียน	พระราชทานรุ่น
8	สพม. นครปฐม	โรงเรียนภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ในพระบรม ราชูปถัมภ์	รุ่นที่ 2
9	สพม. นครปฐม	โรงเรียนบางเลนวิทยา	รุ่นที่ 2
10	สพม. นครพนม	โรงเรียนโคกสว่างประชาสรรค์	รุ่นที่ 2
11	สพม. ศรีสะเกษ ยโสธร	โรงเรียนปรางค์กู่	รุ่นที่ 2
12	สพม. หนองคาย	โรงเรียนฝางพิทยาคม	รุ่นที่ 2
13	สพม. เพชรบุรี	โรงเรียนคงคาราม	รุ่นที่ 3
14	สพม. บึงกาฬ	โรงเรียนนาสวรรค์พิทยาคม	รุ่นที่ 3
15	สพม. สิงห์บุรี อ่างทอง	โรงเรียนบางเสด็จวิทยาคม	รุ่นที่ 3
16	สพม. ร้อยเอ็ด	โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม	รุ่นที่ 3
17	สพม. บุรีรัมย์	โรงเรียนสมเสม็ดวิทยา	รุ่นที่ 3
18	สพม. มหาสารคาม	โรงเรียนแกดำวิทยาคาร	รุ่นที่ 3
19	สพม. นครปฐม	โรงเรียนโพรงมะเดื่อวิทยาคม	รุ่นที่ 3
20	สพม. นครปฐม	โรงเรียนภัทรญาณวิทยา	รุ่นที่ 3
21	สพม. กรุงเทพมหานคร	โรงเรียนแจงร้อนวิทยา	รุ่นที่ 3
22	สพม. ฉะเชิงเทรา	โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร	รุ่นที่ 3
23	สพม. นครปฐม	โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	รุ่นที่ 4
24	สพม. บึงกาฬ	โรงเรียนสมสนุกพิทยาคม	รุ่นที่ 4
25	สพม. บุรีรัมย์	โรงเรียนบ้านบุวิทยาสรรค์	รุ่นที่ 4
26	สพม. ศรีสะเกษ ยโสธร	โรงเรียนยางชุมน้อยพิทยาคม	รุ่นที่ 4
27	สพม. สุพรรณบุรี	โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 5	รุ่นที่ 4
28	สพม. สุรินทร์	โรงเรียนรัตนบุรี	รุ่นที่ 4
29	สพม. สุรินทร์	โรงเรียนแร่วิทยา	รุ่นที่ 4
30	สพม. สุรินทร์	โรงเรียนสนมวิทยาคาร	รุ่นที่ 4
31	สพม. นครปฐม	โรงเรียนคงทองวิทยา	รุ่นที่ 4
32	สพม. ชัยภูมิ	โรงเรียนนางแดดวังชมภูวิทยา รัชมังคลาภิเษก	รุ่นที่ 4
33	สพม. ขอนแก่น	โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม	รุ่นที่ 4
34	สพม. ขอนแก่น	โรงเรียนอุบลรัตน์พิทยาคม	รุ่นที่ 4
35	สพม. ชัยภูมิ	โรงเรียนคูเมืองวิทยา	รุ่นที่ 4

ที่มา: https://www.vitheebuddha.com/main.php?url=schoolt&kw=&province=&stype=2&page=1 (สืบค้นวันที่ 18 ตุลาคม 2565)

2.5.3 เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

การคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเกณฑ์พิจารณาการให้คะแนน (คะแนนเต็ม 150 คะแนน) ดังนี้

1. การประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ (10 คะแนน)

2. การรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (10 คะแนน)

3. นวัตกรรม (80 คะแนน)

3.1 นวัตกรรม /โครงการ/กิจกรรมมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) (ข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ) จำนวน 1 นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม (40 คะแนน)

หลักเกณฑ์ในการพิจารณานวัตกรรม /โครงการ/กิจกรรม ด้านปัจจัยนำเข้า

1) ความต่อเนื่องของโครงการ	5	คะแนน
2) ความเป็นนวัตกรรม	5	คะแนน
3) ความเป็นวิถี	5	คะแนน
4) ผลที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับข้อบ่งชี้คุณภาพที่กำหนด	20	คะแนน
5) การเผยแพร่และสร้างเครือข่าย	5	คะแนน
รวม	40	คะแนน

3.2 นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) (ข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ) จำนวน 1 นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม (เต็ม 40 คะแนน)

หลักเกณฑ์ในการพิจารณานวัตกรรม /โครงการ/กิจกรรม ด้านกระบวนการ

1) ความต่อเนื่องของโครงการ	5	คะแนน
2) ความเป็นนวัตกรรม	5	คะแนน
3) ความเป็นวิถี	5	คะแนน
4) ผลที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับข้อบ่งชี้คุณภาพที่กำหนด	20	คะแนน
5) การเผยแพร่และสร้างเครือข่าย	5	คะแนน
รวม	40	คะแนน

4. การปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน (50 คะแนน) เพื่อให้ผู้บริหาร บุคลากรได้รับการพัฒนาด้านจิตใจ มีสติ และสมาธิในการทำงาน เพื่อนำไปถ่ายทอดแก่นักเรียนต่อไป

4.1 ร้อยละ 80 ของบุคลากรเข้าปฏิบัติธรรม	10	คะแนน
4.2 ความตั้งใจในการร่วมกิจกรรม	10	คะแนน
4.3 การนำกระบวนการไปถ่ายทอดสู่นักเรียน	10	คะแนน
4.4 การปฏิบัติบูรณาการสู่วิถีชีวิตบุคลากรนักเรียน	10	คะแนน
4.5 การขยายผล การต่อยอด และความยั่งยืน	10	คะแนน
รวม	50	คะแนน

2.5.4 ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถค้นหาข้อมูลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลทางออนไลน์ที่ได้รับการพัฒนาจากหลายหน่วยงาน เพื่อเป็นศูนย์กลางให้กับสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธได้เข้าใช้บริการ ได้แก่

เว็บไซต์

www.vitheebuddha.com/main.php

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

หน่วยงานที่ 1

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สนก.)
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทรศัพท์ 02-288-5889-90 โทรสาร 02-288-5879

หน่วยงานที่ 2

โครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ 55 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ 13170
โทรศัพท์: 083 305 2392

สัญลักษณ์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำแนวคิดดังกล่าวไปศึกษาต่อไป ดังนี้

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

กันยารัตน์ แย้มศรีแก้ว (2558: 262) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมงานใดก็ตามต้องมีหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้ามาให้ความร่วมมือ หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายมีโอกาสหรือสามารถเข้ามามีส่วนร่วม อาจจะในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือจะเป็นผลดีที่สุดถ้าหากมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เนื่องจากการได้รับรู้เรื่องราวที่ต้องปฏิบัติ ร่วมกันด้วยการรับสารโดยตรงจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่เกิดความคลาดเคลื่อน หากในกรณีมีการไม่เข้าใจส่วนใดก็จะทำให้ทราบความเป็นมาในการปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ ที่เป็นเหตุเป็นผล และคลี่คลายปัญหาได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวแปรที่สำคัญที่อธิบายองค์ประกอบนี้ ได้แก่ 1) มีการร่วมกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน 2) มีการตกลงแลกเปลี่ยนทรัพยากร แบ่งปันการใช้ทรัพยากรและสนับสนุนทรัพยากรซึ่งกันและกัน 3) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการวิเคราะห์วิจารณ์ตนเองเพื่อการพัฒนางานร่วมกัน 4) มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความชำนาญ ทักษะต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์กัน 5) มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน 6) มีการประชุมทบทวนพันธกิจและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน และ7) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกิจกรรมทางการศึกษา

นุชา สระสม (2560 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมใน "การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน" ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 5 ลักษณะ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร โดยมีผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร คือ 1) การส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ ด้านนักเรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 2) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน

วิทยา ประวะโข (2560: 95-98) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบ และกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาคือหลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) อธิสีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม 2) อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคง

เป็นสมาธิ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง 2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนนั้น ทางพระพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการสร้างและพัฒนาที่ทำให้นักเรียนพัฒนาอย่างมีบูรณาการและให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ หลักทั้ง 3 ประการนี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็น มรรค 8 3) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได 5 ดาน คือ 1) ดานกายภาพ 2) ดานพฤติกรรม 3) ดานกิจกรรมประจำวันพระ 4) ดานการสงเสริมวิถีพุทธ และ 5) ดานการเรียนการสอน

พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) (2560: 271 – 285) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 1) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ 3 ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ , และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและ นักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ 2) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถีพุทธมี 8 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านนักเรียน 3) ด้านครู 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 5) ด้านผู้ปกครอง 6) ด้านอาคารสถานที่ 7) ด้านการจัดการกิจกรรม 8) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ 2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้ 1) ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์ 2) กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 3) การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล 3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจากวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 3 ส่วน โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุดรองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ 3

รัชนี ศรีทับทิม (2562: 66-67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)” ได้ผลการวิจัย พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ: โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือ มีการกำหนดหลักการปฏิบัติงานได้แก่ หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา หลักปัญญาวุฒิธรรม 4 และหลักภาวนา 4 มีระบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “บวร” และมีกระบวนการการทำงานแบบวงจรคุณภาพ PDCA

2. ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ: โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนอยากเข้ามาเรียนรู้ ส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนเกิดประสิทธิผล

3. ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา: ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนาตนเองตามระบบไตรสิกขา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีการพัฒนาตนเองจนเข้าใจแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและใช้ชีวิตประจำวัน รู้จักควบคุมความคิดและพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อการทำงาน และช่วยกันถ่ายทอด ทักษะ ประสบการณ์ แก่นักเรียนด้วยการบูรณาการกลุ่มสาระวิชาผ่านกระบวนการไตรสิกขา

4. ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด: โรงเรียนมีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน มีการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือสนับสนุน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแบบกัลยาณมิตรจนทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

5. ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง: โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการมอบหมายงานและ หน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความสนใจและความสามารถโดยยึดหลักอิทธิบาท 4 และหลัก อุปัญญาตธรรม 2 และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้เข้ารับการฝึกอบรมการจัดกิจกรรมตามโอกาส เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6. ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน: สถานศึกษามีกระบวนการ จัดการการศึกษาและการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำแผนและกำหนดระยะเวลาในการประเมินผลที่ชัดเจน มีการดำเนินการประเมินผลตามแผนและระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีการรายงานผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

สิริกุล อนุรักษ์ธนากร (2563: 207-212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร” พบว่า

1. การศึกษาองค์ประกอบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านการบริหาร และด้านหลักกัลยาณธรรม โดยองค์ประกอบหลักด้านการบริหาร ประกอบสาระสำคัญ 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การบริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป และองค์ประกอบด้านหลักกัลยาณธรรมมีสาระสำคัญ 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) มีความน่ารัก (ปิโย) 2) เป็นที่น่าเคารพ (ครุ) 3) น่ายกย่อง (ภาวนีโย) 4) รู้จักพูดให้เหตุผล (วตฺตา จ) 5) อดทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) 6) อธิบายเรื่องล้ำลึกได้ (คมฺภีรญฺจ กถำ กตฺตา) และ 7) ไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล (โน จฏฐาเน นิโยชเย)

2. ผลพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า เป็นรูปแบบที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีองค์ประกอบของรูปแบบโดยเรียงลำดับตามน้ำหนักความสำคัญ 2 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้าน “กัลยาณมิตรธรรม” โดยจัดเรียงลำดับองค์ประกอบย่อย จากมากไปหาน้อยในองค์ประกอบหลักนี้ จำนวน 7 องค์ประกอบย่อย ได้ดังนี้ 1) อดทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) 2) รู้จักพูดให้เหตุผล (วตฺตา จ) 3) ทำตนให้น่ายกย่อง (ภาวนีโย) 4) อธิบายเรื่องล้ำลึกได้ (คมฺภีรญฺจ กถำ กตฺตา) 5) ไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล (โน จฏฺฐาเน นิโยชเย) 6) มีความน่ารัก (ปิโย) 7) เป็นที่น่าเคารพ (ครุ) 2) องค์ประกอบหลักด้าน “การบริหารการศึกษา” โดยจัดเรียงลำดับองค์ประกอบย่อยตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ จากมากไปหาน้อยในองค์ประกอบหลักนี้จำนวน 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานบุคคล 2) ด้านการบริหารงานทั่วไป 3) ด้านการบริหารงานวิชาการ 4) ด้านการบริหารงบประมาณ

3. ผลการประเมินรูปและรับรองรูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า เป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการรับรองรูปแบบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิรับรองตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70 ขึ้นไป) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิร้อยละ 90.80 รับรองรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติ รวมจำนวน 17 คน เมื่อพิจารณาประเมินโครงร่างรูปแบบด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ได้ผ่านเกณฑ์การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565: 170-175) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน” พบว่า

1. การศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผลจากการศึกษา พบว่า แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา และสาระสำคัญที่นำไปใช้ ได้แก่ หลักการบริหารโรงเรียน หลักไตรสิกขา และข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีดังนี้ 1) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พบว่า องค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกองค์ประกอบ 2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ องค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 66 ตัวแปร ดังนี้ 1) การบริหารงานโรงเรียน 2) กิจกรรมโรงเรียน 3) ไตรสิกขา 4) บรรยากาศโรงเรียน และ 5) การปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียน

3. การประเมินรูปและรับรองรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการพิจารณาตรวจสอบความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความสอดคล้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ของร่างรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตาม

แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 15 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งหมด 15 คน โดย มีความเห็นว่า รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารงานโรงเรียน 2) กิจกรรมโรงเรียน 3) ไตรสิกขา 4) บรรยากาศโรงเรียน และ 5) การปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียน และเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

สุวิมล โขมโนทัย. (2560 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการการจัดการเรียนการสอนตามแนวโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นนั้น มีความพิเศษต่างจากโรงเรียนทั่วไป โดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการการจัดการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา และการร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน รวมถึงภาคส่วนอื่นโดยสมัครใจอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านตัวแสดงจากหลายภาคส่วน คือ ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสามารถพัฒนาและได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นได้ การศึกษาด้านลักษณะความร่วมมือ พบว่า ลักษณะความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีรูปแบบความสัมพันธ์กันแบบที่แต่ละฝ่ายไม่ได้มีบทบาทและหน้าที่ชัดเจนแต่เป็นไปโดยความสมัครใจที่จะให้ความร่วมมือ โดยมีความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และ โรงเรียน ผ่านการนำคุณธรรมจากวัดเข้ามาใช้ในโรงเรียนเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน และการร่วมทำกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่บ้าน วัด และโรงเรียนจัดขึ้น

อัครพล นกทอง (2564 : บดคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุราชการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนบุคลากรที่มีตำแหน่งในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) สำหรับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์นั้น ผู้บริหารและบุคลากร ควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการในหน่วยงานการศึกษาอย่างแท้จริง มีมาตรการส่งเสริมการปลูกฝัง เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรในสถานศึกษา ให้เกิดเป็นรูปธรรมและ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามัคคีปรองดองกันขึ้นในสถานศึกษา เป็นตัวอย่างของบุคลากรในสถานศึกษา ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกร่วมมือร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียว ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน และประสานงานให้เป็น

ระบบส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดย การเสนอปัญหา ความต้องการของแต่ละด้าน แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไซมอน (Simon, 2002: 934-937 อ้างถึงใน นิรมล เตียงพิทยากร: 204-205) ได้ทำศึกษาเกี่ยวกับมุมมองในการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน 1) ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของวัฒนธรรมของแต่ละประเทศว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร มีคุณค่า มีความหมายและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด 2) ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นและซักถาม ตลอดทั้งเสนอแนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมสำคัญเป็นพื้นฐานที่ควรจะได้ประพฤติปฏิบัติ และเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ 3) จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและ เยาวชนมีความรู้ และมีประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดทั้งควรให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) ผสานยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนกับสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อทั่ว ๆ ไป ตลอดทั้งเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนอย่างมีอย่างคุณค่าและมีความหมาย

แมคมูลลัน (McMullen: p 616 – A. อ้างถึงใน นิรมล เตียงพิทยากร: 204-205) ได้ทำศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวัยรุ่น พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยืดหยุ่นได้ โรงเรียนให้ความสนใจ เอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบ อย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้ 1. ฝึกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน 2. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน 3. กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหา โดยการให้คำปรึกษากำหนดแนวทางของพฤติกรรม 4. กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราว 5. วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี 6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

เล็ค (Lake, 2001: 125-129 อ้างถึงใน นิรมล เตียงพิทยากร: 204-205) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ควรผสานศิลปะด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยการเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนิทาน สุภาษิต เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมทั้งแสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ หรือจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนกับคุณธรรมและจริยธรรม โดยครูและเด็กอาจจะเป็นผู้นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ แต่ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีประสบการณ์ตรงได้เรียนรู้ในการประพฤติปฏิบัติตนและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้น ตลอดทั้งให้การเสริมแรงแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.7 สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปและชั้นนำให้มีมาตรฐานในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ให้ได้ทั้งคุณภาพและตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานต่อไป โดยอาศัยขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการเตรียมการ 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) ขั้นการปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แต่ละขั้นตอนดังกล่าว สามารถประกอบด้วยกระบวนย่อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการแสดงผลสะท้อน โดยมีตัวชี้วัดคุณภาพของโรงเรียนที่เป็นแกนกลาง ในการคัดเลือก ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้า มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานด้านผลผลิต และมาตรฐานด้านผลกระทบ เพื่อให้แต่ละสถานศึกษามีความเป็นเอกภาพและคุณภาพเป็นไปในทิศทางมาตรฐานเดียวกัน

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) คือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ โดยมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย
3.3 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้
3.7 สรุป

3.1 ขั้นตอนในการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างพัฒนารูปแบบ และ 3) ประเมินและรับรองรูปแบบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อ 1 โดยผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร หลักธรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้ได้องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ตามประเด็นองค์ประกอบที่ได้ในข้อ 1 เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้ เป็นสร้างการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อ 2 เพื่อกำหนดการพิจารณารูปแบบ โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. นำผลจากการศึกษาองค์ประกอบในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานของการสร้างเครื่องมือเพื่อพัฒนารูปแบบ

2. ดำเนินการเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย กล่าวคือ สร้างแบบสอบถามระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาศัยข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้น นำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 35 โรงเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจากประชากรที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาด โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวม 35 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย โรงเรียนละ 4 คน รวม 140 คน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 1 คน รวม 35 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนละ 1 คน รวม 35 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 245 คน

3. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นนามบัญญัติด้วยสถิติขั้นพื้นฐานในรูปแจกแจงตามค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลที่มีลักษณะเป็นมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) และวัดได้จากแบบสอบถามระดับการปฏิบัติชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด นำมาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) รวมทั้งวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA)

4. สรุปผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจาก กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การสร้างโครงร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. กำหนดโครงร่างรูปแบบ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบและความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของกลุ่มตัวอย่างเพื่อกำหนดโครงร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

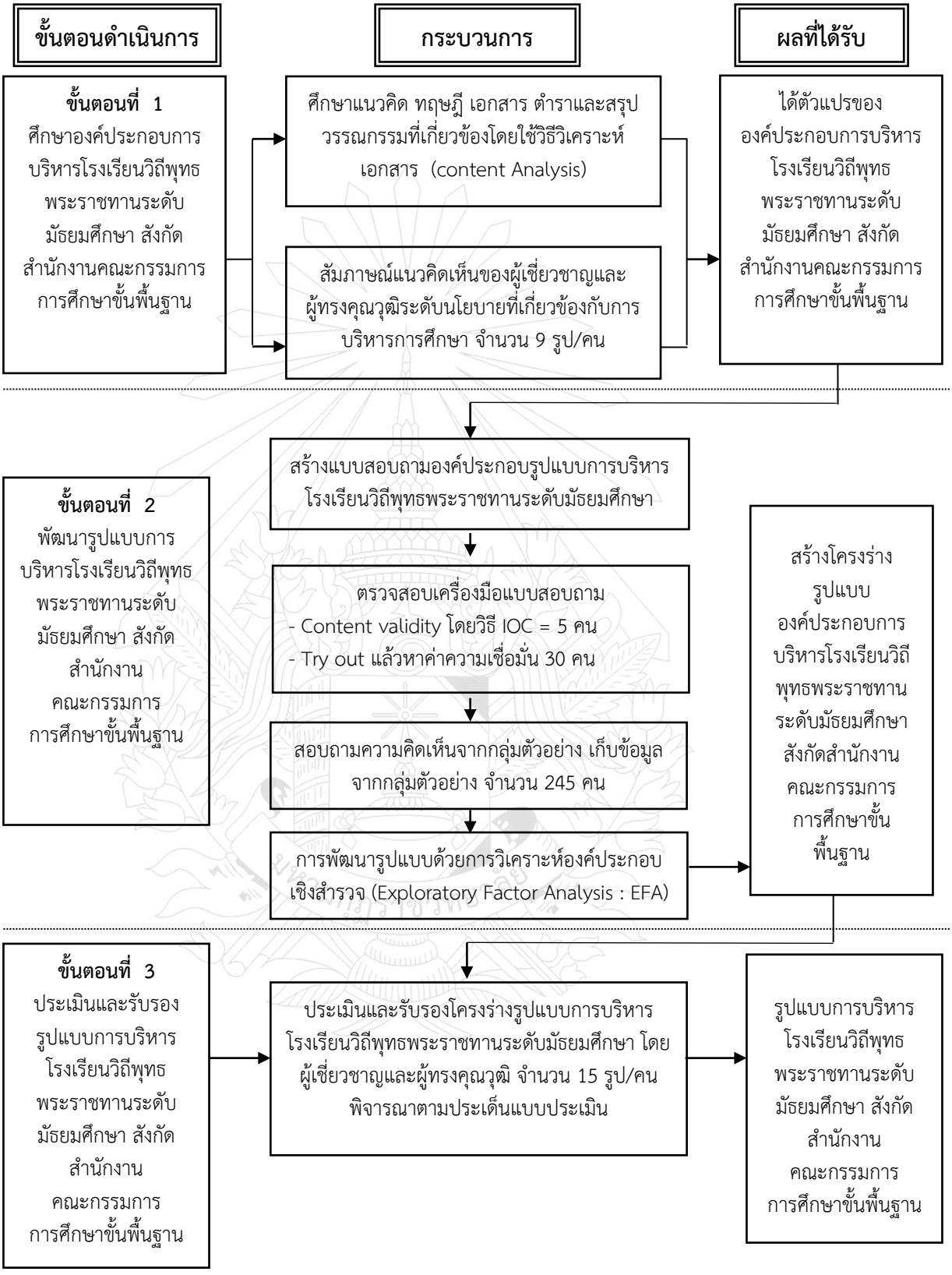
ขั้นตอนที่ 3 ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินและรับรองรูปแบบในขั้นตอนที่ 3 นี้ เป็นการประเมินและรับรองโครงร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 โดยการประเมินและโครงร่างรูปแบบต้นแบบที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้นำร่างองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษาที่เหมาะสมและเป็นไปได้มาตรวจสอบและเพิ่มความเชื่อถือในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากข้อมูลทั้งหมดด้วยวิธีสัมภาษณ์โดยนำเสนอรูปร่างแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาประเมิน ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม

การดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 นี้เพื่อเป็นแนวทางให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยในการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พระนิเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และครูที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อให้ประเมินและรับรองรูปแบบเพิ่มความน่าเชื่อถือในการพัฒนารูปแบบที่พัฒนาขึ้นให้มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยใช้มาตราอัตราส่วน (Ratio scale) และวัดแบบประเมินชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงให้ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำร่างรายงานผลการวิจัยเพื่อนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุมดุษฎีนิพนธ์เสนอแนะ พิมพ์ และส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติจบการศึกษา รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 3.1

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ มีรายละเอียด ดังนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งเป็นตัวแปรที่ศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้สรุปผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน

3. ตัวแปรรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้สรุปผลการสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ตัวแปรที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และสัมภาษณ์แนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน แล้วนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน 2) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รุ่นที่ 1-4 จำนวน 35 โรงเรียน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรององค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ (1) เป็นผู้รับผิดชอบงานบริหารด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จากสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน (2) ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 2 รูป (3) ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 4 คน และ (4) ศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 คน 2) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รุ่นที่ 1-4 โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ใช้กลุ่ม

ตัวอย่างทั้งหมด 35 โรงเรียน จากโรงเรียน 35 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้เป็นบุคลากรในโรงเรียน ๆ ละ 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย โรงเรียนละ 4 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 1 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 245 คน

ตารางที่ 3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา	ประชากร (โรงเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียน)	ผู้ให้ข้อมูล				
			ผู้อำนวยการ (1คน)	รองผู้อำนวยการ/หัวหน้าฝ่าย (4 คน)	กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (1 คน)	ครูผู้รับผิดชอบโครงการ (1 คน)	รวม
ภาคเหนือ	2	2	2	8	2	2	18
ภาคกลาง	12	12	12	48	12	12	108
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	18	18	18	72	18	18	162
ภาคตะวันออก	2	2	2	8	2	2	18
ภาคตะวันตก	1	1	1	4	1	1	9
รวม	35	35	35	140	35	35	245

3) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรองรูปแบบ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 6 คน ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 1 รูป ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 2 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์แนวความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดตัวแปรองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาสรุปรวมกับผลสรุปของหลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ตัวแปรองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของขั้นตอนนี้คือ แบบชี้นำและมีวิธีสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์

3.4.2 สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยสร้างข้อคำถามภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ซึ่งแบบสอบถามในครั้งนี้ใช้สอบถามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535: 99) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับมาก
ระดับ 3 หมายถึง การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับน้อย
ระดับ 1 หมายถึง การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามนี้ได้จำแนกเนื้อหาตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย มีข้อคำถามตัวแปร จำนวน 90 ข้อคำถาม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4.3 แบบประเมินเป็นใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าระดับ (Checklist) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรององค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 รูป/คน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรอง ในประเด็นเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำมาสรุป ปรับปรุงเป็นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การดำเนินการสร้างแบบสอบถามเชิงปริมาณ เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดตัวแปรในการวิจัย กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรและกรอบการวัดตัวแปร แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา โดยนำนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมากำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการวัด จำนวนข้อคำถาม เขียนคำถามที่จะพัฒนาเป็นแบบสอบถาม และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

2. คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ทำการตรวจความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยมีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง คือ ทำงานด้านการศึกษา และ/หรือมีประสบการณ์ในการทำงานในด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 5 ปี

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Index of item-objective congruence : IOC) มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจ IOC ไปให้กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

4.2 เกณฑ์การพิจารณา คือ 1) ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ 2) ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และ 3) ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการหรือไม่ ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความตรงที่ใช้ได้ และข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 มีค่าความตรงที่ยังใช้ไม่ได้ (สมชาย วรกิจเกษมสกุล, 2553) ยังต้องปรับปรุงแก้ไขภาษารวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขในด้านสำนวนภาษาของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไป ทดลองใช้ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์การพิจารณา และเลือกข้อคำถามที่เหมาะสมและมีความตรงทางเนื้อหาที่ใช้ได้ คือ มีคาดัชนี IOC รายข้อต้องมีค่ามากกว่า 0.50 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552: 36) ซึ่งผลจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่ามีค่าตั้งแต่ 0.80-1.00 ซึ่งถือว่า แบบสอบถามมีความตรงที่ใช้ได้

5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้างาน 4 ฝ่าย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 5 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูล 30 คน ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม (Try out) ไปแจกด้วยตนเอง และรอรับ โดยใช้กับกลุ่มบุคลากรที่มีคุณลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างทุกประการจากโรงเรียนที่ได้ประกาศเป็นวิถีพุทธพระราชทาน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยการวิเคราะห์ หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha coefficient) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) (ยุทธ ไกยวรรณ, 2535: 174) จากการแจกแบบสอบถามแล้ว วิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียด ดังนี้

3.5.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผ่านที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการหลักสูตร ในการทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.5.2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 5 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.5.3 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม (Try out) ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ กับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูล 30 คน โดยใช้กับกลุ่มบุคลากรที่มีคุณลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาคุณภาพความสอดคล้องภายในเนื้อหาของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

3.5.4 ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม จำนวน 245 ฉบับ และส่งแบบสอบถามด้วยตนเองสำหรับโรงเรียนที่สามารถดำเนินการเองได้ ส่วนโรงเรียนที่ติดขัดด้วยข้อจำกัดด้านความพร้อมและเวลา ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล ให้โรงเรียนโดยจ่าหน้าซองถึงผู้อำนวยการโรงเรียน พร้อมแนบ QR-code สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ผู้ทำการวิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แพลตฟอร์ม Google Forms เครื่องมือสร้างแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม สะดวก ประหยัดเวลา และหากพบว่าผู้ให้ข้อมูลยังไม่ส่งแบบสอบถามตามกำหนดผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามขอความร่วมมืออีกครั้ง

3.5.5 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผ่านที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการหลักสูตร ในการทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรองรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน ในประเด็น ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ได้มีการนำเสนอข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามการวิจัย ดังนี้ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมา สำรวจความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธี (Content analysis) โดยนำข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปร โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้เพื่อศึกษาได้แก่

1) ค่าเฉลี่ย(Mean : $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) สำหรับเกณฑ์วิเคราะห์ข้อมูลด้านตัวแปรองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของ เบสท์ (Best W. John., 1997 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2535: 100) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในระดับน้อยที่สุด

2) ค่าดัชนี KMO (Kaiser-Mayer-Olkin Measurers of Sampling Adequacy) ใช้วิเคราะห์เนื้อหาความเหมาะสมของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 โดยค่าที่เหมาะสมจะต้องมากกว่า 0.50 และค่า KMO จะเท่ากับ 1 เมื่อตัวแปรแต่ละตัวสามารถทำนายได้ด้วยตัวแปรอื่นโดยปราศจากความคลาดเคลื่อน ส่วนในช่วงอื่นแปลความหมาย ดังนี้ (Hair และคณะ อ้างถึงใน สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2557: 98)

ค่า KMO 0.80 ขึ้นไป	เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบดีมาก
ค่า KMO 0.70 – 0.79	เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบดี
ค่า KMO 0.60 – 0.69	เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบปานกลาง
ค่า KMO 0.50 – 0.59	เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบน้อย
ค่า KMO น้อยกว่า 0.50	ไม่เหมาะสมที่จะนำข้อมูลชุดนี้มาวิเคราะห์องค์ประกอบ

3) ค่าสถิติทดสอบ Bartlett's Sphericity Test มีนัยสำคัญทางสถิติ (sig 0.00 < 0.05) แสดงว่าเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ

3.6.4 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

3.6.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถามมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) และวัดแบบประเมินชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จากผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ คาเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยมีการประเมิน 4 ด้านและผลการประเมินทุกองค์ประกอบ ซึ่งใช้หลักเกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพการวิเคราะห์คาเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อรูปแบบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านนำไปใช้ประโยชน โดยผู้วิจัยไดประยุกต์การแปลความหมายจากเกณฑ์ของเบสท (Best,1970, p.190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยใช้เกณฑ์รับรองใน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การรับรองซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเกินเกณฑ์ที่ตั้งไว คือ ระดับผลการประเมินเฉลี่ยมีค่าตั้งแต่ 3.50 (ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก) ขึ้นไป จะถือว่า "รับรอง" รูปแบบที่สร้างขึ้น หรือผ่านเกณฑ์การประเมินในแต่ละองค์ประกอบ คือ 1) ด้านความเหมาะสม (Propriety) 2) ด้านความเป็นไปได้ (Sensibility) 3) ด้านความถูกต้อง (Accuracy)และ 4) ด้านนำไปใช้ประโยชน์ (Utility)

3.6.6 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์เนื้อหาคำถามปลายเปิดแล้วนำมาสังเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ นำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขตามที่คณะกรรมการเสนอแนะ จัดพิมพ์รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้วเสนอต่อคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

3.7 สรุป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จากการสัมภาษณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแบบสอบถามการประเมินความเหมาะสมและข้อเสนอแนะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) วิเคราะห์สถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปด้วยสถิติชั้นสูง สำหรับข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วสรุปเป็นตัวแปรแล้วประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยแบบสอบถามมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) และวัดแบบประเมินชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วจัดทำรายงานการวิจัยเป็นลำดับไป

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเสนอผลการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

4.1.1 ผลการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสถานภาพกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

4.2.2 ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2.2.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.3 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3.1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)จากการประเมินและรับรองรูปแบบ

4.3.2 การสังเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.3.3 รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1.1 ผลการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์หลักธรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบของ Bush (1986), ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2548), สมาน อัศวภูมิ (2550), ธีระ รุญเจริญ (2550), นิรมล เตียงพิทยากร (2560), วิทยา ประวะโข (2560), พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) (2560), รัชนี ศรีทับทิม (2562), สิริกุล อนุรักษ์ธนากร (2563), รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565), ไซมอน (Simon, 2002), แมคมูลลัน (McMullen), เล็ค (Lake, 2001) อีกทั้งได้ศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการบริหารสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2550), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2553), สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (เว็บไซต์, 2565), พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549), Newby, Stepich, Lehman, and Russell (2000), Pitt Community College. (2011); ปทุมทอง ไตรรัตน์ (2558), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 (2559), วชิรวิทย์ นิติพันธ์ (2563) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบโดยการนำเอาข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบ เพื่อนำไปสู่ผลสรุปสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การวิจัยในครั้งนี้มีการพัฒนาประเมินและรับรองรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง

1) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ (2550), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2553), พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549), Newby, Stepich, Lehman, and Russell (2000), Pitt Community College. (2011); ปทุมทอง ไตรรัตน์ (2558), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 (2559), วชิรวิทย์ นิติพันธ์ (2563), รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565)

2) วิเคราะห์หลักธรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักไตรสิกขาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (เว็บไซต์, 2565), พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546), กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556), พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และเกษม แสงนนท์ (2562), ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ (2547), พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (2548), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551), วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544), สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545), กรมการศาสนา (2548), สำราญ โคตรสมบัติ (2560), พระมหากิตติพัฒน์ ศรีชัย (2565), วิทยา ประวะโข (2560) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2547), พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์ (2562), รัชนี ศรีทับทิม (2562), วิทยา ประวะโข (2560), พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) (2560), สิริกุล อนุรักษ์ธนากร (2563), รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565), ไซมอน (Simon, 2002), แมคมูลลัน (McMullen), เล็ค (Lake, 2001) ซึ่งสรุปสาระสำคัญของการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
การบริหารโรงเรียน	ผลการศึกษา พบว่า ความหมายของการบริหารโรงเรียนแบบ “POSDC” ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีดังนี้ **1. การวางแผน (Planning)** หมายถึง การวางหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม วิธีการ ขั้นตอน พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลได้ผลเสีย เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะเกิดในอนาคต **2. การจัดองค์กร (Organization)** หมายถึง การจัดระเบียบองค์กร มีการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร **3. งานบุคลากร (Staffing)** หมายถึง การจัดระเบียบบุคลากร การสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรคนให้เหมาะกับภาระงานตามความสามารถและประสบการณ์ ตามขอบข่ายงานบุคคลให้ครอบคลุมทั้งองค์กร **4. การอำนวยการ (Directing)** หมายถึง การอำนวยการหรือสั่งการ มีการสื่อสารและการถ่ายทอดความเข้าใจในภาระงานให้แก่แต่ละสายงาน เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน โดยอาศัยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นตัวเชื่อมโยง **5. การกำกับดูแล (Controlling)** หมายถึง การกำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผล มีการควบคุมและประเมินผลคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร โดยมีการพิจารณาใช้พุทธวิธีบริหารที่กล่าวมาแล้ว คือ การวางแผน การจัดองค์กร งานบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล เข้ามาช่วยให้การดำเนินการตามลำดับตามวงจรจนกว่าภาระจะบรรลุผลสำเร็จ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
หลักไตรสิกขา	ผลการศึกษา พบว่า หลักไตรสิกขา หมายถึง หลักการฝึกอบรมพัฒนาคนในด้านศีล สมาธิ และปัญญาของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น โดยกระบวนการตามมรรคมีองค์ 8 อย่างต่อเนื่อง ดังมีรายละเอียด ดังนี้ **1. อธิสีลสิกขา หรือ ศีล** หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาด้านร่างกายและวาจาให้เรียบร้อย เพื่อพัฒนาด้านร่างกายและวาจาของมนุษย์ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เป็นปกติและสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นไปในทางเกื้อกูลกัน **2. อธิจิตตสิกขา หรือ สมาธิ** หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาด้านจิตใจและอารมณ์ต่าง ๆ ให้มีสุขภาพจิตที่ดี เพื่อพัฒนาจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรมความดีงามเข้าใจสภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ **3. อธิปัญญาสิกขา หรือ ปัญญา** หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ให้มีความชอบและถูกต้องโดยปราศจากอคติต่อสิ่งต่าง ๆ
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	ผลการศึกษา พบว่า ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง คู่มือตัวชี้วัดความเป็นมาตรฐานการดำเนินงานในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการสามารถตรวจสอบ ประเมินผล และควบคุมผลการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้มีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพเพิ่มยิ่งขึ้น ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ด้าน ดังมีรายละเอียด ดังนี้ **1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)** 1.1 ผู้บริหารและบุคลากรมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรม ได้แก่ ลด ละ เลิก อบายมุข 1.2 ผู้บริหารและบุคลากรมีพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประจำใจ 1.3 ผู้บริหารและบุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน 1.4 ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา 1.5 ผู้บริหารและบุคลากรมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ การถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	1.6 ผู้บริหารและบุคลากรมีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 1.7 ผู้บริหารและบุคลากรรู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา 1.8 โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือ กลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ 1.9 โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) มีส่วนร่วม 1.10 โรงเรียนปลูกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับ บุคลากร และ ผู้เกี่ยวข้อง 1.11 โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน และชุมชน 1.12 โรงเรียนมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง 1.13 โรงเรียนมีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 1.14 หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 1.15 มีการจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสม 1.16 มีการจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม ด้วยขวัญคุณธรรม จริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน 1.17 มีการจัดสภาพโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ธรรมชาติ 1.18 มีการจัดบริเวณโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด **2. ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)** 2.1 มีกระบวนการการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน 2.2 มีกระบวนการการส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	2.3 มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2.4 มีกระบวนการจัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอน และในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน 2.5 มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2.6 มีการนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ 2.7 มีการจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2.8 มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กาย ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง 2.9 มีการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง 2.10 มีการส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ 2.11 มีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 2.12 มีการส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ 2.13 มีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา 2.14 มีการส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 2.15 มีการส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล 2.16 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต 2.17 มีการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา **3. ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)** 3.1 มีการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมได้คุณค่าแท้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	3.2 มีการดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม 3.3 มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 3.4 มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา 3.5 มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต 3.6 มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ 3.7 มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 3.8 มีการทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 3.9 มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน 3.10 มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 3.11 มีความรู้เข้าใจในบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ 3.12 มีความใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ 3.13 มีการรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา **4. ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes)** 4.1 บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น 4.2 ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น 4.3 วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น 4.4 โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ บ้าน วัด ราชการ

4.1.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 รูป/คน เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหาร ผู้ที่เคยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 4 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารการศึกษา จำนวน 4 คน และ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้รับผิดชอบงานบริหารด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จากสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection Method) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
การบริหารโรงเรียน	ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ความหมายของการบริหารโรงเรียน มีดังนี้ **1. การวางแผน (Planning)** 1.1 มีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมหลักของสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี **2. การจัดองค์กร (Organization)** 2.1 มีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา **3. งานบุคลากร (Staffing)** 3.1 มีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4. รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย **4. การอำนวยการ (Directing)** 4.1 มีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมในมหาสุญญตสูตร ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า อานนท์ ! เราไม่พยายามทำกะพวกเธออย่างทะนุถนอมเหมือนพวกช่างหม้อ ทำแก่หม้อที่ยังเปียก ยังดิบอยู่ อานนท์ ! เราจักขนาบแล้ว ขนาบอีก ไม่มีหยุด อานนท์ ! เราจักชี้โทษแล้ว ชี้โทษอีก ไม่มีหยุด ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้ **5. การกำกับดูแล (Controlling)** 5.1 มีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 ว่าด้วยหลักสัมมาวายามะ ซึ่งหมายถึงกุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
หลักไตรสิกขา	ผลการสัมภาษณ์ พบว่า หลักไตรสิกขา ดังมีรายละเอียด ดังนี้ **1. สีลสิกขา หรือ ศีล** 1.1 มีความสอดคล้องในการเป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการปฏิบัติ สมาธิ กล่าวคือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อยเป็นสุภาพชนจะต้องทำพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ลงมือทำ รู้ เข้าใจ แล้วลงมือกระทำในสิ่งนั้น ๆ **2. จิตตสิกขา หรือ สมาธิ** 2.1 มีความสอดคล้องในการจัดการศึกษา คือ การฝึกจิตสมาธิเป็นเครื่องมือพัฒนาจิตใจให้สงบ **3. ปัญญาสิกขา หรือ ปัญญา** 3.1 มีความสอดคล้องในการใช้ทุกระดับ เกิดขึ้นทุกระดับ
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	ผลการศึกษา พบว่า ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ด้าน ดังมีรายละเอียด ดังนี้ **1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)** 1.1 สัปปุริสสังเสวะ แปลว่า การคบหาสัตบุรุษ หมายถึง คบหาสมาคม หรือเสวนากับมิตรดีคนดี ครูดี ผู้มีความประพฤติดี ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ผู้มีความรู้ในการฝึกฝนอบรมจิต หรือมีคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตร กัลยาณมิตรจะเป็นผู้สร้างศรัทธาและนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางพระปริยัติธรรมและวิปัสสนา 1.2 ผู้บริหารและบุคลากรมีพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประจำใจ 1.3 ผู้บริหารและบุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน 1.4 ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา 1.5 ผู้บริหารและบุคลากรมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ การถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 1.6 ผู้บริหารและบุคลากรมีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 1.7 ผู้บริหารและบุคลากรรู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา 1.8 โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือ กลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	1.9 โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) มีส่วนร่วม **2. ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)** 2.1 มรรค 8 ปัญญาวุฒิธรรม ได้แก่ 1) สัปปุริสสังเสวะ การคบหาสัตบุรุษ 2) สัทธัมมัสสวนะ การรับฟังข้อธรรม 3) โยนิโสมนสิการ การพิจารณา ด้วยการคิดพิจารณา 4) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติการปฏิบัติตนตามข้อกฎระเบียบเรียนอันดีงามของสังคม 2.2 มีกระบวนการการส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 2.3 มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2.4 มีกระบวนการจัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอน และในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน 2.5 มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2.6 มีการนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ 2.7 มีการจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2.8 มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กาย ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง 2.9 มีการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง 2.10 มีการส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใส่สร้างสรรค์ 2.11 มีการส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 2.12 มีการส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ 2.13 มีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา	สาระสำคัญที่นำไปใช้
ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	2.14 มีการส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 2.15 มีการส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล 2.16 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต 2.17 มีการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา **3. ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)** 3.1 มีภาวนา 4 ได้แก่ กาย ศีล จิต และ ปัญญา ที่พัฒนาแล้ว 3.2 มีการดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม 3.3 มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 3.4 มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา 3.5 มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพสุจริต 3.6 มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ 3.7 มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 3.8 มีการทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 3.9 มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน 3.10 มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 3.11 มีความรู้เข้าใจในบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ 3.12 มีความใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ 3.13 มีการรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา **4. ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes)** 4.1 บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น 4.2 ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น 4.3 วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น 4.4 โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความ ร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ บ้าน วัด ราชการ

ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียน

1.1 การบริหารงานโรงเรียน “รูปแบบ POSDC เป็นรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับหลักธรรมสามารถนำมาปรับกับหลักธรรมได้อย่างสอดคล้อง

1.2 การสร้างวัฒนธรรมวิถีพุทธให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งเกิดจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจ วางกรอบหรือแนวปฏิบัติแบบวิถีพุทธ โดยเริ่มจาก

- ผู้บริหารที่ต้องลึกซึ้ง จริงจัง แน่วแน่ เป็นผู้นำในการปฏิบัติ ให้แนวทางพิจารณาเมื่อเกิด “ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม” ได้มีแนวคิดสร้างโรงเรียนแห่งความสุขในวิถีพุทธที่ชัดเจน

- ครูและบุคลากรในโรงเรียน ได้รับการวางกรอบที่ชัดเจน ทั้งวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ยึดหลักพรหมวิหาร มีแนวปฏิบัติเมื่อเกิด “ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม” ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง ผสมผสานทั้งการปฏิบัติตามหลักศาสนา หลักจริยธรรม และหลักมนุษยธรรม เข้าใจที่มาของกฎ ระเบียบ เข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงได้ ไม่มีอะไรจีรังยั่งยืน เป็นไปตามพลวัตรของโลก ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป

- นักเรียน เข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน สามารถแสดงความคิดเห็น เรียกร้องหรือร้องขอการเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบ ธรรมเนียมในโรงเรียนได้ เมื่อเห็นว่าพลวัตรของโลกนี้เปลี่ยน แต่ต้องเป็นไปตามวิธีการและหลักการที่ร่วมกันกำหนด ไม่ได้เกิดจากคนใดคนหนึ่ง และเป็นไปในแนวทางของวิถีพุทธ

สุดท้าย วัตรปฏิบัติของทุกคนในโรงเรียนต้องเป็นไปเพื่อรักษาศีล เจริญสติ อย่างมีปัญญา สร้างบารมี ไม่ใช้อำนาจ คำนึงว่าทุกคนคือเพื่อนร่วมโลก อยู่ในสังสารวัฏร่วมกัน เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกัน จงปฏิบัติตนกับเพื่อนร่วมโลกด้วยการเป็นคนดี คือ “ไม่สร้างความทุกข์ให้ตนเองและผู้อื่น” และเป็นคนเก่ง คือ “สร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น” เพื่อยังประโยชน์สุขให้กับบ้านเมืองและเพื่อสั่งสมบารมีให้ถึงพระนิพพานต่อไปในอนาคตกาล

1.3 การบริหารภายนอกโรงเรียน มีการสร้างความร่วมมือของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน โดยโรงเรียนจะต้องวางแผนให้ “บ้าน” และ “วัด” เข้าใจถึงความสำคัญของการขับเคลื่อนวิถีพุทธในโรงเรียนในฐานะที่ “บ้าน” และ “วัด” คือผู้มีส่วนร่วมสำคัญซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “ชุมชน” บ้านและวัดต้องเข้าใจว่าการเลี้ยงเด็ก 1 คนให้มีคุณภาพ ชุมชนมีส่วนสำคัญที่สุด

- บ้าน โดยผู้ปกครองนักเรียน จะต้องเข้าใจหลักการและแนวทางการปฏิบัติในบ้านตามแนววิถีพุทธ มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและร่วมพัฒนานักเรียนตามกำลังความสามารถ

- วัด โดยเจ้าอาวาส พระลูกวัด และลูกศิษย์วัด เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมนักเรียนตามแนววิถีพุทธ โดยให้วัดมีส่วนร่วมกับโรงเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

1.4 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรบูรณาการในการบริหารโรงเรียนมีความเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ แผนพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนพุทธ การจัดการเรียนรู้การสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความเหมาะสมผู้เรียนปฏิบัติใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยได้รับสนับสนุนจากเขตพื้นที่การศึกษาที่สังกัด

1.5 การบริหารโรงเรียน คือการบริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องกัน คณะผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ตั้งไว้ การบริหารหลักของโรงเรียนแบ่งเป็น 4 ฝ่าย คือ 1) บริหารงานวิชาการ 2) บริหารงานบุคคล 3) บริหารงานงบประมาณ และ 4) บริหารงานทั่วไป งานทั้ง 4 ฝ่าย ถือว่าสำคัญมากในการแบ่งภาระงานเพื่อให้เกิดการกระจายหน้าที่และอำนาจในการบริหารโรงเรียน งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียน งานบริหารงานทั่วไปถือว่าเป็นหัวใจของผู้อำนวยการโรงเรียน งานบุคคลและงานงบประมาณถือว่าเป็นหน่วยสนับสนุนในการบริหารโรงเรียน การบริหารทุกฝ่าย ใช้หลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

1.6 การบริหารต้องนำหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีวัดดูแลสนับสนุน จะมีข้อได้เปรียบกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนที่ไม่มีวัด ควรมีพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ดูแล

1.7 โรงเรียนต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ ด้วยการนำโรงเรียนวิถีพุทธมาเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียน หรือไม่อย่างน้อยควรนำมาใส่ในกลยุทธ์ของโรงเรียนเพื่อความยั่งยืน โรงเรียนต้องสร้างข่ายเครือข่ายอย่างน้อย 5 โรงเรียน

1.8 มีการกำหนดหน้าที่แต่ละฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจและปฏิบัติถูกต้อง อย่างเช่น

1) ผู้อำนวยการโรงเรียน

- ตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าของโครงการจากผู้รับผิดชอบโครงการ
- ยิ้มแย้ม แจ่มใส สร้างกัลยาณธรรม ต่อครูและนักเรียน

2) กลุ่มบริหารงานบุคคล

- ดูแลกำกับ นักเรียน เรื่องการแต่งกาย คำพูด กริยามารยาท
- ติดตามงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

3) กลุ่มงานบริหารวิชาการ

- สร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่น้อยกว่า 5 โรงเรียน ทำหนังสือขอความร่วมมือและมานำเสนอโครงงานคุณธรรม หรือ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ
- รวบรวมผลงานที่เกี่ยวข้องไว้ เพื่อผู้ที่ประสงค์จะนำไปกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

4) กลุ่มบริหารงบประมาณ

- จัดทำ MODEL วิสัยทัศน์/ยุทธศาสตร์วิถีพุทธ
- จัดทำแผนยุทธศาสตร์โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- จัดทำแผนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน งบประมาณประจำปี

5) กลุ่มบริหารทั่วไป

- จัดบอร์ด ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเหมาะสมอัตลักษณ์ 29 ประการของโรงเรียนวิถีพุทธ
- จัดทำนวัตกรรม โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทุกด้าน Input Process และ Output
- สวดทำวัตร เจริญสมาธิ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงก่อนขึ้นชั้นเรียน

6) หน้าที่ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น

- ปลูกฝังเรื่องการแสดงออก (กาย วาจา ใจ) กริยามารยาทในสถานที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไหว้พระสวดมนต์ก่อนกลับบ้าน

7) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

- เตรียมแผนการจัดการเรียนที่เกี่ยวข้องบูรณาการโรงเรียนวิถีพุทธ
- จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้สะอาดเรียบร้อย
- จัดบรรยากาศในห้องพักครู ให้สะอาดสวยงาม
- จัดบอร์ดนิทรรศการที่เกี่ยวกับ ศาสนาพุทธ คำสอน พุทธภาษิต หน้าห้องเรียนและอาคารเรียนให้เป็นปัจจุบัน
- ประชุมติดตามความก้าหน้าของการดำเนินงานในกลุ่มสาระการเรียนรู้
- จัดซุ้มนิทรรศการที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา หรือ ผลงานที่ประสบผลสำเร็จในกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : หลักไตรสิกขา

2.1 หลักไตรสิขา เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนการศึกษา 3 ด้าน อย่างบูรณาการ คือ

1) ด้านศีล พัฒนาพฤติกรรมไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อม

2) ด้านสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็ง มีสุขภาพจิตที่ดี

3) ด้านปัญญา พัฒนาให้มีความรู้เท่าทันโลก

2.2 ควรมีการเพิ่มข้อบ่งชี้ โดยการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในสถานศึกษาอย่างจริงจังเชิงประจักษ์ ได้แก่

1) สีลสิกขา – หลักเกณฑ์ ข้อปฏิบัติ สิ่งที่พึงกระทำ ข้อกำหนด ฯลฯ

2) จิตตสิกขา – ความตั้งใจปฏิบัติ

3) ปัญญาสิกขา – ผลที่ได้จากการปฏิบัติ

2.3 เป็นหลักธรรมที่โรงเรียนทุกแห่งควรนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ เพราะเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่ชาวพุทธปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สร้างวัฒนธรรมสังคมเพื่อให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มาเป็นกลไกในการเป็นอยู่ของโรงเรียนเพื่อเกิดความสุขและส่งผลดีต่อสังคมโลก

2.4 หลักไตรสิกขามีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติที่เข้าใจในหลักของการศึกษา เพื่อการบริหารองค์กรให้เกิดองค์กรแห่งภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน

2.5 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ครูต้องเข้าใจว่าการจัดการเรียนการสอนและมีความรู้เกี่ยวกับหลักไตรสิกขาว่าในช่วงใดเป็นหลักธรรมข้อใด ศีล สมาธิ หรือปัญญา

2.6 ผู้บริหารและครูต้องมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรม ถือหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้เรียนต้องมีคุณลักษณะในการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น อันหมายถึง การดำรงชีวิตอยู่อย่างสันโดษ ไม่เบียดเบียนตนผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรู้จักเกื้อกูล ผู้อื่นตามสมควร

2.7 ผู้ปกครองและชุมชนเกิดศรัทธาปรับวิถีชีวิต และให้ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองครอบครัว และชุมชนตามหลักไตรสิกขาจนเกิดความสมานฉันท์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน อาคารสถานที่สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนเอื้อต่อการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาไทย

3. ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

3.1 การจัดโมเดลของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้นำมาตรฐาน 4 ด้าน มาสร้างเป็นนวัตกรรม input, process, Output, Outcome กับ POSDC อธิบายเป็นรูปแบบที่ใช้ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และกำหนดตามตัวชี้วัดของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

3.2 ทำได้จริง เป็นแบบอย่างในการเผยแผ่ไปสู่บริบทอื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี

3.3 ข้อบ่งชี้คุณภาพสามารถวัดได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ตัวชี้วัดที่ 1.1.1.3 วัดความจริงใจในการทำกิจกรรม จะรู้ได้อย่างไรว่ามีพฤติกรรมใดบ่งบอกความจริงใจในการทำกิจกรรม เป็นต้น

3.4 ผู้บริหารและครูควรกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่โรงเรียนได้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ กิน อยู่ ดู ฟัง โดยนำตัวชี้วัดมาดูความสอดคล้องที่มีอยู่แล้ว กิจกรรมที่โรงเรียนทำอยู่เป็นประจำ เช่น เข้าค่ายพุทธบุตร ตักบาตรทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ได้โดยไม่ต้องสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้เกิดภาระซ้ำซ้อน เพราะโรงเรียนทำอยู่เป็นประจำและสามารถนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธของตนเองได้

3.5 ในการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมของโรงเรียนควรศึกษามาตรฐานตัวชี้วัด เช่น มาตรฐานที่ 1 ด้านบุคลากร ด้านการบริหาร และด้านสภาพแวดล้อม แล้วนำมาสร้างเป็นกระบวนการของนวัตกรรม 4 ด้าน คือ 1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 2. ด้านกระบวนการ (Process) 3. ด้านผลผลิต(Output) 4. ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact) เพื่อให้รูปแบบการบริหารที่ชัดเจนและโรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ได้

3.6 ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรแยก Outcome ออกมาจาก Impact ให้ชัดเจน

3.7 นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่โรงเรียนได้กำหนดไว้

3.8 การพัฒนารูปแบบการพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรนำมาตรฐานข้อใดข้อหนึ่งมาสร้างเป็นนวัตกรรมให้ชัดเจนก่อน เพราะตามเงื่อนไขของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานต้องมีนวัตกรรมเชิงประจักษ์ที่โดดเด่นเพื่อให้โรงเรียนอื่นได้นำไปใช้ได้ แต่ถ้านำตัวชี้วัดทั้งหมดมาจัดทำรูปแบบนวัตกรรม โรงเรียนบางแห่งอาจปฏิบัติตามตัวชี้วัดไม่ครบ จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถสร้างเป็นรูปแบบนวัตกรรมได้

3.9 การสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางมาตรฐาน ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดังนี้ 1) ชื่อนวัตกรรม 2) ความเป็นนวัตกรรม 3) การออกแบบกิจกรรมของนวัตกรรม 4) กระบวนการพัฒนานวัตกรรม 5) การมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม 6) ความสามารถในการแก้ปัญหา 7) ใช้หลักธรรมในการพัฒนานวัตกรรม 8) การประเมินผลของนวัตกรรม 9) ประโยชน์ของนวัตกรรม 10) สรุปบทเรียนที่ได้รับ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สาระสำคัญที่สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ 1) แนวคิดการบริหารโรงเรียน 2) แนวคิดหลักไตรสิกขา และ 3) แนวคิดข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิเคราะห์จากแบบสอบถามการวิจัยตามระดับการปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานทั้งหมด 35 โรงเรียน จำนวนแบบสอบถาม 245 ฉบับ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามการวิจัยกลับคืนมาจำนวนแบบสอบถาม 238 ฉบับ โดยเป็นแบบสอบถามที่ให้ข้อมูลสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 238 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.14 ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ แสดงผลในรูปตารางประกอบความเรียง โดยแบ่งการวิเคราะห์ในขั้นตอนการสร้างโครงร่างรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จากแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน 238 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.14 ของแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แสดงสถานภาพผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ 1-4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เป็นความถี่และค่าร้อยละ ปรากฏผลการ วิเคราะห์ข้อมูล ในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความถี่และร้อยละของข้อมูลแสดงสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม (n=238)

ข้อมูลสถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	92	38.66
2. หญิง	146	61.34
รวม	**238**	**100**

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อมูลสถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
2. อายุ		
1. ต่ำกว่า 30 ปี	61	25.53
2. 30 - 40 ปี	37	15.44
3. 41 - 50 ปี	117	49.48
4. 51 ปี ขึ้นไป	23	9.55
รวม	**238**	**100**
3. วุฒิทางการศึกษา		
1. ปริญญาตรี	51	21.42
2. ปริญญาโท	182	76.48
3. ปริญญาเอก	5	2.10
รวม	**238**	**100**
4. ตำแหน่งหน้าที่		
1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	33	13.86
2. รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้าฝ่าย	137	57.56
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	34	14.29
4. ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	34	14.29
รวม	**238**	**100**
5. ประสบการณ์ในการทำงาน		
1. ไม่เกิน 10 ปี	57	23.94
2. 11 – 20 ปี	150	63.02
3. 21 – 30 ปี	23	9.65
4. 31 ปี ขึ้นไป	8	3.39
รวม	**238**	**100**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 4.3 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 61.34 และ เพศชาย จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 38.66 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า อายุ 41-50 ปี มากที่สุด จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 49.48 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 25.53 อายุ 30 - 40 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 15.44 ตามลำดับ ส่วนอายุ 51 ปี ขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 9.55 เมื่อจำแนกตามวุฒิ การศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาปริญญาโท มากที่สุด จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 76.48 รองลงมา คือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.42 และระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.10 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้าฝ่าย จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 57.56 คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 เท่ากัน และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 33 คน คิดเป็น ร้อยละ 13.86 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในตำแหน่ง ปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ 11 – 20 ปี มากที่สุด จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 63.02 รองลงมา คือ มีประสบการณ์ ไม่เกิน 10 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 23.94 และมีประสบการณ์ 21 – 30 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 9.65 ตามลำดับ ส่วนมีประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.39

4.2.2 ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ได้แก่ (1) ความเหมาะสมขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ด้วยวิธีสกัดปัจจัย (Principle Component Analysis) เพื่อหาองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อนำไปพิจารณาในการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์ในแต่ละส่วนมีดังนี้

4.2.2.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำค่าค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$)ที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ปรากฏดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแต่ละตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

(n =238)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	4.37	0.76	มาก
2	โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ	4.45	0.58	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3	ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	4.16	0.83	มาก
4	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ	4.23	0.88	มาก
5	โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้	4.41	0.66	มาก
6	นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง	4.58	0.69	มากที่สุด
7	นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน	4.41	0.70	มาก
8	โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม	4.58	0.70	มากที่สุด
9	นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร	4.45	0.66	มาก
10	โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน จัดตั้งในสถานที่เหมาะสมสวยงาม น่าเคารพกราบไหว้	4.01	0.89	มาก
11	นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต	4.17	0.93	มาก
12	โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.50	0.65	มากที่สุด
13	นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	4.48	0.77	มาก
14	โรงเรียนประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานทุกครั้งเมื่อโครงการเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนด	4.22	0.89	มาก
15	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้	4.15	0.89	มาก
16	ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน	3.94	0.99	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
17	บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	4.21	1.04	มาก
18	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร	4.18	0.92	มาก
19	ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	3.86	0.84	มาก
20	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น	4.32	0.87	มาก
21	โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรับปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ	4.53	0.61	มากที่สุด
22	นักเรียน เข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน	4.19	0.92	มาก
23	โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน	4.46	0.56	มาก
24	นักเรียนรู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์	4.53	0.54	มากที่สุด
25	นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา	4.66	0.54	มากที่สุด
26	นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่วเชิงเหตุผล	4.60	0.61	มากที่สุด
27	โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	4.31	0.90	มาก
28	วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ	4.28	0.91	มาก
29	ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน	4.23	0.82	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
30	นักเรียนมีการรักษาสุขภาพกาย แต่งกายสุภาพสะอาดเรียบร้อย	4.34	0.81	มาก
31	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วม บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นพื้นฐาน	4.43	0.88	มาก
32	นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	4.05	0.92	มาก
33	นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม	4.60	0.61	มากที่สุด
34	นักเรียนมีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน	4.85	0.53	มากที่สุด
35	โรงเรียนมีการประเมินผล ตรวจสอบ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตามตัวชี้วัดที่กำหนด	4.72	0.46	มากที่สุด
36	นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา	4.54	0.75	มากที่สุด
37	นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม	4.43	0.86	มาก
38	ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้	4.53	0.96	มากที่สุด
39	นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4.49	0.85	มาก
40	นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัด บริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ	4.38	0.89	มาก
41	นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตา ช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์	4.20	0.72	มาก
42	ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	4.42	0.93	มาก
43	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย	4.43	0.61	มาก
44	โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ	4.56	0.70	มากที่สุด

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
45	โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์	4.46	0.57	มาก
46	นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน	4.72	0.62	มากที่สุด
47	ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี	4.51	0.71	มากที่สุด
48	นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม	4.66	0.54	มากที่สุด
49	ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา	4.87	0.50	มากที่สุด
50	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม	4.49	0.69	มาก
51	ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น	4.46	0.72	มาก
52	นักเรียนบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้ประโยชน์สูงสุด	4.64	0.78	มากที่สุด
53	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม	4.58	0.82	มากที่สุด
54	โรงเรียนพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานด้านปัจจัยนำเข้าที่ได้ผลเป็นรูปธรรมชัดเจน	4.39	0.92	มาก
55	ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข)	4.17	0.82	มาก
56	ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	4.17	0.82	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
57	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี	4.66	0.54	มากที่สุด
58	ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง	4.42	0.68	มาก
59	ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน	4.18	0.82	มาก
60	ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	4.48	0.69	มาก
61	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ	4.49	0.69	มาก
62	ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้ การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5	4.47	0.69	มาก
63	ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม	4.48	0.68	มาก
64	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี	4.47	0.69	มาก
65	ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง	4.47	0.69	มาก
66	ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี	4.49	0.68	มาก
67	ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ	4.49	0.68	มาก
68	โรงเรียนมีพระพุทธรูปหรือแผ่นป้ายสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	4.25	1.04	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
69	โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้	4.39	1.03	มาก
70	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	4.45	0.60	มาก
71	โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ	4.55	0.61	มากที่สุด
72	โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ	4.54	0.64	มากที่สุด
73	โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิต หรือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง	4.45	0.58	มาก
74	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาจากชุมชน ผู้ปกครอง โดยส่งบุตรหลานมาเรียนเพิ่มขึ้น	3.89	1.16	มาก
75	โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป	4.44	0.61	มาก
76	โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล	4.43	0.62	มาก
77	โรงเรียนบูรณาการหลักธรรมเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม	4.21	1.26	มาก
78	โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา	3.91	1.15	มาก
79	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา	4.44	0.62	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
80	ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ	3.87	1.30	มาก
81	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย	3.84	1.15	มาก
82	นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	4.19	0.91	มาก
83	โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้	4.42	0.62	มาก
84	โรงเรียนได้เผยแพร่นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นแบบอย่าง ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย	3.80	1.23	มาก
85	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน	4.43	0.62	มาก
86	โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณทรัพยากรตรงตามแผนที่กำหนดไว้	3.76	1.15	มาก
87	โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน	4.45	0.58	มาก
88	นักเรียนมีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย	4.22	0.90	มาก
89	โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบ ระยะ 9 เดือน และ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง	4.46	0.56	มาก
90	นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่	4.21	0.91	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า โดยภาพรวมตัวแปรทั้ง 90 ข้อ 90 ตัวแปร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)อยู่ระหว่าง 3.76-4.87 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรเฉลี่ย ($\bar{x}$)ของตัวแปรอยู่ในระดับมาก และมากที่สุด และเมื่อพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.46-1.30 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อตัวแปรมีความสอดคล้องกัน

4.2.2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญคือ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน และพิจารณาจากค่า KMO and Bartlett's Test โดยค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (MSA) อยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 และ สถิติทดสอบตัวที่ 2 คือ Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบตัวแปรต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ผล ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO หรือ MSA) และ ค่า Bartlett's test of Sphericity ของการวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ค่าสถิติ		ผล
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)		.815
Bartlett's Test of Sphericity	Chi-Square	38287.631
	df	4005
	Significance	.000

* * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4.5 พบว่า เป็นการวัดความเหมาะสมของตัวแปรในการใช้เทคนิค การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่า KMO (Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่า 0.815 ซึ่งมากกว่า 0.5 แสดงว่า ตัวแปรที่มีอยู่เหมาะสมที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับ Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบ สมมติฐานว่าทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันหรือไม่และจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) = 38287.631 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันมีความเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 4.6 ตาราง ค่าไอเกน ค่าร้อยละ ของความแปรปรวน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ (factor)	ค่าไอแกน (eigenvalue)	ความแปรปรวนร้อยละ (% variance)	ความแปรปรวนสะสมร้อยละ (cumulative % of variance)
1	14.207	15.786	15.786
2	11.824	13.137	28.923
3	10.745	11.939	40.862
4	6.943	7.714	48.576
5	5.879	6.532	55.109
6	4.958	5.509	60.618

จากตารางที่ 4.6 พบว่า เมื่อนำข้อคำถามจำนวน 90 ข้อ ที่อยู่ในองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาสกัดองค์ประกอบ (Extraction Method) โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis) และหมุนแกน องค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation Method) ด้วยวิธีแบบวาริแมกซ์ (Varimax) เมื่อพิจารณาค่าไอเกน (Eigenvalues) ผลการวิเคราะห์พบว่ามีองค์ประกอบที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าไอเกน (Eigenvalues) มากกว่า 1 จำนวน 6 องค์ประกอบ โดยทั้ง 6 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวน (% of Variance) รวมได้ร้อยละ 60.618

ตารางที่ 4.7 องค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	จำนวนตัวแปร
1	17
2	11
3	22
4	9
5	8
6	9
รวมทั้งสิ้น	**76**

จากตารางที่ 4.7 พบว่าในองค์ประกอบที่ 1 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 17 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 2 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 3 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 22 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 4 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 9 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 5 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 8 ตัวแปร และ องค์ประกอบที่ 6 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 9 ตัวแปร รวมทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ 76 ตัวแปร ดังตารางที่ 4.8 ถึง 4.13

ตารางที่ 4.8 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 1 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A23	โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน	0.984
2	A45	โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์	0.973
3	A87	โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานมีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน	0.970
4	A2	โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ	0.965
5	A89	โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบ ระยะ 9 เดือน และ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง	0.964
6	A73	โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิต หรือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง	0.963
7	A75	โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป	0.946
8	A70	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	0.944

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
9	A85	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน	0.911
10	A43	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย	0.896
11	A76	โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล	0.890
12	A79	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา	0.864
13	A83	โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้	0.851
14	A5	โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้	0.845
15	A15	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้	0.448
16	A69	โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้	0.440
17	A53	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม	0.424
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			14.207
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			15.786

จากตารางที่ 4.8 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 17 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.424 ถึง 0.984 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 14.207 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 15.786 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 17 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 15.786 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมีข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนกำหนด

วิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์ และ 3) โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน ตามลำดับพบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านบริหารจัดการโรงเรียน**

ตารางที่ 4.9 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 2 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A50	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม	0.968
2	A61	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ	0.966
3	A66	ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี	0.964
4	A67	ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ	0.963
5	A60	ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	0.961
6	A65	ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง	0.959
7	A62	ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้ การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5	0.958
8	A64	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี	0.955

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
9	A63	ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม	0.949
10	A81	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย	0.486
11	A20	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น	0.471
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			11.824
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			13.137

จากตารางที่ 4.9 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 11 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.471 ถึง 0.968 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 11.824 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 13.137 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 11 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 13.137 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมีข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม 2) ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ และ 3) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี ตามลำดับ พบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านผู้บริหาร**

ตารางที่ 4.10 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 3 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A57	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี	0.811
2	A22	นักเรียนเข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน	0.803
3	A90	นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่	0.801
4	A82	นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	0.794
5	A11	นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต	0.787
6	A18	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร	0.782
7	A88	นักเรียนมีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย	0.780
8	A4	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ	0.772
9	A33	นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม	0.760
10	A25	นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา	0.685
11	A13	นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	0.670
12	A37	นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม	0.600
13	A26	นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่วเชิงเหตุผล	0.548
14	A48	นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม	0.501
15	A40	นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัด บริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ	0.498

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
16	A39	นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	0.482
17	A9	นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร	0.482
18	A7	นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน	0.465
19	A46	นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน	0.461
20	A41	นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตา ช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์	0.457
21	A32	นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	0.457
22	A36	นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา	0.443
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			10.745
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			11.939

จากตารางที่ 4.10 พบว่า องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 22 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.443 ถึง 0.811 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 10.745 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 11.939 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 22 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 11.939 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมีข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี 2) นักเรียนเข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน และ 3) นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ตามลำดับพบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านนักเรียน**

ตารางที่ 4.11 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 4 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A55	ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข)	0.868
2	A3	ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	0.866
3	A56	ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	0.860
4	A59	ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน	0.848
5	A29	ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน	0.801
6	A58	ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง	0.586
7	A47	ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี	0.533
8	A49	ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา	0.493
9	A51	ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น	0.485
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			6.943
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			7.714

จากตารางที่ 4.11 พบว่า องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 9 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.485 ถึง 0.868 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 6.943 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 7.714 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.714 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมีข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) 2) ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และ 3) ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตามลำดับพบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านครูผู้สอน**

ตารางที่ 4.12 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 5 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A8	โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม	0.618
2	A6	นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง	0.614
3	A38	ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้	0.612
4	A19	ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	0.557
5	A1	ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	0.503
6	A42	ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	0.480
7	A16	ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน	0.475
8	A78	โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา	0.407
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			5.879
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			6.532

จากตารางที่ 4.12 พบว่า องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 8 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.407 ถึง 0.618 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 5.879 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 6.532 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 6.532 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมีข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม 2) นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง และ 3) ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้เหมาะสม ตามลำดับพบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 5 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านไตรสิกขา**

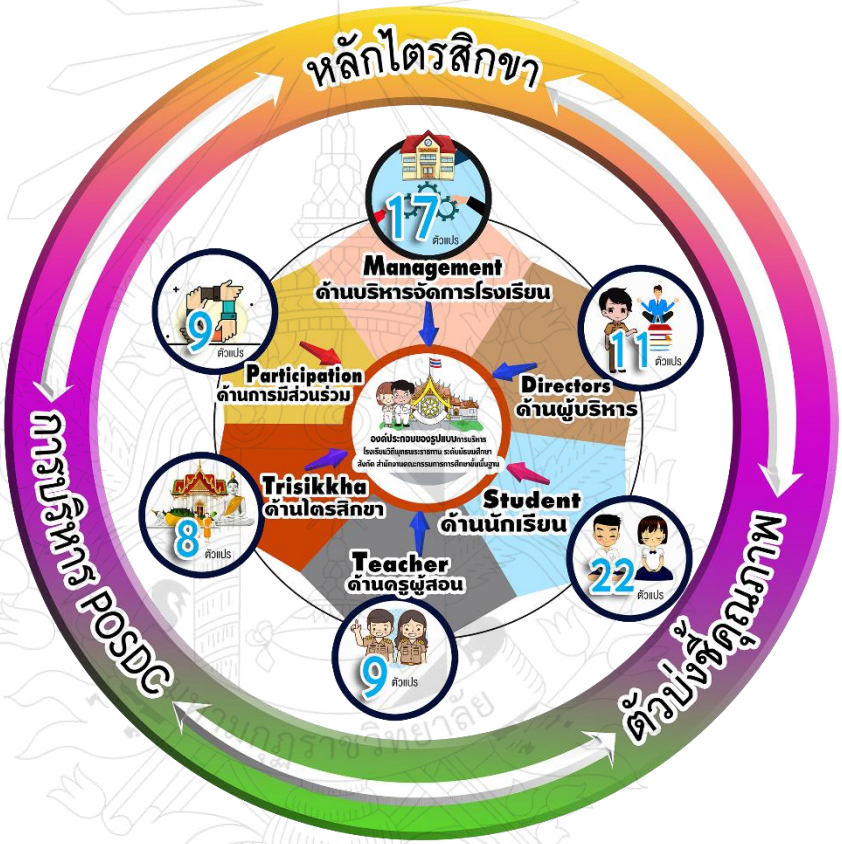
ตารางที่ 4.13 ค่าน้ำหนักตัวแปรขององค์ประกอบที่ 6 ขององค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	ตัวแปร (ข้อ)	รายละเอียดตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
1	A17	บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	0.807
2	A28	วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ	0.805
3	A27	โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	0.804
4	A71	โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ	0.737
5	A72	โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ	0.688
6	A12	โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	0.676
7	A21	โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรับปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ	0.509
8	A44	โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ	0.496
9	A80	ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ	0.402
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)			4.958
ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance)			5.509

จากตารางที่ 4.13 พบว่า องค์ประกอบที่ 6 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 9 ข้อคำถาม มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.402 ถึง 0.807 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (eigenvalues) เท่ากับ 4.958 และค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 5.509 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร เป็นตัวแปรที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบได้ดีที่สุด และองค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.509 ซึ่งเมื่อเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (eigenvalues) กับตัวประกอบอื่น ๆ โดยมี

ข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 2) วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ และ 3) โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามลำดับพบว่า องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 6 ผู้วิจัยจึงให้ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า **ด้านการมีส่วนร่วม**

4.2.3 ผลการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 4.1 รูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากแผนภาพที่ 4.1 สรุปผลการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) ด้านผู้บริหาร 3) ด้านนักเรียน 4) ด้านครูผู้สอน 5) ด้านไตรสิกขา และ 6) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยตั้งชื่อรูปแบบใหม่ตามองค์ประกอบหลักของรูปแบบ ได้แก่ 1) M : Management ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) D : Directors

ด้านผู้บริหาร 3) S : Student ด้านนักเรียน 4) T : Teacher ด้านครูผู้สอน 5) T : Trisikkha ด้านไตรสิกขา และ 6) P : Participation ด้านการมีส่วนร่วม โดยนำตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกในแต่ละองค์ประกอบมาเรียงกัน เรียกชื่อใหม่ว่า “**MDSTTP Model**” เพื่อประโยชนในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไดโดยง่ายและ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานศึกษา

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (MDSTTP Model) องค์ความรู้จากการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนประกอบขององค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เป็นรูปแบบเชิงบูรณาการ ตามแนวคิดการบริหาร POSDC ,หลักไตรสิกขา,ตัวบ่งชี้คุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีตัวแปรองค์ประกอบที่สำคัญประกอบ 76 ตัวแปร ในเชิงสัมพันธ์กันและกัน เพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริงในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 ผลการประเมินรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้นำร่างองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและเป็นไปได้มาตรวจสอบและเพิ่มความเชื่อถือในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากข้อมูลทั้งหมดด้วยวิธีสัมภาษณ์ โดยนำเสนอร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาโดยใช้แบบสอบถามมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) และวัดแบบประเมินชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง จากเกณฑ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พระนิเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และครูที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 15 รูป/คน ดังรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากการประเมินและรับรองรูปแบบ

ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานโดยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อรูปแบบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้องและด้านนำไปใช้ประโยชน โดยผู้วิจัยได ประยุกต์การแปลความหมายจากเกณฑ์ของเบสท (Best,1970, p.190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยรายละเอียดของผลการประเมิน แสดงดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับผลการประเมิน
1) ประเด็นด้านความเหมาะสม			
1. เป็นรูปแบบในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	4.60	0.51	มากที่สุด
2. เป็นรูปแบบที่คำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน	4.73	0.46	มากที่สุด
3. เป็นรูปแบบที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหาร	4.87	0.35	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	4.73		มากที่สุด
2) ประเด็นด้านความเป็นไปได้			
4. เป็นรูปแบบและองค์ประกอบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.87	0.35	มากที่สุด
5. เป็นรูปแบบที่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติได	4.87	0.35	มากที่สุด
6. เป็นรูปแบบที่สร้างการยอมรับของสถานศึกษาในการบริหาร	4.73	0.46	มากที่สุด
7. เป็นรูปแบบที่มีตัวชี้วัดคุณภาพที่เอื้อต่อการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาได้	4.73	0.46	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	4.80		มากที่สุด
3) ประเด็นด้านความถูกต้อง			
8. เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการทางวิชาการ	4.80	0.41	มากที่สุด
9. เป็นรูปแบบที่มีสาระ/ประเด็นครอบคลุมครบถ้วนถูกต้อง	4.87	0.35	มากที่สุด
10. เป็นรูปแบบที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน	4.93	0.26	มากที่สุด
11. เป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนกระบวนการชัดเจน	4.87	0.35	มากที่สุด

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับผลการประเมิน
12. เป็นรูปแบบที่มีการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย	4.87	0.35	มากที่สุด
13. เป็นรูปแบบที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ชัดเจน	4.87	0.35	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	4.87		มากที่สุด
4. ประเด็นด้านการนำไปใช้ประโยชน์			
14. เป็นรูปแบบที่เกิดผลดีต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบ ผู้มีส่วนได้สวนเสีย และชุมชน มีความสอดคล้องกับความต้องการ และการสร้างความเชื่อถือของสถานศึกษาในการบริหาร	4.87	0.35	มากที่สุด
15. เป็นรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ	4.80	0.41	มากที่สุด
16. เป็นรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ	4.87	0.35	มากที่สุด
17. เป็นรูปแบบที่ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ	4.80	0.41	มากที่สุด
18. เป็นรูปแบบที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบริหารสถานศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป	4.80	0.41	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	4.83		มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ทั้งหมด	**4.82**		**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.14 ผลการประเมินรูปแบบผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 รูป/คน ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังนี้

1. ด้านความเหมาะสม มีความเหมาะสมตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หรือผู้สนใจได้ โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินรูปแบบด้านความเหมาะสมเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.73 แปลผลได้ว่ารูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด

2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือมีความเหมาะสมตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยผู้เชี่ยวชาญ

และผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินรูปแบบด้านความเป็นไปได้เฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.80 สามารถแปลผลได้ว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด

3. ด้านความถูกต้อง มีความถูกต้องตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหาร สถานศึกษาที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยผู้เชี่ยวชาญและ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินรูปแบบความถูกต้องเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.87 สามารถแปลผลได้ว่ารูปแบบมีระดับความถูกต้องมากที่สุด

4. ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีความเป็นประโยชนในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.83 สามารถแปลผลได้ว่ารูปแบบมีระดับความเป็นประโยชน์มากที่สุด

ในภาพรวมการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในประเด็นด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีระดับผลการประเมินรูปแบบเฉลี่ย ($\bar{x}$) รวมทั้ง 4 ด้าน เท่ากับ 4.82 โดยสามารถแปลผลระดับการประเมินเฉลี่ย ($\bar{x}$) ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับผลการประเมินมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)เกินเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ระดับผลการประเมินเฉลี่ย ($\bar{x}$) มีค่าตั้งแต่ 3.50 (ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก) ขึ้นไป จะถือว่า “รับรอง” รูปแบบที่สร้างขึ้น ซึ่งสำหรับงานวิจัยฉบับนี้มีผลการประเมินทั้ง 4 ด้านมีค่ามากกว่า 3.50 ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ผ่านเกณฑ์การประเมินและ รับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านการประเมิน

4.3.2 การสังเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้นำร่างองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมและเป็นไปได้มาตรวจสอบและเพิ่มความเชื่อถือในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม โดยการนำเสนอองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากข้อมูลทั้งหมด ด้วยวิธีการประเมินรูปแบบ โดยนำเสนอร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาประเด็นด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และการใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ปรับปรุง ให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น

เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน (M : Management) ประกอบด้วย

1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน มีความเหมาะสมดีมากเนื่องจากโรงเรียนมีการบริหารจัดการและบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นรูปธรรมมีความชัดเจนและมีความยั่งยืน

2. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ระดับมาก เพราะใช้กระบวนการการดำเนินการตามอัตลักษณ์ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 54 ประการ และใช้การบริหารแบบ POSDC คือมีการวางแผน การจัดองค์กร การสรรหาบุคคลให้เหมาะสมกับงาน การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ การกำกับดูแล ติดตามการปฏิบัติงานภายในองค์กร และใช้ MDSTTP MODEL ในการบริหารจัดการ

3. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จะต้องมีการร่วมมือทั้งด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่าย พร้อมทั้งจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จะทำให้การจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้และผู้จัดการเรียนรู้

4. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนมีความเหมาะสม เพราะองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการโรงเรียนสอดคล้องกับการบริหาร POSDC ตามรูปแบบ MDSTTP Model

5. รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมมากในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะมีตัวแปรครอบคลุมมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถที่จะนำไปใช้ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการการบริหารโรงเรียนได้

องค์ประกอบที่ 2 ด้านผู้บริหาร (D : Directors) ประกอบด้วย

1. ด้านผู้บริหารเหมาะสมดี ควรเพิ่มให้มีการจัดอบรมผู้บริหารด้านการบริหารงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะบางโรงเรียนมีผู้บริหารย้ายเปลี่ยนมาใหม่ไม่รู้แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2. ด้านผู้บริหารมีความเหมาะสมมาก ผู้บริหารมีการจัดองค์กรที่สอดคล้องตามหลักสาราณียธรรม 6 มีความเข้าใจในพระรัตนตรัย มีการประเมินติดตามผลการปฏิบัติงานองค์กร เปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร และมีการนำหลักไตรสิกขา หลักธรรมของสังคหวัตถุ 4 หลักธรรมสัมมาวายามะ ไปใช้ในการบริหารโรงเรียน

3. ด้านผู้บริหารมีความเหมาะสมมาก เพราะผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีหลักสูตรสถานศึกษา มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องมีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารต้องมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารต้องมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์

จริงใจในการทำงาน และผู้บริหารต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

4. ด้านผู้บริหารมีความเหมาะสมมาก เพราะองค์ประกอบด้านผู้บริหาร นำหลักธรรมมาใช้สอดคล้องกับหลักการบริหาร POSDC

5. องค์ประกอบด้านผู้บริหาร มีความเหมาะสมมากในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะมีตัวแปรครอบคลุมมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ผู้บริหารมีการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานมาเป็นแนวทางในการบริหารและมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านนักเรียน (S : Student) ประกอบด้วย

1. ด้านนักเรียนมีความเหมาะสมในบางโรงเรียน นักเรียนบางโรงเรียนอาจทำไม่ได้ทุกข้อ เนื่องจากสภาพนักเรียน ความสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณญาน คิดสร้างสรรค์ ยังไปไม่ถึง

2. ด้านนักเรียนมีความเหมาะสมมาก องค์ประกอบทั้ง 22 ตัวแปร มีความชัดเจน ครอบคลุมในการนำไปปฏิบัติได้จริงของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงรวมทั้งเป็นแบบอย่างให้ชุมชนสาธารณชนได้เป็นอย่างดี

3. ด้านนักเรียนมีความเหมะสมมาก เพราะนักเรียนต้องมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน) ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยัน หมั่นเพียร มีศรัทธา และความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

4. ด้านนักเรียนมีความเหมาะสมมาก เพราะองค์ประกอบด้านนักเรียน สอดคล้องกับผลการพัฒนา 4 ด้าน คือ ภาวนา 4 กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

5. องค์ประกอบด้านนักเรียน มีความเหมาะสมมากในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะมีตัวแปรครอบคลุมมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปใช้แก้ปัญหาชีวิต และเป็นพลเมืองดีของสังคมได้

องค์ประกอบที่ 4 ด้านครูผู้สอน (T : Teacher) ประกอบด้วย

1. ด้านครูผู้สอนมีความเหมาะสมดี เป็นบทบาทของครูอยู่แล้ว

2. ด้านครูผู้สอนมีความเหมาะสมมาก องค์ประกอบทั้ง 9 ตัวแปรด้านครูผู้สอน สอดคล้องและมีความครอบคลุมกับหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

3. ด้านครูผู้สอนมีความเหมะสม เพราะครูผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้และผู้จัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ นอกจากนี้ครูต้องมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิกอบายมุข) มีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครู

ต้องมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา ครูต้องรู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

4. ด้านครูผู้สอนมีความเหมาะสมมาก เพราะองค์ประกอบด้านครูผู้สอนการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ขับเคลื่อนได้สำเร็จต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน และชุมชน และเข้าใจในบริบทพื้นที่แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในภายนอกเพื่อนำมาบูรณาการในกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนเป็นไปตามวิถีพุทธ

5. องค์ประกอบด้านครูผู้สอน มีความเหมาะสมมากในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพราะมีตัวแปรครอบคลุมมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ครูสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในการสร้างนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน และครูสามารถดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

องค์ประกอบที่ 5 ด้านไตรสิกขา (T : Trisikkha) ประกอบด้วย

1. ด้านไตรสิกขามีความเหมาะสม โรงเรียนสามารถทำได้

2. ด้านไตรสิกขามีความเหมาะสมมาก ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาในการบริหารจัดการโรงเรียนโดยการสนับสนุนการจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ครูมีการจัดการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการหลักไตรสิกขา ปฏิบัติตนและพัฒนานักเรียนให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา

3. ด้านไตรสิกขามีความเหมาะสมมาก เพราะพระพุทธศาสนามีระบบการพัฒนาปัญญา โดยนำหลักของไตรสิกขามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา มีหลักปฏิบัติที่สำคัญได้แก่ สิกขา 3 หรือไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น การสำรวมทางกาย และวาจา การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว และการพิจารณาเห็นหรือรู้เห็นตามความเป็นจริง การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ ด้วยการฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ต้องส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในชีวิตจริง

4. ด้านไตรสิกขามีความเหมาะสมมาก เพราะองค์ประกอบด้านไตรสิกขา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการ

5. ด้านไตรสิกขาองค์ประกอบด้านไตรสิกขา มีความเหมาะสมมากในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะมีตัวแปรครอบคลุมมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในทุก ๆ ส่วนมีการนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 6 ด้านการมีส่วนร่วม (P : Participation) ประกอบด้วย

1. รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานในองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มีความเหมาะสม เพราะมีองค์ประกอบที่ไม่มากเกินไป แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ควรเพิ่มการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานเพื่อเผยแพร่ผลงานให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ที่สนใจ เพื่อขยายเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธให้ยั่งยืน

2. ด้านการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสม โรงเรียนสามารถทำได้มีความเป็น (บวร)

3. ด้านการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมมาก องค์ประกอบทั้ง 9 ตัวแปรสอดคล้องกับตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เกิดประโยชน์กับองค์กร บุคลากร ชุมชน และสามารถนำไปเผยแพร่ต่อให้กับผู้อื่นได้

4. ด้านการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมมาก เพราะโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ต้องมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียน บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)

5. ด้านการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมมาก เพราะองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธ และเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้สำเร็จ

6. ด้านการมีส่วนร่วมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมมากในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะมีตัวแปรมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการนำบ้าน วัด โรงเรียน มาสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ยังไม่มีในรูปแบบที่นำเสนอ

1. ควรเพิ่มหลักธรรมในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น หลักอริยสัจ 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานในภาคปฏิบัติให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมแรงร่วมใจกันของทุกคน และทุกฝ่าย

2. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานทุกปี เพื่อได้มีการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างยั่งยืน เนื่องจากผู้บริหารย้าย เปลี่ยนมาใหม่ไม่รู้แนวทางการบริหาร

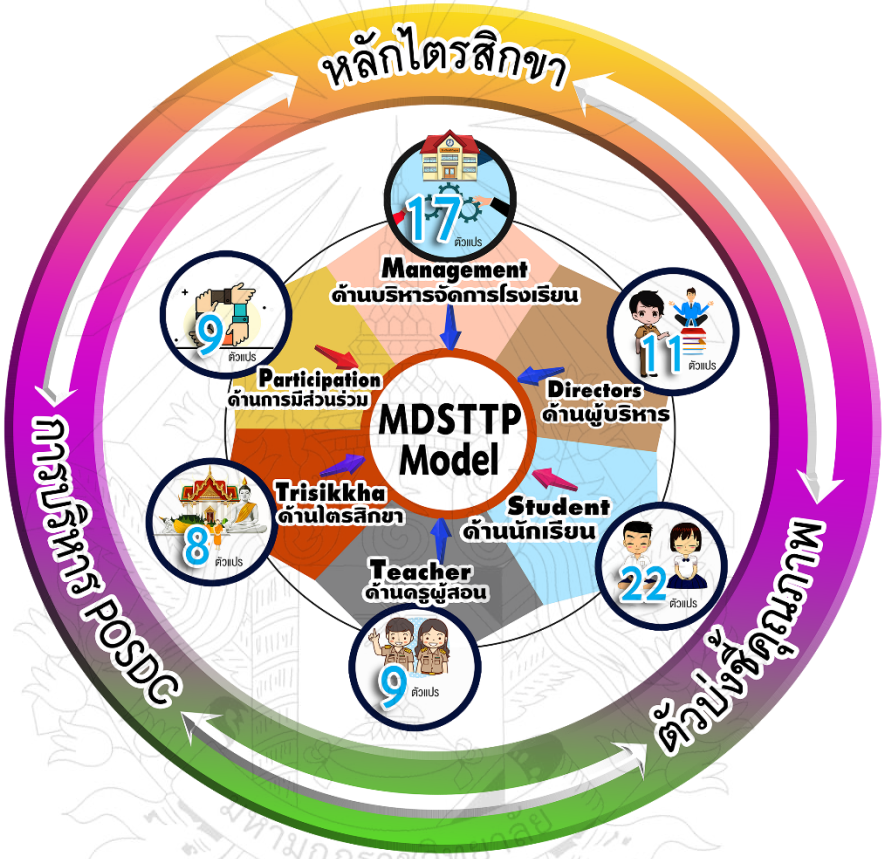
3. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไป

4. รูปแบบ วงนอก ควร เพิ่ม บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ชื่อรูปแบบ MDSTTP Model น่าจะปรับให้ดูเรียกง่าย น่าจดจำ

5. ควรมีการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาสนับสนุนกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หรือจะเป็นระดับใดก็ตาม เพื่อให้มีการพัฒนาไปให้ทันสังคมสมัยใหม่ เช่น สื่อเทคโนโลยี หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านระบบดิจิตอล หรือการจัดเก็บข้อมูล หรือสื่อช่องทางต่าง ๆ ที่สามารถใช้ได้ในสังคมปัจจุบัน เช่น Facebook YouTube สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ที่เห็นสมควรจะนำมาสนับสนุนให้เป็นที่น่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่

4.3.3 รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผ่านการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้สังเคราะหสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความสมบูรณ ดังแสดงในภาพที่ 4.2 ดังนี้

ภาพที่ 4.2 รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (MDSTTP MODEL)

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผ่านเกณฑ์การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการนำไปใช้ได้ในสถานที่จริง ด้วย MDSTTP MODEL ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น หากโรงเรียนได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง หรือปรับปรุงให้เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียนการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดองค์กรที่มีความสุข ทันสมัยเพื่อชักจูงให้เกิดความสำเร็จ และเป็นระบบส่งผลให้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสามารถปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนมีประสิทธิภาพให้ได้มาตรฐานต่อไป

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ข้อค้นพบ โดยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1.1 สรุปผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสังเคราะห์เอกสาร (Content Synthesis) ได้นำตัวแปรการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้กรอบแนวคิด และพิจารณา ตัวแปรที่มีความเหมาะสมของตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ ผลจากการศึกษาดังกล่าวพบว่า แนวคิด ทฤษฎีที่ศึกษา และสาระสำคัญที่นำไปใช้ ได้แก่ หลักการบริหารโรงเรียน POSDC หลักไตรสิกขา และข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยได้องค์ประกอบตัวแปรทั้งหมด 90 ตัวแปร

5.1.2 สรุปผลพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกองค์ประกอบ

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 76 ตัวแปร ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) ด้านผู้บริหาร 3) ด้านนักเรียน 4) ด้านครูผู้สอน 5) ด้านไตรสิกขา และ 6) ด้านการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คือ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน และพิจารณาจากค่า KMO and Bartlett's Test โดยค่า Kaiser-MeyerOlkin Measure of Sampling Adequacy (MSA) อยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 และ สถิติทดสอบตัวที่ 2 คือ Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบตัวแปรต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ การวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่า KMO (Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่า 0.815 ซึ่งมากกว่า 0.5 แสดงว่า ตัวแปรที่มีอยู่เหมาะสมที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับ Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบสมมติฐานว่า ทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์กันหรือไม่และจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อนำข้อคำถามจำนวน 90 ข้อ ที่อยู่ในองค์ประกอบรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาสกัดองค์ประกอบ (Extraction Method) โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ หลัก (Principle Component Analysis) และหมุนแกน องค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation Method) ด้วยวิธีแบบวาริแมกซ์ (Varimax) เมื่อพิจารณาค่าไอเกน (Eigenvalues) ผลการ วิเคราะห์ พบว่ามีองค์ประกอบที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าไอเกน (Eigenvalues) มากกว่า 1 จำนวน 6 องค์ประกอบ โดยทั้ง 6 องค์ประกอบอธิบายความแปรปรวน (% of Variance) รวมได้ร้อยละ 60.618 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 M : Management การบริหาจัดการโรงเรียน ประกอบด้วย 17 ตัวแปร ได้แก่ 1) โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์ 3) โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน 4) โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ 5) โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบ ระยะ 9 เดือน และ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง 6) โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิตหรือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง 7) โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป 8) โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจ

เหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 9) โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน 10) โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 11) โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล 12) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา 13) โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ 14) โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ 15) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ 16) โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้ และ 17) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม

องค์ประกอบที่ 2 D : Directors ผู้บริหาร ประกอบด้วย 11 ตัวแปร ได้แก่ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม 2) ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ 3) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี 4) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ 5) ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา 6) ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง 7) ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้ การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5 8) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี 9) ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม 10) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย และ 11) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 S : Student นักเรียน ประกอบด้วย 22 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี 2) นักเรียนเข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน 3) นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ 4) นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 5) นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต 6) นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 7) นักเรียนมีศรัทธา

และเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 8) นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ 9) นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม 10) นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา 11) นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 12) นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม 13) นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่ว เชิงเหตุผล 14) นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม 15) นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัดบริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ 16) นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 17) นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร 18) นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน 19) นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 20) นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตา ช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์ 21) นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา และ 22) นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา

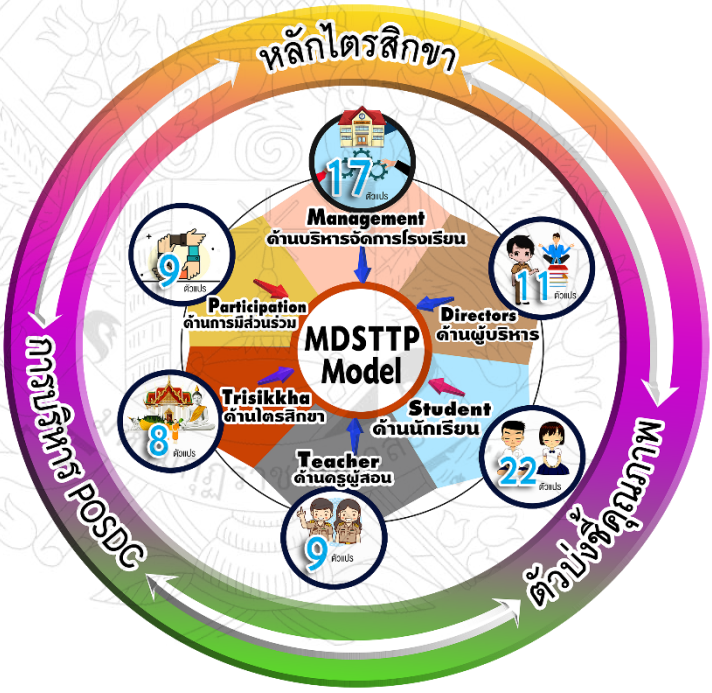
องค์ประกอบที่ 4 T : Teacher ครูผู้สอน ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ได้แก่ 1) ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) 2) ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 3) ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4) ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน 5) ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน 6) ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 7) ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี 8) ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา และ 9) ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาเพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น

องค์ประกอบที่ 5 T : Trisikkha ไตรสิกขา ประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ 1) โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม 2) นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง 3) ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ 4) ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 5) ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา 6) ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 7) ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน และ 8) โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา

องค์ประกอบที่ 6 P : Participation การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ได้แก่ 1) บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 2) วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ 3) โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และ

บุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 4) โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ 5) โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ 6) โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 7) โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรับปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ 8) โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ และ 9) ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ

3) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาประกอบกับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามการวิจัย แล้วสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังภาพ 5.1

ภาพที่ 5.1 รูปแบบองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากภาพที่ 5.1 สรุปผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้รูปแบบ MDSTTP Model องค์ความรู้จากการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการบริหาร POSDC หลักไตรสิกขา ตัวบ่งชี้คุณภาพ จัดอยู่ในส่วนที่ 1 เป็นปัจจัยนำเข้า INPUT 2) องค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ 76 ตัวแปร จัดอยู่ส่วนที่ 2 กระบวนการ Process เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และ 3) การรับรองประเมินรูปแบบมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเหมาะสม 2) ด้านความเป็นไปได้ 3) ด้านความถูกต้อง และ 4) ด้านความเป็นประโยชน์

5.1.3 สรุปผลการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการพิจารณาตรวจสอบความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความสอดคล้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ของร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้วิธีสัมภาษณ์และใช้แบบประเมิน (Checklist) ผู้บริหารหรือที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 15 รูป/คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งหมด 15 รูป/คน โดยมีความเห็นว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ จำนวน 6 องค์ประกอบ คือ 1) M : Management ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) D : Directors ด้านผู้บริหาร 3) S : Student ด้านนักเรียน 4) T : Teacher ด้านครูผู้สอน 5) T : Trisikkha ด้านไตรสิกขา และ 6) P : Participation ด้านการมีส่วนร่วม และเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ในประเด็นด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีระดับผลการประเมินรูปแบบเฉลี่ย ($\bar{x}$) รวมทั้ง 4 ด้าน เท่ากับ 4.82 โดยสามารถแปลผลระดับการประเมินเฉลี่ย ($\bar{x}$) ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับผลการประเมินมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เกินเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ระดับผลการประเมินเฉลี่ย ($\bar{x}$) มีค่าตั้งแต่ 3.50 (ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก) ขึ้นไป จะถือว่า “รับรอง” รูปแบบที่สร้างขึ้น ซึ่งสำหรับงานวิจัยฉบับนี้มีผลการประเมินทั้ง 4 ด้านมีค่ามากกว่า 3.50 ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ผ่านเกณฑ์การประเมินและ รับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านการประเมิน

5.2 การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นสำคัญที่เป็นข้อค้นพบ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) M : Management ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) D : Directors ด้านผู้บริหาร 3) S : Student ด้านนักเรียน 4) T : Teacher ด้านครูผู้สอน 5) T : Trisikkha ด้านไตรสิกขา และ 6) P : Participation ด้านการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการโรงเรียนมีความสำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ ของโรงเรียน เมื่อเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบสามารถอธิบายผลได้ ดังนี้

5.2.1.1 M : Management องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์ และ 3) โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารจัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายให้เป็นเชิงประจักษ์ได้นั้น ผู้บริหาร ครู ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการโรงเรียน โดยมีวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ และดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ตามที่กำหนด มีการวางแผน การนำแผนไปใช้ปฏิบัติ และการประเมินผล การยอมรับร่วมกันของคนในองค์กรอย่างมีระบบ ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนจึงต้องหาวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนกระบวนการมีการประเมินผลตามลำดับที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัชนี ศรีทับทิม** (2562, หน้า 66-67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)” ผลการวิจัย พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) มีรายละเอียดดังนี้ 1) ขั้นการเตรียมการ: โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือ มีการกำหนดหลักการปฏิบัติงานได้แก่ หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา หลักปัญญาวุฒิธรรม 4 และหลักภาวนา 4 มีระบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “บวร” และมีกระบวนการการทำงานแบบวงจรคุณภาพ PDCA 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ: โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนอยากเข้ามาเรียนรู้ ส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนเกิดประสิทธิผล 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา: ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนาตนเองตามระบบไตรสิกขา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีการพัฒนาตนเองจน

เข้าใจแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและใช้ชีวิตประจำวัน รู้จักควบคุมความคิดและพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อการทำงาน และช่วยกันถ่ายทอดทักษะประสบการณ์ แก่นักเรียนด้วยการบูรณาการกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ผ่านกระบวนการไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด: โรงเรียนมีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน มีการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแบบกัลยาณมิตรจนทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 5) ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง: โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการมอบหมายงานและ หน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความสนใจและความสามารถโดยยึดหลักอิทธิบาท 4 และหลักอุปัญญาตธรรม 2 และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้เข้ารับการฝึกอบรมการจัดกิจกรรมตามโอกาส เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน: สถานศึกษามีกระบวนการ จัดการการศึกษาและการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำแผนและกำหนดระยะเวลาในการประเมินผลที่ชัดเจน มีการดำเนินการประเมินผลตามแผนและระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีการรายงานผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับ **พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์** (2562, หน้า 101) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ว่ากระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มบุคคลในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงเรียน ได้ร่วมกันในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคที่ประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจกรรมทางการศึกษา ในการที่พัฒนาสมาชิกในสังคมให้เป็นผู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** (2547, หน้า 87- 88) ได้อธิบายถึงกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบสถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ : ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ 2) ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ : ที่จะเป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา : ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจ :ของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 4) ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด : ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร 5) ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง : ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นด้วยหลักอิทธิบาท 4 และอุปัญญาตธรรม 6) ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ : ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ สอดคล้องกับ **แมคมูลลัน** (McMullen: p 616 – A. อ้างถึงใน นิรมล เตียงพิทยากร: 204-205) ได้ทำศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวัยรุ่น พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มี

สาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยืดหยุ่นได้ โรงเรียนให้ความสนใจ เอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้ 1. ฝึกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน 2. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน 3. กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษากำหนดแนวทางของพฤติกรรม 4. กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราว 5. วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี 6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน สอดคล้องกับ **พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก)** (2560: 271 – 285) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 1) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ 3 ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ , และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความ เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและ นักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ 2) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถีพุทธมี 8 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านนักเรียน 3) ด้านครู 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 5) ด้านผู้ปกครอง 6) ด้านอาคารสถานที่ 7) ด้านการจัดการกิจกรรม 8) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ 2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้ 1) ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์ 2) กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 3) การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล 3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจากวิเคราะห์ค่า ความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 3 ส่วน โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ 3

5.2.1.2 D : Directors องค์ประกอบด้านผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6

เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม 2) ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ และ 3) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดมีบทบาทอำนาจในการตัดสินใจและหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนในกระบวนการ ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น ประพฤติตนเป็นที่หน้ายกย่องน่าเคารพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิริกุล อนุรักษ์ธนากร** (2563, หน้า 207-212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร” พบว่า การศึกษาองค์ประกอบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านการบริหาร และด้านหลักกัลยาณธรรม โดยองค์ประกอบ หลักด้านการบริหาร ประกอบสาระสำคัญ 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การบริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป และองค์ประกอบด้าน หลักกัลยาณธรรมมีสาระสำคัญ 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) มีความน่ารัก (ปิโย) 2) เป็นที่น่าเคารพ (ครุ) 3) น่ายกย่อง (ภาวนีโย) 4) รู้จักพูดให้เหตุผล (วตฺตา จ) 5) อดทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) 6) อธิบายเรื่องล้ำลึกได้ (คมฺภีรญฺจ กถं กตฺตา) และ 7) ไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล (โน จฏฺฐาเน นิโยชเย) สอดคล้องกับ **อัครพล นกทอง** (2564 : บดคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) อยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) สูงสุด ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ต่ำสุด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุราชการ แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนบุคลากรที่มีตำแหน่งในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) สำหรับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์นั้น ผู้บริหารและบุคลากร ควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการในหน่วยงานการศึกษาอย่างแท้จริง มีมาตรการส่งเสริม การปลูกฝัง เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรในสถานศึกษา ให้เกิดเป็นรูปธรรมและ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามัคคีปรองดองกันขึ้นในสถานศึกษา เป็นตัวอย่างของบุคลากรในสถานศึกษา ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกร่วมมือร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียว ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน และ ประสานงานให้เป็นระบบส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดยการเสนอปัญหา ความต้องการของแต่ละด้านแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา

5.2.1.3 S : Student องค์ประกอบด้านนักเรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริงเป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี 2) นักเรียนเข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน และ 3) นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน และพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงบวก การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับหลักธรรม มีจิตใจใฝ่ดีมีพลังใจที่เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันต้านทานเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำลายจิตใจ สามารถนำกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สำราญ โคตรสมบัติ** (2560, หน้า 159 – 160) ได้กล่าวว่า การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการ จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นรูปแบบของการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่ได้กำหนดให้มีขึ้นเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุขโรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเป็นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และ 234 ที่จัดการเรียนรู้มุ่งสู่การพัฒนาโดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชิดคนดี การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีอย่างถูกวิธี และความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องที่สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธเหล่านี้ก็สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยดำเนินการได้อย่างดียิ่งจนเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันพัฒนา โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาที่จะดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้าน

กายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและ ปฏิสัมพันธ์ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับ **คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา** (อ้างใน ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555, หน้า10 - 11) ได้กล่าวถึง การจัดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธโดยมีจุดเน้นคือ โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนาลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ มุ่งเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ 1. สัปปุริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี 2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี 3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี 4. ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และ ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนา นักเรียนตามระบบไตรสิกขาดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอนบูรณาการพุทธธรรมในการจัดเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

5.2.1.4 T : Teacher องค์ประกอบด้านครูผู้สอน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) 2) ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และ 3) ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนในห้องมากที่สุด ดังนั้น ครูต้องจัดการเรียนการสอนบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับหลักปฏิบัติของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกระบวนการนวัตกรรมที่สร้างขึ้นโดยการฝึกฝน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากิตติพัฒน์ ศรี**

ชัย (2565, หน้า 34, 213) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการอาศัยความเชื่อที่ว่าคนจะมีปัญญาเกิดจากการได้ฝึกกำลังใจให้แน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต้องมีร่างกายอยู่ในสภาพที่ปกติ อยู่ในระเบียบวินัย การมีศีล เมื่อทางกายสามารถควบคุมสติได้ จิตใจก็จะเกิดความสงบ ช่วยให้กำลังความคิดที่ความกล้า เกิดปัญญารู้แจ้งขึ้นมา ใช้ปัญญาเป็นตัวจัดปรับทุกอย่างให้ลงตัว ทำให้จัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสงบสุข การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมคือพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (อธิสีลสิกขา) ด้านจิตใจ (อธิจิตตสิกขา) และด้านปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) แบ่งการจัดการเรียนเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นศีล คือ นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอและรับรู้ถึงสิ่งที่ครูผู้สอนกำหนดให้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ คือ นักเรียนมีความตั้งใจ ในการเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูสอนกำหนดให้ ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา คือ เมื่อนักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และมีความตั้งใจผู้เรียนก็สามารถเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหากับกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญญาขึ้นในตนเองในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องตามที่เป็นจริง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัส เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม การปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน เตรียมบุคลิกภาพของครูให้เป็นกัลยาณมิตร พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสม สงบเย็น โดยการให้นักเรียนมีสติอยู่กับตัว ครูและนักเรียนทำข้อตกลงร่วมกันตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูผู้สอน กำหนดให้เป็นงานกลุ่มและงานเดี่ยวตามที่ครูผู้สอนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ตั้งใจเรียนรู้ร่วมกิจกรรมกับครูมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ ตื่นตัวที่จะเรียนตลอดเวลา เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ กล้าถามในเรื่องสงสัยอยากรู้ กล้าตอบ สนใจทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่ม ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนความคิด การรับฟังจากสิ่งที่ได้เรียน ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ แบบกัลยาณมิตร ผู้ฟังจะตั้งใจฟังในสิ่งที่ผู้เรียนคนอื่นได้กล่าวถึงในสิ่งที่ได้เรียนมา มีการให้เกียรติผู้เรียน เพื่อนให้เกียรติเพื่อน ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล การวิเคราะห์ การตัดสิน การสรุปผลที่ได้จากปฏิบัตินำข้อมูลที่ได้ นำมาประเมินจากการเรียนรู้โดยให้นักเรียนบันทึกความรู้ที่ได้ลงในสมุดที่ครูผู้สอนมอบให้นักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ **เล็ค** (Lake, 2001, หน้า125-129 อ้างถึงใน นิรมล เตียงพิทยากร, หน้า 204-205) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ควรผสานศิลปะด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยการเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนิทาน สุภาษิต เหตุการณ์ใน ชีวิตประจำวันกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมทั้ง แสดงความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ หรือจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านภาษาใน ด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน กับคุณธรรมและจริยธรรม โดยครูและเด็กอาจจะเป็นผู้ นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ แต่ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ในการประพฤติปฏิบัติตนและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้น ตลอดทั้งให้การเสริมแรงแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับ **ไซมอน** (Simon, 2002, หน้า 934-937 อ้างถึงใน นิรมล เตียง

พิทยากร, หน้า 204-205) ได้ทำศึกษาเกี่ยวกับมุมมองในการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน 1) ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร มีคุณค่า มีความหมายและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด 2) ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นและซักถาม ตลอดทั้งเสนอแนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมสำคัญเป็นพื้นฐานที่ควรจะได้ประพฤติปฏิบัติ และเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ 3) จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและ เยาวชนมีความรู้ และมีประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดทั้งควรให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) ผสานยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนกับสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อทั่ว ๆ ไป ตลอดทั้งเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนอย่างมีอย่างคุณค่าและมีความหมาย

5.2.1.5 T : Trisikkha องค์ประกอบด้านไตรสิกขา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างเหมาะสม 2) นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง และ 3) ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารใช้ในขับเคลื่อนกิจกรรมกิจต่าง ๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลได้พบความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการแก้ปัญหารอบตัวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรม สามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตามอริยมรรค เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน คือ พัฒนาด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ พัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม ดังนั้น การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คือ การศึกษาและปฏิบัติเพื่อฝึกกาย วาจา และจิตใจหรือสติปัญญาให้สูงขึ้น เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตน อย่างรอบด้านตามหลักการเรียนรู้ในพุทธศาสนาเพื่อเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และเกิดความสงบสุขในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานการวิจัยของ **วิทยา ประวะโข** (2560, หน้า 95-98) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบ และกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาคือหลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคน สมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) อธิสีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรม ปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม 2) อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง 2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนนั้น ทางพระพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการสร้างและพัฒนาที่ทำให้นักเรียนพัฒนาอย่างมีบูรณาการและให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมี

ดุลยภาพ หลักทั้ง 3 ประการนี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรค 8 3) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ดานกิจกรรมประจำวันพระ 4) ดานการสงเสริมวิถีพุทธ และ 5) ด้านการเรียนการสอน สอดคล้องกับ **พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ เกษม แสงนนท์ (2562, หน้า 15-19)** ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขาว่าคือ หลักการศึกษา 3 อย่าง ที่ประกอบด้วย ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และ ปัญญาสิกขา โดยสังเคราะห์สรุปอริยมรรคมีองค์ 8 ลงในไตรสิกขานี้ 1) ศีลสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนากายและวาจา ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เพราะว่าความถูกต้องทั้งสามอย่างนี้เป็นเรื่องของระเบียบวินัยอันจะควบคุมพฤติกรรมหรือความเคลื่อนไหวทางกาย วาจา ให้ดำเนินไปในทิศทางปกติ ไม่ขัดขวางพัฒนาการของตนหรือสังคม 2) สมาธิสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนาจิต ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เพราะว่าองค์ประกอบของอริยมรรคทั้งสามประการนี้เป็นเรื่องของการฝึกฝนอบรมควบคุมจิตให้รู้จักคิดอย่างเป็นระเบียบ เรียกว่า คิดเป็นการที่มนุษย์จะคิดเป็นโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงพอที่จะต้านทานกระแสยั่วยุที่มาจากทั่วสารทิศมิให้หวั่นไหวไปในทางบวกหรือลบ แต่มั่นคงแน่วแน่เยือกเย็นนั้นเป็นการสร้างจิตให้มีพลัง เป็นฐานในการรองรับสรรพวิชาต่าง ๆ อย่างมั่นคง 3) ปัญญาสิกขา คือ การศึกษาฝึกอบรมพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ เพราะความสามารถที่จะมองเห็นความจริงในเรื่องราวต่าง ๆ แล้วหาทางออกให้กับตนเอง และผู้เกี่ยวข้องโดยปลอดภัยทั้งในส่วนกาย และในส่วนจิตกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีไตรสิกขาเป็นพื้นฐาน คงต้องมีจุดเน้นที่มีระเบียบวินัย (ศีล) จิตใจที่มั่นคงหนักแน่น (สมาธิ) มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง (ปัญญา) ความจริงจะเป็นพื้นฐานของการศึกษาเรียนรู้ทั้งปวง เพราะสิ่งทั้งปวงล้วนมีความจริงประกอบอยู่อย่างเพียงพอตามธรรมชาติของสิ่งนั้น สอดคล้องกับ **กิตติพัฒน์ ศรีชัย** (2565, หน้า 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาว่าหมายถึง การฝึกปฏิบัติอบรมตนเองทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจและทางสติปัญญา เพื่อจะให้มีการดำรงชีวิตที่ดีงามเหมาะสมและความถูกต้อง ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้ที่มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจะเป็นคนดี เฉลียวฉลาด มีความรอบรู้เท่าทันโลกในการดำรงชีวิต และชีวิตที่มีไตรสิกขามาเป็นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลาย่อมเป็นชีวิตแห่งการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติขัดเกลาเอาแต่สิ่งที่ไม่ดีออกไปจากตนเองและนำแต่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามาใส่ตนเอง

5.2.1.6 P : Participation องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปพบว่า ทุกด้านมีระดับการเป็นองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 2) วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ และ 3) โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานอย่างบูรณาการ การสร้างสัมพันธ์ที่ดี การบริหารจัดการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของการอยู่ร่วมกัน ทำงานที่ยากให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการมีส่วนร่วม ดังนั้น การบริหารจัดการที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ บ้าน วัด โรงเรียน (บ ว ร) มีความสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุวิมล โขมโนทัย** (2560 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการการจัดการเรียนการสอนตามแนวโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นนั้น มีความพิเศษต่างจากโรงเรียนทั่วไป โดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการการจัดการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา และการร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน รวมถึงภาคส่วนอื่นโดยสมัครใจอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านตัวแสดงจากหลายภาคส่วน คือ ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถพัฒนาและได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นได้ การศึกษาด้านลักษณะความร่วมมือ พบว่า ลักษณะความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีรูปแบบความสัมพันธ์กันแบบที่แต่ละฝ่ายไม่ได้มีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน แต่เป็นไปโดยความสมัครใจที่จะให้ความร่วมมือ โดยมีความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ผ่านการนำคุณธรรมจากวัดเข้ามาใช้ในโรงเรียน เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน และการร่วมทำกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่บ้าน วัด และโรงเรียนจัดขึ้น สอดคล้องกับ **รัชนี ศรีทับทิม** (2562, หน้า 66-67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)” ได้ผลการวิจัย พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) มีรายละเอียดดังนี้ 1) ขั้นการเตรียมการ: โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือ มีการกำหนดหลักการปฏิบัติงานได้แก่ หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา หลักปัญญาวุฒิธรรม 4 และหลักภาวนา 4 มีระบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “บวร” และมีกระบวนการการทำงานแบบวงจรคุณภาพ PDCA 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ: โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนอยากเข้ามาเรียนรู้ ส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนเกิดประสิทธิผล 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา: ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนาตนเองตามระบบไตรสิกขา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีการพัฒนาตนเองจนเข้าใจแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและใช้ชีวิตประจำวัน รู้จักควบคุมความคิดและพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อการทำงาน และช่วยกันถ่ายทอดทักษะประสบการณ์ แก่นักเรียนด้วยการบูรณาการกลุ่มสาระวิชาต่างผ่านกระบวนการไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด: โรงเรียนมีการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน มีการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือสนับสนุน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแบบกัลยาณมิตรจนทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 5) ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง: โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการมอบหมายงานและ หน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความสนใจและความสามารถโดยยึดหลักอิทธิบาท 4 และหลักอุปัญญาตธรรม 2 และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้อง

กับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้เข้ารับการฝึกอบรมการจัดกิจกรรมตามโอกาส เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงและ พัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน: สถานศึกษามีกระบวนการจัดการการศึกษาและการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำแผนและกำหนดระยะเวลาในการประเมินผลที่ชัดเจน มีการดำเนินการประเมินผลตามแผนและระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีการรายงานผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับ **กันยารัตน์ แย้มศรีแก้ว** (2558: 262) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมงานใดก็ตามต้องมีหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้ามาให้ความร่วมมือ หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีโอกาสหรือสามารถเข้ามามีส่วนร่วม อาจจะในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือจะเป็นผลดีที่สุดถ้าหากมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เนื่องจากการได้รับรู้เรื่องราวที่ต้องปฏิบัติ ร่วมกันด้วยการรับสารโดยตรงจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่เกิดความคลาดเคลื่อน หากในกรณีมีการไม่เข้าใจส่วนใดก็จะทำให้ทราบความเป็นมาในการปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ ที่เป็นเหตุเป็นผล และคลี่คลายปัญหาได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวแปรที่สำคัญที่อธิบายองค์ประกอบนี้ ได้แก่ 1) มีการร่วมกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน 2) มีการตกลงแลกเปลี่ยนทรัพยากร แบ่งปันการใช้ทรัพยากรและสนับสนุนทรัพยากรซึ่งกันและกัน 3) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการวิเคราะห์วิจารณ์ตนเองเพื่อการพัฒนางานร่วมกัน 4) มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความชำนาญ ทักษะต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์กัน 5) มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน 6) มีการประชุมทบทวนพันธกิจและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน และ7) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกิจกรรมทางการศึกษา สอดคล้องกับ **นุชา สระสม** (2560 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมใน "การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน" ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 5 ลักษณะ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร โดยมีผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร คือ 1) การส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ ด้านนักเรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 2) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบ บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน

5.2.2 การประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) M : Management องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) D : Directors องค์ประกอบด้านผู้บริหาร 3) S : Student องค์ประกอบด้านนักเรียน 4) T : Teacher องค์ประกอบด้านครูผู้สอน 5) T : Trisikkha องค์ประกอบด้านหลักไตรสิกขา และ 6) P : Participation องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบนี้ ผู้วิจัยได้นำร่างองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบและร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมและเป็นไปได้มาตรวจสอบและเพิ่มความเชื่อถือในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากข้อมูลทั้งหมดด้วยวิธีสัมภาษณ์และประเมินความคิดเห็น โดยนำเสนอร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เชี่ยวชาญและ ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านนำไปใช้ประโยชน์ จำนวน 15 รูป/คน โดยมีระดับผลการประเมินรูปแบบเฉลี่ย ($\bar{x}$) รวมทั้ง 4 ด้าน เท่ากับ 4.82 โดยสามารถแปลผลระดับการประเมินเฉลี่ย ($\bar{x}$) ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับผลการประเมินมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ **สมาน อัศวภูมิ** (2550, หน้า 83) ไดเสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยและพัฒนารูปแบบไว อาจใช้วิธี คือ การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15-20 คน พรอมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปไดของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมต่าง ๆ หลังจากไดข้อมูลจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบดังกล่าวมาแล ว ผู้วิจัยควรไดดำเนินการ ปรับปรุงรูปแบบเพิ่มเติม พรอมกับสรุปข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เห็นว่าสำคัญต่อรูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **Maduas, Scriven and Stufflebeam** (1983, หน้า 355) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบไว้ดังนี้ 1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นลักษณะการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นลักษณะการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย และคุณธรรม 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นลักษณะการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้เนื้อหาครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับ **รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร** (2565, หน้า 66) ได้กล่าวถึง การประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการบริหารงานโรงเรียน หมายถึง กระบวนการในการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) คือ การจัดทำ แผนงาน แผนปฏิบัติการ โครงการ กิจกรรม โดยกำหนดวัตถุประสงค์

เป้าหมาย ตัวชี้วัด ระยะเวลา วิธีดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation) คือ การปฏิบัติตาม แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยกำหนดขอบเขตงาน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน จัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และ การประเมินผล (Evaluation) คือ การติดตาม ควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ระยะเวลา วิธีดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน และนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงแก้ไข

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ที่เป็นองค์ความรู้ในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 การนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานไปใช้ และให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบริบทของโรงเรียน เนื่องจากเป็นส่วนที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพของโรงเรียนเพราะมีความสัมพันธ์ในด้านการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียน

2) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน นวัตกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากเป็นส่วนที่มีความสำคัญทางด้านคุณสมบัติเงื่อนไขโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และการประเมินผลเชิงประจักษ์

3) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาโครงการกิจกรรม แผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากมีความสำคัญทางด้านจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะมีความสัมพันธ์ในด้านการบริหารจัดการของโรงเรียน

4) ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้ได้มาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด เนื่องจากมีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เกิดความยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงศึกษาธิการต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องผู้บริหารและรับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการโรงเรียน 2) องค์ประกอบด้านผู้บริหาร 3) องค์ประกอบด้านนักเรียน 4) องค์ประกอบด้านครูผู้สอน 5) องค์ประกอบด้านหลักไตรสิกขา และ 6) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด

2) ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และรับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน สามารถนำไปปรับให้สอดคล้องในแต่ละช่วงวัยของนักเรียน ให้ความสำคัญโดยใช้หลักธรรมเพื่อเชื่อมโยงเป็นวิถีชีวิตเพื่อให้การดำเนินงานเป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนพุทธพระราชทานว่า มีผลอย่างไรบ้างในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชน

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวิถีพุทธพระราชทานของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” การขับเคลื่อนการเรียนรู้ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อความร่วมมือในการปฏิบัติร่วมกันอย่างบูรณาการ

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1. หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา. (2548). *แผนปฏิบัติการ โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชน ประจำปี 2549*. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: สยามสปอรต์ ซินดิเคท.

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *แนวทางการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ.* ม.ป.ท.. (เอกสารอัดสำเนา)

แก้ว ชิดตะขบ. (2553). *หลักการถือศีลปฏิบัติธรรม.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

คงศักดิ์ สันติพฤกษ์. (2529). (แปล). *เศรษฐมิติเบื้องต้น.* ทาคาโอะ มิยากาวะ. (1986) เขียน: กรุงเทพมหานคร: รู้แจ้ง.

คณะทำงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แนวทางการปฏิรูปด้านสังคมของประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา,

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). *สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

คู่มือมาตรฐานการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พ.ศ.2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 124 ตอนที่ 24ก, 2550, หน้า 29.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ. (2547). *พระพุทธเจ้าสอนอะไร.* แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชทยาลัย.

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2535). *รัฐประศาสนศาสตรเปรียบเทียบ : เครื่องมือในการพัฒนาประเทศ.* (พิมพครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). *วิทยาการบริหารสาหรับนักบริหารมืออาชีพ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีระ รุญเจริญ. (2550**)**. *การบรรยายรายวิชาสัมมนาการบริหารการศึกษาเรื่อง รูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบ.* ม.ป.ท.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.

_____. (2545). *การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *รายละเอียดแนวทางการศึกษาโครงการศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ปีที่ 9 (29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ).* นำเสนอต่อ สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ท. (เอกสารอัดสำเนา)

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2546). *ทิศทางการศึกษาไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินดีอยู่เป็น.* กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์,

_____.(2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (ภาวิไล), ศ.กิตติคุณ ดร. . (2548). *ปฏิจจสมุปบาทสำหรับคนรุ่นใหม่.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และ ดร.เกษม แสงนนท์. 2562. *โรงเรียนวิถีพุทธ.* พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) และ เกษม แสงนนท์. (2562). *คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. พระนครศรีอยุธยา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด.* กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *การประชุมสัมมาแนวทางการขับเคลื่อนและเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ รุ่นที่ 1-4 ประจำปี 2559 โครงการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธสู่อัตลักษณ์ 29 ประการ.* ระหว่างวันที่ 16 – 18 มีนาคม พ.ศ. 2559 ณ อาคารหอฉัน ชั้น 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา. (เอกสารประกอบการสัมมนา)

ยุทธ ไกยวรรณ. (2535). *พื้นฐานการวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสนการพิมพ.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2542). *การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนะ บัวสนธ์. (2552). *การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: คำสมัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ.*กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). *ทฤษฎีการประเมิน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม = Classical test theory.* กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมคิด บางโม. (2552). *องค์การและการจัดการ.* (พิมพครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปรินายก. (2541). *หลักการศึกษาของพระพุทธเจ้า.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมพร เฟื่องจันทร์. (2549). *แนวคิดและหลักการจัดการองค์การสาธารณะ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาน อัศวภูมิ. “การใชวิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธระดับปริญญาเอก”. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 2* (กรกฎาคม – ธันวาคม 2550): 83-84.

สวัสดิ์ สุคนธรังสี. (2520, เมษายน). “โมเดลการวิจัย: กรณีตัวอย่างทางการบริหาร”. *พัฒนาบริหารศาสตร.* 17 (2), 205-236.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไข. เพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553.* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (เล่มสีส้ม)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. (2562). *การดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ.* เชียงใหม่ : กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. (2559). *แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1*. เพชรบุรี : มปพ.

สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ.(2550). *องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพมหานคร: จุดทอง,

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *20 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและการเรียนรู้การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ

เสนาะ ติเยาว์. (2544). *หลักการบริหาร.*กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2547). *รูปแบบ ตัวแบบ หรือแบบจำลอง-Model การสร้างการพัฒนา และการทดสอบ.* ม.ป.ท.. (เอกสารอัดสำเนา).

อุทุมพร จามรมาน. “โมเดลคืออะไร,” *วารสารวิชาการ.* 1 (มีนาคม 2541): 22-26.

2. วารสาร

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร.(2556**).** รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน. **วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร.** ปีที่ 5 (2) (เมษายน - มิถุนายน 2565)

ราตรี รัตนโสภา, พระมหาญาณวัฒน์ ธิติวฑฺโน และ สุทธิพงษ์ ศรีชัย. โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน. **วารสารนิสิตวัง.** ปีที่ 22(1) (มกราคม - มิถุนายน 2563), หน้า 41-51.

สำราญ โคตรสมบัติ. (2560). วิธีการและรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ. **วารสารปรัชญาปริทรรศน์.** ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคา - สิงหาคม: หน้า 159 – 160.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2549). มัชฌิมาปฏิปทา : สายกลางสองมิติ. หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (24 กุมภาพันธ์), 29

3. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

กันยารัตน์ แย้มศรีแก้ว. (2558). *การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน.* วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาการศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ.*ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิรมล เตียงพิทยากร. (2560). *รูปแบบการส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.* ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นุชา สระสม. (2560).*การมีส่วนร่วมใน "การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน" ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร*. ปรัชญาดุษฎีบณัฑติ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร

บุญมา อุปภัมถ์มวงศ์. (2551). *การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวันของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1*. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ประทุมทอง ไตรรัตน์. (2558). *กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพร จันทรัศมี. (2559). *การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะวรรณ กลิ่นจันทร์. (2552). *ผลของการพัฒนาความมีวินัยในตนเองทางการเรียนด้วยรูปแบบบวรตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลเมืองท่าโขลง 1 ของจังหวัดปทุมธานี.* ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระครูปลัดอเนก ปุณฺณวุฑฺโฒ (แก้วดวงดี). (2561). รูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก). (2560). *รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ.* ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาล).(2561) “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก.* ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัชนี ศรีทับทิม. (2562). *การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง).* หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร. (2565). *รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน.* ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วชิรวิทย์ นิติพันธ์. (2563). *รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนสุจริตของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิทยา ประวะโข. (2560). *การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1.* ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมชาย บุญสุ่น. (2561). *การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ.* นักศึกษาบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และคณะวัดผลประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สิริกุล อนุรักษ์ธนากร. (2563). *รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร.* ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุวิมล โขมโนทัย. (2560).*การร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ.*รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ. คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัครพล นกทอง. (2564).*แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอซุมแสง จังหวัดนครสวรรค์*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4. สัมภาษณ์

ณัฐกานต์ รักนาค (2566, 9 เมษายน). ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี กระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์.

ทัศนพงศ์ โคพะนา(2566, 25 มีนาคม). ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกลาง จังหวัดอุบลราชธานี กระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์.

บรรเจอดพร สู่แสนสุข. (2566, 30 มีนาคม). ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาสถาบันการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม กรุงเทพฯ. สัมภาษณ์.

บุญช่วย วาดวงศ์ (2566, 8 เมษายน). ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม

พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตฺโต (2566, 22 มีนาคม). รองผู้อำนวยการ/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส. ศูนย์ประชาคมวิถีพุทธจังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน(บัวบาน). (2566, 29 มีนาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางสุรินทร์. สัมภาษณ์.

พิจารณ์ ดิษฐประชา (2566, 26 มีนาคม). ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

สขิล พรวิษณุ (2566, 27 มีนาคม). ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์.

สุรดา ไชยสงคราม (2566, 9 เมษายน). ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์.

5. เว็บไซต์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). ผลการดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ. แหล่งที่มาhttps://www.vitheebuddha.com/main.php?url=about&id=35877&cat=J (สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566)

โรงเรียนวิถีพุทธ. แหล่งที่มา khttps://www.vitheebuddha.com/main.php?url=news_view&id=(สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566)

วัดญาณเวศกวัน โดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). จะพัฒนาคนกันอย่างไร. แหล่งที่มา https://www.watnyanaves.net/en/book-reading/116/10 (สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566)

2. ภาษาอังกฤษ

Bush, T.. (1986). **Theories of education management**. London: Harper and Row. Csikszentmihalyi.

Dale. (1973). **Management: Theory and Practice.** New York: McGraw-Hill.

Gulick, L., & Urwick, L. (1973). Papers on the science of administration. New York: Institute of Public Administration.

Hersey, P. & Blanchard, K.H.. (1996). **Management of organization behavior: Utilizing**

Keeves, J. P. (1988). **Educational research methodology and measurement; An international Handbook.** Oxford: Pergaman Press.

Kimbrough, R., & Nunnery, M. (1976). **Educational Administration. An Introduction. human resources.** Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Lake, Vickie E. (2001). **Linking Literacy and Moral Education in the Primary Classroom.** The Reading Teacher. 55(2) : 125-129 ; October.

Madaus, G.F., Scriven, M.S., & Stufflebeam, D.L. (1983). **Evaluation models viewpoints on educational and human services evaluation.** 8 th ed. Boston: Khuwer-Nijhoff Publishing.

McMullen, C. M. (1985). **Effective Discipline and Contingency Management System in an Urban Junior High / Middle School with and Emphasis on Development Needs to Young Adolescent.** Dissertation Abstracts International, 46 (7): p 616 – A.

Newby, T.J., Stepich, D.A, Lehman, J.D., & Russell, J.D. (2000). Educational technology for teaching and learning. (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill/PrentceHall.

Pitt Community College. (2011). Planning-Implementation-Evaluation Cycle (PIE Cycle). [Online]. Rtrieved May 5, 2013 from : http://www.pitcc.edu/experience-pcc/planning-and-research/planning-andinstitutional-effectiverness/PIE-Inst_WorkunitCycle.pdf.

Simon, H. A., Smithburg, D. W., & Thompson, V. A. (1950). Public administration. New York: Knopf.

Smith, R.H. and Others. (1980). **Measurement: Making Organization Perform.** (New York: Macmillan.

Steiner, G.A.. (1969). **Individual behavior and group achievement**. New York: Oxford University Press.

Willer, D.. (1986). **Scientific Sociology: Theory and Method**, Englewood cliff, NJ. : Prentice Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลงานวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

1. พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ,ดร.	ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลาง จังหวัดสุรินทร์
2. พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) ,ดร.	ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองหูช้าง เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองปรือ เขต 1
3. ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาสถาบันการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม กรุงเทพมหานคร อดีตรองผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ
4. นายพิจารณ์ ดิษฐ์ประชา	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ
5. นายสขิล พรวิษณุ	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ
6. ดร.ณัฐิกานต์ รักนาค	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเรียนวัดโบสถ์ กระทรวงศึกษาธิการ
7. ดร.สุรดา ไชยสงคราม	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ
8. นายทัศนพงศ์ โคพะนา	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกลาง กระทรวงศึกษาธิการ
9. นายบุญช่วย วาดวงศ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม กระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลาง จังหวัดสุรินทร์

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก) ,ดร.ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองหูช้าง เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองปรือ เขต 1

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาสถาบันการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม
กรุงเทพมหานคร

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายพิจารณ์ ดิษฐ์ประชา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พระครูศรีวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายสชิล พรวิษณุ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.ณัฐกานต์ รักนาค ผู้อำนวยการเรียนวัดโบสถ์ กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พระครูศรีวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สุรดา ไชยสงคราม ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๔

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายบุญช่วย วาดวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือ (IOC)

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือในการวิจัย (IOC)

1. ดร.ณัฐฐินันท์ พราหมณ์สังข์	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
2. ดร.ดำรงค์ รอดสิน	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
3. ดร.กชพร มั่งประเสริฐ	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
4. ดร.อุษา กองธรรม	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแหลมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
5. ดร.กนกวรรณ โพธิ์ทอง	รองผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.ณัฐฐินันท์ พราหมณ์สังข์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC) ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.ดำรงค์ รอดสิน รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC) ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.กชพร มั่งประเสริฐ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC) ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.อุษา กองธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแหลมวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC) ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๐๙/ว ๐๓๑๐

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.กนกวรรณ โพธิ์ทอง รองผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC) ให้แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล (Try out)

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม (Try Out)

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในการแจกแบบสอบถาม (Try out) จำนวน 5 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนวัดช่องลาภ (โชคลาภประชาพัฒนา)	สพป. ราชบุรี เขต 1
2. โรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง	สพป. ราชบุรี เขต 2
3. โรงเรียนบ้านสามยอด	สพป. กาญจนบุรี เขต 4
4. โรงเรียนวัดพิจารณ์โสภณ	สพป. อ่างทอง เขต 1
5. โรงเรียนบ้านแสนสุขสามัคคี	สพป. สกลนคร เขต 3

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๔

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดช่องลาภ (โชคลาภประชาพัฒนา)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวิโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นางสาวศิวพร นววงศานันต์ : ๐๙๑ ๗๓๕ ๒๔๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๔

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นางสาวศิวพร นววงศานันต์ : ๐๙๑ ๗๓๕ ๒๔๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๔

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสามยอด

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นางสาวศิวพร นววงศานันต์ : ๐๙๑ ๗๓๕ ๒๔๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๔

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพิจารณ์โสภณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นางสาวศิวพร นววงศานันต์ : ๐๙๑ ๗๓๕ ๒๔๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๓๑๔

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแสนสุขสามัคคี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ได้แนบมาด้วยแล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระมหาบุญนา ธานวีโร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นางสาวศิวพร นววงศานันต์ : ๐๙๑ ๗๓๕ ๒๔๖๓

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากโรงเรียน

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในการแจกแบบสอบถาม จำนวน 35 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	สพม.นครปฐม
2. โรงเรียนสมสนุกพิทยาคม	สพม.บึงกาฬ
3. โรงเรียนบ้านบุวิทยาสรรค์	สพม.บุรีรัมย์
4. โรงเรียนยางชุมน้อยพิทยาคม	สพม.ศรีสะเกษ ยโสธร
5. โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 5	สพม.สุพรรณบุรี
6. โรงเรียนรัตนบุรี	สพม.สุรินทร์
7. โรงเรียนแร่วิทยา	สพม.สุรินทร์
8. โรงเรียนสนมวิทยาคาร	สพม.สุรินทร์
9. โรงเรียนคงทองวิทยา	สพม.นครปฐม
10. โรงเรียนนางแดดวังชมภูวิทยา รัชมังคลาภิเษก	สพม.ชัยภูมิ
11. โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม	สพม.ขอนแก่น
12. โรงเรียนอุบลรัตน์พิทยาคม	สพม.ขอนแก่น
13. โรงเรียนคูเมืองวิทยา	สพม.ชัยภูมิ
14. โรงเรียนคงคาราม	สพม.เพชรบุรี
15. โรงเรียนนาสวรรค์พิทยาคม	สพม.บึงกาฬ
16. โรงเรียนบางเสด็จวิทยาคม	สพม.สิงห์บุรี อ่างทอง
17. โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม	สพม.ร้อยเอ็ด
18. โรงเรียนสมเสม็ดวิทยา	สพม.บุรีรัมย์
19. โรงเรียนแกดำวิทยาคาร	สพม.มหาสารคาม
20. โรงเรียนโพรงมะเดื่อวิทยาคม	สพม.นครปฐม
21. โรงเรียนภัทรญาณวิทยา	สพม.นครปฐม
22. โรงเรียนแจงร้อนวิทยา	สพม.กรุงเทพมหานคร เขต 1
23. โรงเรียนวัดโสธรวราราม วรวิหาร	สพม.ฉะเชิงเทรา
24. โรงเรียนวัดคิรีวิหาร(สมเด็จพระวันรัต อุปถัมภ์)	สพม.จันทบุรี ตราด
25. โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์	สพม.ลพบุรี
26. โรงเรียนภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์	สพม.นครปฐม
27. โรงเรียนบางเลนวิทยา	สพม.นครปฐม
28. โรงเรียนโคกสว่างประชาสรรค์	สพม.นครพนม
29. โรงเรียนปรางค์กู่	สพม.ศรีสะเกษ ยโสธร
30. โรงเรียนฝางพิทยาคม	สพม.หนองคาย
31. โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย	สพม.เชียงราย
32. โรงเรียนพังทุยพัฒนศึกษา	สพม.ขอนแก่น
33. โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม	สพม.อุทัยธานี ชัยนาท
34. โรงเรียนลองวิทยา	สพม.แพร่
35. โรงเรียนสระยายโสมวิทยา	สพม.สุพรรณบุรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๑/ ว ๐๔๘๓

๑๒ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๗ ชุด

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ ในการแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลดังกล่าวให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นักศึกษา นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินและรับรอง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและรับรอง

1. พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) ,ดร.	รองผู้อำนวยการศูนย์ประชาคมวิถีพุทธ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองหูช้างศูนย์ประชาคมวิถีพุทธจังหวัดกาญจนบุรี
2. นายอุทัย คำสีหา	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ
3. นายเดชา ปาณะศรี	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ
4. ดร.กชพร มั่งประเสริฐ	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี กระทรวงศึกษาธิการ
5. ดร.ดำรงค์ รอดสิน	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม กระทรวงศึกษาธิการ
6. ดร.สมนึก นาห้วยทราย	อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ กระทรวงศึกษาธิการ
7. ดร.ศิราณี ศักรินพานิชกุล	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ
8. นางสาวเพ็ญศรี ลี้สุวรรณกุล	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
9. นายวรากรณ์ นาถมทอง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ผอ.กลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
10. นายบุญช่วย วาดวงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม กระทรวงศึกษาธิการ

11. นางรภัสสรณ์ ช้างจั่น	ผู้อำนวยการโรงเรียนท้ายพิกุล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 68) กระทรวงศึกษาธิการ
12. นางสมจิตต์ แจ้งตระกูล	ข้าราชการบำนาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
13. นางสาวอัญชลี พรพิทักษ์กุล	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดโสธรวราราม วรวิหาร กระทรวงศึกษาธิการ
14. นางสาวรัตนา เกตุสม	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพรงมะเดื่อวิทยาคม กระทรวงศึกษาธิการ
15. นางทัศวรรณ วงศ์ใหญ่	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านเสกกอง กระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เรียน พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก), ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองหูช้าง เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองปรือ เขต ๑

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองกลยุทธ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พ.ต.ดร.สิริวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นายอุทัย คำสีหา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พระครูศรีวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นายเดชา ปาณะศรี รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พระครูศรีวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร ดร.กชพร มั่งประเสริฐ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๑

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พ.ท.พิสิฐคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร ดร.ดำรงค์ รอดสิน รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร ดร. สมนึก นาห้วยทราย
อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร ดร.ศิราณี ศักรินพานิชกุล รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พ.ชุ ศรีวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางสาวเพ็ญศรี ลี้สุวรรณกุล ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พ.ชุ สิริสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นายวรากรณ์ นาถมทอง ผอ.กลุ่มนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นายบุญช่วย วาดวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม จังหวัดเพชรบุรี

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

พ.ต.ดร.ศิริวีรคุณสุนทร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางรภัสสรณ์ ช้างจั่น ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนท้ายพิกุล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ ๖๘)

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางสมจิตต์ แจ้งตระกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางสาวอัญชลี พรพิทักษ์กุล โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร กระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)” มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางสาวรัตนา เกตุสม วิทยานะ ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพรงมะเดื่อวิทยาคม จังหวัดนครปฐม

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๙/ว ๐๙๙๕

๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรอง

เจริญพร นางทัศวรรณ วงศ์ใหญ่ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านเสกกอง จังหวัดสุรินทร์

ด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๔๐๔๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (EDUCATIONAL ADMINISTRATION) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" มีความประสงค์ขอให้ท่านประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสรุปผลงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์ จึงใคร่ขอแจกแบบประเมินและรับรองดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ประสานงาน นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ : ๐๘๐ ๐๒๒ ๗๘๐๙

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ
เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นแบบชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดที่เป็นตัวแปรองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการนำผลที่ได้ไปเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์นี้ มีลักษณะซึ่งอาจแบ่งออกเป็นสามตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการบริหารงานโรงเรียน
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 9 รูป/คน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลลงในช่องว่างให้ครบถ้วน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....โทรศัพท์.....

ที่อยู่/ที่ทำงาน.....

.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากองค์ประกอบของการบริหารงานโรงเรียนตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารโรงเรียนแบบ POSDC หลักไตรสิกขา (สีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา) และข้อบ่งชี้คุณภาพ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ซึ่งปรากฏในตารางต่อไปนี้ว่า มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสม ควรตัดออก หรือควร แก้ไขถ้อยคำ เพราะเหตุใด

โปรดทำเครื่องหมาย √ ในช่องเนื้อหาสาระที่เลือกแสดงความคิดเห็นพร้อมระบุเหตุผล

รูปแบบบริหารโรงเรียน แบบ “POSDC” ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	**เนื้อหาสาระ**			
	เหมาะสม	**ตัดออก**	**แก้ไขถ้อยคำ**	**เหตุผล**
การวางแผน (Planning)				
การจัดองค์กร (Organization)				
งานบุคลากร (Staffing)				
การอำนวยการ (Directing)				
การกำกับดูแล (Controlling)				

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	**เนื้อหาสาระ**			
	เหมาะสม	**ตัดออก**	**แก้ไขถ้อยคำ**	**เหตุผล**
สีลสิกขา (ศีล)				
จิตสิกขา (สมาธิ)				
ปัญญาสิกขา (ปัญญา)				

ข้อบ่งชี้คุณภาพ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	เนื้อหาสาระ			
	เหมาะสม	ตัดออก	แก้ไขถ้อยคำ	เหตุผล
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)				
ด้านกระบวนการ (Process)				
ด้านผลผลิต (Output)				
4. ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact)				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารงานโรงเรียน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักไตรสิกขา (สีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา) และข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียน
วิถีพุทธพระราชทาน (ถ้ามี)

1. การบริหารงานโรงเรียนแบบ POSDC

.....

.....

.....

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักไตรสิกขา (สีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา)

.....

.....

.....

3. ข้อบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

.....

.....

ขอรับรอง/ยืนยันตามนี้

ลงชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ขอกราบขอบพระคุณ

ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)"

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เนื่องด้วย นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (THE MODEL OF THE ROYAL REWARDED BUDDHIST ORIENTED SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION)" โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา ดุษฎีนิพนธ์ คือ พระครูปลัดสุวัฒนสัจจคุณ ,ดร. ซึ่งการทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับข้อมูล จากท่าน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

คำชี้แจง

1. จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามโรงเรียนละ 7 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน 2) รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้างาน 4 ฝ่าย 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ“องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับ“องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. โปรดอ่านคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถามแต่ละตอน และตรวจสอบความเรียบร้อยแล้วทำการส่งคืนโดยไม่ต้องระบุชื่อผู้ตอบ โดยผู้วิจัยขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ

ซึ่งคำตอบเหล่านี้จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อสถานศึกษาและการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

1. เพศ

- ☐ ชาย
- ☐ หญิง

2. อายุ

- ☐ ต่ำกว่า 30 ปี
- ☐ 30 - 40 ปี
- ☐ 41 - 50 ปี
- ☐ 51 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิทางการศึกษา

- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาโท
- ☐ ปริญญาเอก

4. ตำแหน่งหน้าที่

- ☐ ผู้อำนวยการโรงเรียน
- ☐ รองผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้าฝ่าย
- ☐ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ☐ ครูผู้รับผิดชอบโครงการ

5. ประสบการณ์ในการทำงาน

- ☐ ไม่เกิน 10 ปี
- ☐ 11 – 20 ปี
- ☐ 21 – 30 ปี
- ☐ 31 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับ“องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □ หมายเลข 5, 4, 3, 2, และ 1 ที่ท่านเห็นว่าใกล้เคียงหรือตรงกับหลักปฏิบัติความเป็นจริงมากที่สุด โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้ 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา					
2	โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ					
3	ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน					
4	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ					
5	โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้					
6	นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง					
7	นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน					
8	โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม					
9	นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
10	โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน จัดตั้งในสถานที่เหมาะสมสวยงาม น่าเคารพกราบไหว้					
11	นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต					
12	โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
13	นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน					
14	โรงเรียนประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทุกครั้งเมื่อโครงการเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนด					
15	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้					
16	ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน					
17	บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข					
18	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร					
19	ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา					
20	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
21	โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรังปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ					
22	นักเรียน เข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน					
23	โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน					
24	นักเรียนรู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์					
25	นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา					
26	นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่วเชิงเหตุผล					
27	โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน					
28	วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ					
29	ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน					
30	นักเรียนมีการรักษาสุขภาพกาย แต่งกายสุภาพสะอาดเรียบร้อย					
31	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วม บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นพื้นฐาน					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
32	นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา					
33	นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม					
34	นักเรียนมีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน					
35	โรงเรียนมีการประเมินผล ตรวจสอบ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตามตัวชี้วัดที่กำหนด					
36	นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา					
37	นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม					
38	ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้					
39	นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
40	นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัดบริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ					
41	นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตาช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์					
42	ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้					
43	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย					
44	โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ					
45	โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
46	นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน) ต่อกัน					
47	ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี					
48	นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม					
49	ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา					
50	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม					
51	ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงามรู้ศาสนพิธีเบื้องต้น					
52	นักเรียนบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้ประโยชน์สูงสุด					
53	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม					
54	โรงเรียนพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านปัจจัยนำเข้าที่ได้ผลเป็นรูปธรรมชัดเจน					
55	ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข)					
56	ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
57	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี					
58	ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง					
59	ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน					
60	ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา					
61	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ					
62	ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้ การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5					
63	ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม					
64	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี					
65	ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง					
66	ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี					
67	ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ					
		ระดับการปฏิบัติ				

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
68	โรงเรียนมีพระพุทธรูปหรือแผ่นป้ายสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์					
69	โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้					
70	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน					
71	โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ					
72	โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ					
73	โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิต หรือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง					
74	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาจากชุมชน ผู้ปกครอง โดยส่งบุตรหลานมาเรียนเพิ่มขึ้น					
75	โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป					
76	โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล					
77	โรงเรียนบูรณาการหลักธรรมเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม					
78	โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา					
79	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกินอยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
80	ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ					
81	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย					
82	นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต					
83	โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้					
84	โรงเรียนได้เผยแพร่นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นแบบอย่าง ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย					
85	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน					
86	โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณทรัพยากรตรงตามแผนที่กำหนดไว้					
87	โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน					
88	นักเรียนมีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย					
89	โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบ ระยะ 9 เดือน และ 12 เดือนอย่างต่อเนื่อง					
90	นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้องเพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
จนเสร็จสมบูรณ์

นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ติดต่อสอบถาม 080-022-7809

ภาคผนวก ซ
แบบประเมินและรับรองรูปแบบ

แบบประเมินและรับรอง

เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ – นามสกุล (ผู้ประเมิน) .....

ตำแหน่ง .....

หน่วยงาน .....

คำชี้แจง

1. ภายหลังจากที่ท่านพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับร่างที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นในฐานะที่ท่านมีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ท่านมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไรบ้าง รูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยมีประเด็นในการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ความเหมาะสม (Propriety) เป็นการประเมินความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ

1.2 ความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

1.3 ความถูกต้อง (Accuracy) เป็นการประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ

1.4 ความเป็นประโยชน์ (Utility) เป็นการประเมินอรรถประโยชน์การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้

2. แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ได้แก่

ระดับ 5 หมายถึง การประเมินมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง การประเมินอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง การประเมินในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง การประเมินอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง การประเมินอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. โปรดพิจารณารายการประเมิน แล้วทำเครื่องหมาย ☑ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการประเมินของท่าน

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
ประเด็นการประเมินด้านความเหมาะสม (Propriety)					
1. เป็นรูปแบบในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ					
2. เป็นรูปแบบที่คำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน					
3. เป็นรูปแบบที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหาร					
ประเด็นการประเมินด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)					
4. เป็นรูปแบบและองค์ประกอบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
5. เป็นรูปแบบที่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติได					
6. เป็นรูปแบบที่สร้างการยอมรับของสถานศึกษาในการบริหาร					
7. เป็นรูปแบบที่มีตัวชี้วัดคุณภาพ ที่เอื้อต่อการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาได้					
ประเด็นการประเมินด้านความถูกต้อง (Accuracy)					
8. เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการทางวิชาการ					
9. เป็นรูปแบบที่มีสาระ/ประเด็นครอบคลุมครบถ้วนถูกต้อง					
10. เป็นรูปแบบที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน					
11. เป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนกระบวนการชัดเจน					
12. เป็นรูปแบบที่มีการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือและ แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย					
13. เป็นรูปแบบที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ชัดเจน					
ประเด็นการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)					
14. เป็นรูปแบบที่เกิดผลดีต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบ ผู้มีส่วนได้สวนเสีย และชุมชน มีความสอดคล้องกับความต้องการ และการสร้างความเชื่อถือของสถานศึกษาในการบริหาร					
15. เป็นรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ					
16. เป็นรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ					
17. เป็นรูปแบบที่ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ					
18. เป็นรูปแบบที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบริหารสถานศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป					

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. จากร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการงานโรงเรียนมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงาน โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

2. ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านผู้บริหาร มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

3. ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านนักเรียน มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

4. ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านครูผู้สอน มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

5. ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านไตรสิกขา มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

6. ท่านเห็นว่าองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ยังไม่มีในร่างรูปแบบที่นำเสนอ

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณ

นายชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
โทร. 0800227809

ภาคผนวก ฌ
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือ

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือ
ข้อคำถามตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(+1 = แน่ใจว่าสอดคล้อง, 0 = ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง, -1 = ยังไม่สอดคล้อง)

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจารณา
		1	2	3	4	5		
1	ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา	+1	**+1**	**+1**	**+1**	**+1**	1.00	ใช้ได้
2	โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6	นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7	นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8	โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9	นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
10	โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนจัดตั้งในสถานที่เหมาะสมสวยงาม น่าเคารพกราบไหว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
11	นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
12	โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
13	นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
14	โรงเรียนประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทุกครั้งเมื่อโครงการเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
16	ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
17	บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
18	นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
19	ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
20	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่งๆขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
21	โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรังปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
22	นักเรียน เข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
23	โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
24	นักเรียนรู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
25	นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
26	นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่วเชิงเหตุผล	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
27	โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
28	วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
29	ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
30	นักเรียนมีการรักษาสุขภาพกาย แต่งกายสุภาพสะอาดเรียบร้อย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
31	การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วม บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นพื้นฐาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
32	นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
33	นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
34	นักเรียนมีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
35	โรงเรียนมีการประเมินผล ตรวจสอบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานตามตัวชี้วัดที่กำหนด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
36	นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
37	นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
38	ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
39	นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
40	นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัดบริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
41	นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตา ช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
42	ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
43	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
44	โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
45	โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
46	นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
47	ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
48	นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
49	ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
50	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
51	ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงามรู้ศาสนพิธีเบื้องต้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
52	นักเรียนบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้ประโยชน์สูงสุด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
53	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
54	โรงเรียนพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านปัจจัยนำเข้าที่ได้ผลเป็นรูปธรรมชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
55	ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข)	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
56	ครูมีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
57	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริง เป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
58	ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
59	ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
60	ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
61	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
62	ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
63	ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
64	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
65	ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
66	ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
67	ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
68	โรงเรียนมีพระพุทธรูปหรือแผ่นป้ายสัญลักษณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
69	โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
70	โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
71	โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
72	โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
73	โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิต หรือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
74	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาจากชุมชน ผู้ปกครอง โดยส่งบุตรหลานมาเรียนเพิ่มขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
75	โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
76	โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
77	โรงเรียนบูรณาการหลักธรรมเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
78	โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
79	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
80	ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครูเป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
81	การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
82	นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
83	โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
84	โรงเรียนได้เผยแพร่นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นแบบอย่าง ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
85	โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
86	โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณทรัพยากรตรงตามแผนที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
87	โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อคำถาม	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	ผลการพิจาณา
		1	2	3	4	5		
88	นักเรียนมีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
89	โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบระยะ 9 เดือน และ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
90	นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

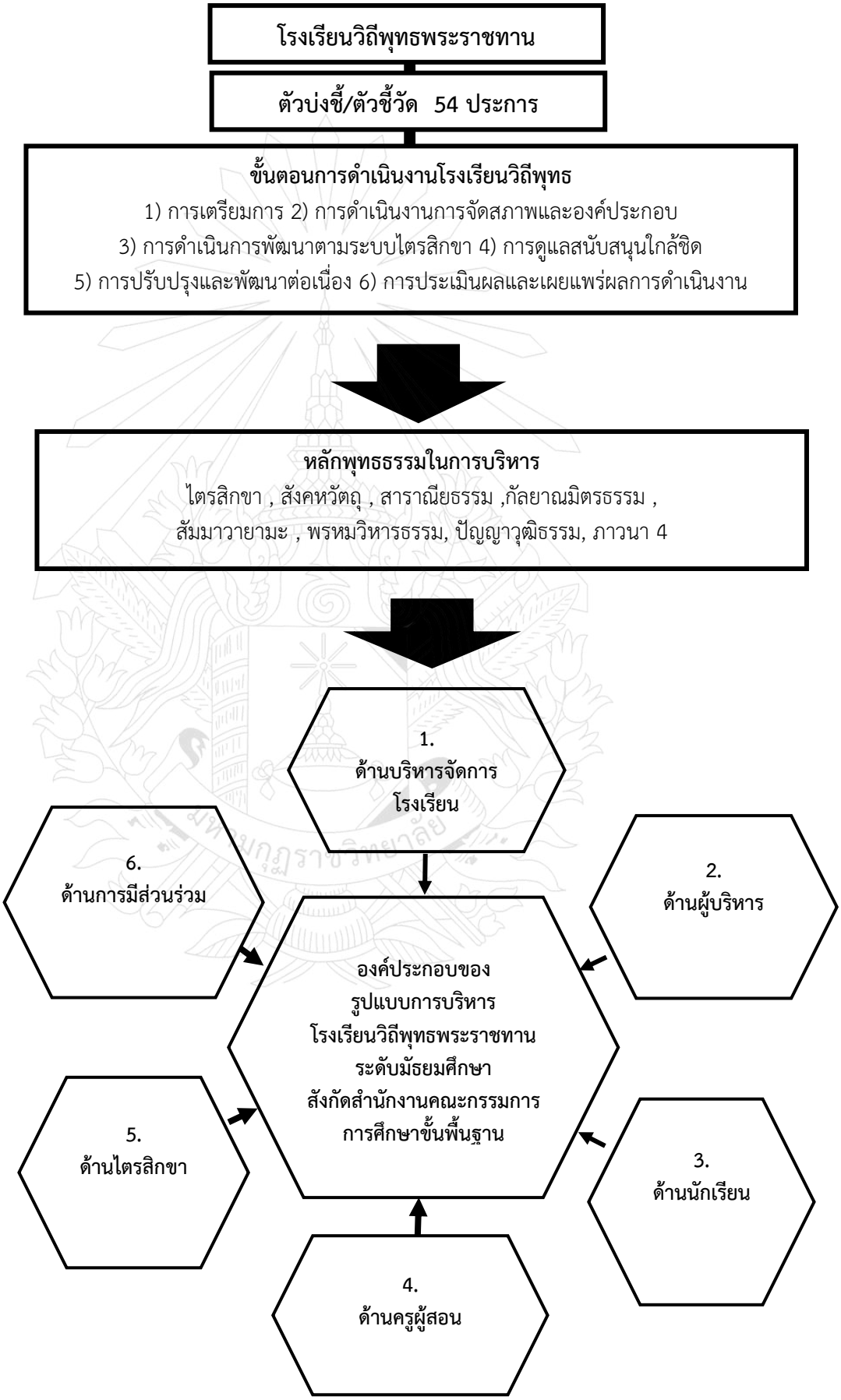
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอกราบขอบพระคุณ
ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ญ
ร่างรูปแบบ

ร่างรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กระบวนการดำเนินงาน ส่วนที่ 2 หลักธรรมในการดำเนินงานและการบริหาร ส่วนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และส่วนที่ 4 การนำรูปแบบไปใช้ และข้อพึงระวัง ซึ่งมีคำอธิบาย ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง ขั้นตอนและองค์ประกอบในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เป็นความคิดเชิงระบบ (Systemic thinking) ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ 2) ขั้นตอนการดำเนินงานวิถีพุทธ 6 ขั้นตอน และ 3) ตัวบ่งชี้คุณภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 54 ประการ

1. อัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ 7 ประการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้ (1) มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ (2) มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน (3) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน (4) มีพระพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ (5) มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น (6) มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรม และ (7) ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ 100 %

2) ด้านการเรียนการสอน 5 ประการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้ (1) บริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เช้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน (2) บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (3) พานักเรียนทำโครงงานคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (4) ครู ผู้บริหารและ นักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ และ (5) ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3) ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน 5 ประการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้ (1) รักษาศีล 5 (2) ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม (3) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ (4) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของ และ (5) มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก

4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ 8 ประการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้ (1) ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน (2) ไม่ดุ ด่า นักเรียน (3) ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน (4) โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี (5) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี (6) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย (7) บริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง และ (8) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

5) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ 4 ประการ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้ (1) ใส่เสื้อขาวทุกคน (2) ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ (3) รับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวัน และ (4) สวดมนต์แปล

2. ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1) ขั้นการเตรียมการ 2) ขั้นการดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบ 3) ขั้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) ขั้นการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) ขั้นการปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง 6) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แต่ละขั้นตอนดังกล่าว สามารถ

ประกอบด้วยกระบวนการย่อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการแสดงผลสะท้อน โดยมีตัวชี้วัดคุณภาพของโรงเรียนที่เป็นแกนกลางในการคัดเลือก ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้า มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานด้านผลผลิต และมาตรฐานด้านผลกระทบ

3. ตัวบ่งชี้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 54 ประการ ประกอบด้วย

1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วยการเตรียมการด้านบุคลากร การบริหารจัดการกายภาพและ สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ตัวชี้วัด ดังนี้ (1) มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (2) มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ (3) มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน (4) มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา (5) มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (6) มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา (7) รู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา (8) มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ (9) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้อง (บ ว ร) มีส่วนร่วม (10) ปลูกศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง (11) ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัดและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน (12) มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง (13) มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (14) มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนและแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (15) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม (16) มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน (17) สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ และ (18) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

2) ด้านกระบวนการ (Process) ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ปัจจัยด้านบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร และปัจจัยด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ประกอบด้วย ตัวชี้วัดดังนี้ (1) จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน (2) ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (3) จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (4) จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ (5) จัดกิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน (6) ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ (7) นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา สอนนักเรียนสม่ำเสมอ (8) จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือที่ศาสนสถานที่ใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (9) มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา) โดยมีจุดประสงค์เน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง (10) ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง (11) ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่

สร้างสรรค์ (12) ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น (13) ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ (14) ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) (15) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย (16) ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล (17) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต และ (18) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

3. ด้านผลผลิต (Output) ผลการพัฒนา 4 ด้าน ด้วยภาวนา 4 คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ประกอบด้วย ตัวชี้วัดดังนี้ (1) บริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ (2) การดูแลร่างกาย และการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย (3) ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม (4) มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (5) มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา (6) สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต (7) มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ (8) มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน) (9) ทำงานและเรียนรู้ตั้งใจ อดทน ขยัน หมั่นเพียร (10) มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน (11) มีศรัทธา และความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย (12) รู้บาป บุญ คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ (13) ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ และ (14) รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

4) ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact) ชุมชนบวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน ประกอบด้วย ตัวชี้วัดดังนี้ (1) บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น (2) ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น (3) วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น และ (4) โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วม ที่เกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)

ส่วนที่ 2 หลักธรรมในการดำเนินงาน และการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

1) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานบริหารภายในโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยมีหลักพุทธธรรมหลายประการ ดังนี้

(1) ไตรสิกขา หมายถึง สิกขา 3 คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกหัด ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมพัฒนา กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงาม ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้น หรือนิพพาน ประกอบด้วย 1) ศีล (พฤติกรรม) ได้แก่ มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟังเป็น รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภคและสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา รู้จักความพอดี พอประมาณในการแสวงหา การบริโภคสะสมสิ่งต่าง ๆ ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และมีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น 2) จิตใจ (สมาธิ) ได้แก่ มีสมรรถภาวะที่ดี คือมีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ อดทน สู้สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่

ย่อท้อสามารถฟันผ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาวะ คือมีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่ว กลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นกุศลอย่างสม่ำเสมอ และมีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น 3) ปัญญา ได้แก่ มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาป บุญคุณโทษ มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้าการจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผลสามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตน สามารถแก้ปัญหาชีวิตของตนได้ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ มีฐานชีวิตที่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจ ในสัจจธรรมในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน เป็นต้น

(2) สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะ ดังนี้ 1) ทาน คือ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์สิ่งของปัจจัยสี่ที่จำเป็นไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ศิลปวิทยาการ ความรู้ความสามารถที่เรามีอยู่ให้กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร 2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ ชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด ดูถูกดูแคลน พูดด้วยคำที่สุภาพนิ่มนวล จริงใจ ไม่พูดโกหกเสแสร้ง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิง ไม่พูดเพ้อเจ้อ บิดเบือนจากความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำ ที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น พูดแล้วเกิดความสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน 3) อัตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังแรงกายที่ตนมีอยู่ ไม่ได้ถูกบังคับทำด้วยความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้กับองค์กรด้วย 4) สมานัตตตา คือ การเอาตัวเข้าไปสมาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กรอยู่เย็นเป็นสุข

(3) สาราณียธรรม 6 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเหตุให้ระลึกถึงกันทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ดังนี้ 1) เมตตากายกรรม หมายถึง ตั้งเมตตากายกรรม คือแสดงออกทางกายด้วยเมตตา เช่น ช่วยเหลือกันและแสดงกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 2) เมตตาวจีกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาวจีกรรม คือ แสดงออกทางวาจาด้วยเมตตา เช่น บอกแจ้งแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม หมายถึง ตั้งเมตตามโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดต่อกันด้วยเมตตา ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน เช่น มองกันในแง่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี หมายถึง ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปันกัน คือ ได้ลาภอันชอบธรรม เฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมทั่วกัน แม้จะเป็นของเล็กน้อย ไม่รู้สึกว่าหวงแหน แต่นำมาแบ่งปัน 5) สีลสามัญญตา หมายถึง มีศีลบริสุทธิ์เสมอกัน คือ มีความประพฤติสุจริตเสมอกับผู้อื่น ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่ ประพฤติอยู่ในกรอบ มีความสุจริตถูกต้องตามระเบียบวินัย 6) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง มีทิฏฐิเสมอกัน คือ มีความเห็นชอบร่วมกับเพื่อน ร่วมหมู่ กลุ่มที่อาศัยด้วยกัน ในสังคม

เดียวกัน ในหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญหรือเป้าหมายอันนำไปสู่การแก้ปัญหา การกำจัดทุกข์

(4) กัลยาณมิตรธรรม 7 หมายถึง เพื่อนที่ดี, มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงนับ กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว ประกอบด้วย 1) ปิโย น่ารัก ในฐานเป็นที่สบายใจและ สนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม 2) ครุ น่าเคารพ ในฐานประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4) วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูด อะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนกฺขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 6) คมฺภีรญฺจ กถ กตฺตา แถลงเรื่องล้ำลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้ เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7) โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

(5) สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรกระทำกิจ 4 ประการ คือ 1) ระวังมิให้อกุศลธรรมที่ยังมิได้เกิด เกิดขึ้น 2) ละเสียซึ่งอกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้ว 3) ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เคยเกิดให้เกิดขึ้น 4) เจริญกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้วนั้นให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(6) พรหมวิหารธรรม หมายถึง หลักธรรมครองใจ 4 ประการ ที่ทำให้คนปฏิบัติในทางประเสริฐทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา นำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารเพื่อทำให้ผู้ใต้บังคับอยู่อย่างมีความสุขและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งจะเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่ 1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงควรดูแลเอาใจใส่สนับสนุนการทำงาน 2) กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ปัญหาหรืออุปสรรค สิ่งแรกที่ผู้บริหารควรทำ การพูดคุย สอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมชี้แนะแนวทางการแก้ไขและพูดให้กำลังใจ โดยไม่ปล่อยให้ต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะทางด้านการงาน ด้านครอบครัว หรือในทุกๆด้านผู้บริหารควรแสดงความยินดีด้วยความจริงใจ 4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรม

(7) ปัญญาวุฒิธรรม คือ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญา เป็นแนวทางในการบริหารและจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 4 ประการ คือ 1) คบสัตบุรุษ 2) ฟังธรรม 3) คิดไตร่ตรองธรรม และ 4) การปฏิบัติให้งานตามหน้าที่ เพื่อนำไปบูรณาการกับการมีส่วนร่วมอันเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษา คือ การร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติตามโครงการ การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้กระทำกิจกรรมร่วมกันในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันรับผิดชอบร่วมกัน รวมถึงมีความรู้สึกผูกพันสถานศึกษา อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างสูงสุด

(8) ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ประกอบด้วย 1) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ

ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีลภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบ วินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิต ภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม ทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น 4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

2) การบริหาร POSDC การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) ที่ส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังต่อไปนี้

(1) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

(2) O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

(3) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน

(4) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

(5) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรเราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน หมายถึง รูปแบบการบริหารตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้การจัดบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเกิดความยั่งยืน จึงได้ร่างรูปแบบ M- D –S- T- T- P Model องค์ความรู้จากการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ส่วนประกอบของ M- D -S –T- T- P Model องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยนำเข้า Input การบริหาร POSDC ,หลักไตรสิกขา,ตัวบ่งชี้คุณภาพ

ส่วนที่ 2 กระบวนการ Process องค์ประกอบ 6 ประกอบ 76 ตัวแปร

ส่วนที่ 3 ผลผลิต Output รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(ร่าง) รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระบวนการหลักในการพัฒนารูปแบบ โดยมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน ประกอบด้วย 17 ตัวแปร ได้แก่ 1) โรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ของโรงเรียนสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อพัฒนาเป็นเชิงประจักษ์ 3) โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและชัดเจน 4) โรงเรียนปฏิบัติตามมาตรฐานตัวชี้วัด 54 ประการ ของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีเอกสารรวบรวมไว้ และมีผลงานเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เป็นแบบอย่างโรงเรียนอื่น ๆ 5) โรงเรียนประเมินตนเองตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการ ในระบบ ระยะ 9 เดือน และ 12 เดือน อย่างต่อเนื่อง 6) โรงเรียนได้จัดทำป้ายพุทธภาษิต หรือ

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกต้องเหมาะสม อ้างแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง 7) โรงเรียนมีการนำผลงานดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการประเมินโครงการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป 8) โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล ปลูกฝังศรัทธา มีห้องพระพุทธศาสนาหรือลานธรรมในการปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 9) โรงเรียนส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำสม่ำเสมอ หน้าชั้นเรียนหรือหน้าเสาธงก่อนขึ้นชั้นเรียน 10) โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 11) โรงเรียนส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล 12) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา 13) โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ 14) โรงเรียนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ 15) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานการอำนวยการผู้บริหารมีหลักธรรมที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ 16) โรงเรียนปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษาวิถีพุทธ ระยะ 5 ปี หรือแผนปฏิบัติการสถานศึกษาวิถีพุทธที่กำหนดไว้ และ 17) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม

สรุปได้ว่า **M : Management ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน** หมายถึง การบริหารจัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายให้เป็นเชิงประจักษ์ได้ ผู้บริหาร ครู มีทักษะกระบวนการจัดการ มีวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ และดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่กำหนด มีการวางแผน การนำแผนไปใช้ปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

องค์ประกอบที่ 2 ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย 11 ตัวแปร ได้แก่ 1) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการจัดการองค์กรสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสาราณียธรรม 6 เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ในหลักพุทธธรรม 2) ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน วางตัวเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้รับบริการ 3) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างชาวพุทธที่ดี 4) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 เป็นประจำ 5) ผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา 6) ผู้บริหารตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างต่อเนื่อง 7) ผู้บริหาร รู้จักและนำไตรสิกขาไปใช้ การดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น เช่น อาราธนาศีล 5 8) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการวางแผนสอดคล้องตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา สมานัตตา และ อัตถจริยา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี 9) ผู้บริหารมีอัธยาศัยดีสุขภาวะจิตผ่องใส มีพรหมวิหารธรรมประจำใจอย่างถูกต้องเหมาะสม 10) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารงานบุคลากรมีความสอดคล้องตรงกับหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1.ทำตัวน่ารัก 2.น่าเคารพ 3.น่ายกย่อง 4.รู้จักพูด 5.อดทนต่อถ้อยคำ 6.กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7.ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย และ 11) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานผู้บริหารมีการกำกับดูแลมีความ

สอดคล้องตรงกับหลักธรรมสัมมาวายามะ อันหมายถึง กุศลธรรมที่บังเกิดแล้วให้ตั้งอยู่ และให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

สรุปได้ว่า **D : Directors ด้านผู้บริหาร** หมายถึง ผู้บริหารเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดมีบทบาทอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนในกระบวนการ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น ประพฤติตนเป็นที่หน้ายกย่องน่าเคารพ

องค์ประกอบที่ 3 ด้านนักเรียน ประกอบด้วย 22 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ทำได้จริงเป็นแบบอย่างเผยแผ่ไปสู่ผู้อื่นได้ และปฏิบัติเป็นวิถี 2) นักเรียนเข้าใจ “วิถีพุทธ” ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพกฎ ระเบียบ ธรรมเนียม วัฒนธรรมของโรงเรียน 3) นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ 4) นักเรียนปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 5) นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต 6) นักเรียนทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 7) นักเรียนมีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย 8) นักเรียนใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และพัฒนางานอยู่เสมอ 9) นักเรียนเข้าใจบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ในการคิดสร้างสรรค์เพื่อปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม 10) นักเรียนรู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา 11) นักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 12) นักเรียนเป็นสุภาพชน อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาททางสังคม 13) นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้ดี รู้ชั่วเชิงเหตุผล 14) นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณท่านอย่างเหมาะสม 15) นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการใช้จ่ายประหยัดบริโภคปัจจัย 4 อย่างมีสติ 16) นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 17) นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติยิ้มง่าย รู้จักทักทาย มีไมตรีจิตต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร 18) นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจดีสม่ำเสมอ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน 19) นักเรียนมีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 20) นักเรียนมีปกติอ่อนน้อมกราบไหว้ มีจิตเมตตา ช่วยเหลือคนอื่นทุกเมื่อที่ขอความอนุเคราะห์ 21) นักเรียนมีความรอบคอบในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา และ 22) นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา

สรุปได้ว่า **S : Student ด้านนักเรียน** หมายถึง นักเรียนเป็นเยาวชนที่สามารถฝึกฝนได้ง่าย การพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงามและถูกต้องเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงบวก การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม มีจิตใจใฝ่ดี มีพลังใจที่เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันต้านทานเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำลายจิตใจ สามารถนำกระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดผลในสังคม

องค์ประกอบที่ 4 ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ได้แก่ 1) ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) 2) ครูมีนวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากการถอดบทเรียนในห้องเรียนและหลักปฏิบัติตามตัวชี้วัดมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 3) ครูมี

ศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4) ครูเป็นกัลยาณมิตรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสเสนอแนะ เพื่อพัฒนานวัตกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้เป็นเชิงประจักษ์และยั่งยืน 5) ครูส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาสังคมปัจจุบัน 6) ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง 7) ครูส่งเสริมให้กำลังใจพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดี 8) ครูฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา และ 9) ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้ศาสนพิธีเบื้องต้น

สรุปได้ว่า **T : Teacher ด้านครูผู้สอน** หมายถึง ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนในห้องมากที่สุด ต้องจัดการเรียนการสอนบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับหลักปฏิบัติของนักเรียน และนักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกระบวนการนวัตกรรมที่สร้างขึ้นโดยการฝึกฝนจากครูผู้สอนเป็นหลัก ฉะนั้น ครูจึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐานเป็นแบบอย่างที่ดี

องค์ประกอบที่ 5 ด้านไตรสิกขา ประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ 1) โรงเรียนบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างเหมาะสม 2) นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้ อย่างเหมาะสมและถูกต้อง 3) ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ 4) ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 5) ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา 6) ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 7) ผู้บริหารประยุกต์หลักไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ในการบริหารโรงเรียน และ 8) โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา

สรุปได้ว่า **T : Trisikkha ด้านไตรสิกขา** หมายถึง หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารใช้ในขับเคลื่อนกิจกรรมกิจต่าง ๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนบุคคลครูได้พัฒนาศักยภาพด้วยตนเองโดยการเรียนรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการแก้ปัญหารอบตัวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรมสามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตามอริยมรรค ก่อให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข

องค์ประกอบที่ 6 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ได้แก่ 1) บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 2) วัด ชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานสม่ำเสมอ 3) โรงเรียนได้อบรมพัฒนาผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรโรงเรียน สร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 4) โรงเรียนได้ร่วมอบรมพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่วนกลางได้เชิญร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ 5) โรงเรียนจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยชุมชน

มีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ 6) โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้มีความรู้ความเข้าใจเสริมสร้างประสบการณ์ให้ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 7) โรงเรียนได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายและปรับปรุงแผนพัฒนาเครือข่ายการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ 8) โรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเพื่อให้ความรู้ ข้อปฏิบัติของชาวพุทธอย่างสม่ำเสมอ และ 9) ชุมชน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นสมาชิกที่ดีโดยมีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า **P : Participation ด้านการมีส่วนร่วม** หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานอย่างบูรณาการ การสร้างสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของการอยู่ร่วมกัน ทำงานที่ยากให้สำเร็จได้ การพัฒนาโดยเปิดโอกาส ผู้ปกครอง วัด ชุมชน เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ส่วนที่ 4 การนำรูปแบบไปใช้ และข้อพึงระวัง

การศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานไปใช้ปฏิบัติ และให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การนำรูปแบบไปใช้

1.1 โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานโรงเรียน บริบทสภาพแวดล้อมโรงเรียน เนื่องจากมีความสำคัญทางด้านกายภาพการดำเนินงานของโรงเรียน เพราะมีความสัมพันธ์ในด้านการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแนวการประพฤติปฏิบัติที่ช่วยผลักดันให้ครูบุคลากรเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ และนักเรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพตามช่วงวัย เป็นคนดีคนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.2 โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานควรให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ใช้ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 4 ด้าน (1) Input (บุคคล,การบริหารจัดการ,กายภาพ สิ่งแวดล้อม) (2) Process (การเรียนการสอน, บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร,กิจกรรมพื้นฐาน) (3) Output (ภาวนา 4: กาย ศีล จิต ปัญญา) 4) Outcome (บวร : บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) ร่วมกับการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน (1) ด้านกายภาพ (2) ด้านการเรียนการสอน (3) ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน (4) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ (5) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และส่งเสริมศาสนพิธี เน้นการปฏิบัติธรรม และการบูรณาการไตรสิกขาสู่การเรียนการสอน เพิ่มเติม นวัตกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 4 ด้าน เนื่องจากมีความสำคัญทางด้านการประเมินผลเชิงประจักษ์ และคุณสมบัติโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

1.3 โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานหรือผู้ที่สนใจ ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานควรให้ความสำคัญกับ แผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงการ

โรงเรียนวิถีพุทธระยะ 5 ปี เนื่องจากมีความสำคัญทางด้านจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เพราะมีความสัมพันธ์ในด้านการบริหารจัดการของโรงเรียน

1.4 ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนา คุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้ได้มาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด เนื่องจากมีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เกิดความยั่งยืน

2. ข้อควรพึงระวัง

ในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียนอย่างครอบคลุม การทำงานแม้วางแผนอย่างดีแล้วเวลาดำเนินงานจริงอาจมีสิ่งแทรกซ้อนทำให้ไม่สามารถทำตามแผนได้ ต้องมีการวางแผนสำรองปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านกำลังบุคลากร เวลาและงบประมาณ อาจต้องใช้เวลามากขึ้นกว่าจะประสบความสำเร็จ การทำงานเป็นทีมควรเกิดจากบุคลากรที่มีความต้องการหรือความเห็นทัศนคติตรงกัน ควรให้ความสำคัญกับการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ การกำกับติดตาม ควรเลือกใช้วิธีการเชิงบวกทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน ให้กำลังใจกันชื่นชมผลงานร่วมกัน

ภาคผนวก ฎ
ผลการทดลองเครื่องมือวิจัย

ผลการวิเคราะห์เครื่องมือวิจัย

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.902	.949	90

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.815
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	38287.631
	df	4005
	Sig.	.000

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	16.382	18.202	18.202	16.382	18.202	18.202	14.207	15.786	15.786
2	12.121	13.468	31.670	12.121	13.468	31.670	11.824	13.137	28.923
3	10.068	11.187	42.857	10.068	11.187	42.857	10.745	11.939	40.862
4	6.450	7.167	50.024	6.450	7.167	50.024	6.943	7.714	48.576
5	4.940	5.489	55.512	4.940	5.489	55.512	5.879	6.532	55.109
6	4.595	5.105	60.618	4.595	5.105	60.618	4.958	5.509	60.618
7	3.356	3.729	64.347						
8	3.005	3.339	67.686						
9	2.526	2.807	70.493						
10	2.268	2.520	73.012						
11	1.983	2.203	75.216						
12	1.934	2.149	77.365						
13	1.897	2.107	79.472						
14	1.548	1.720	81.192						
15	1.501	1.667	82.859						
16	1.326	1.473	84.333						
17	1.234	1.371	85.704						
18	1.001	1.112	86.816						
19	.941	1.046	87.861						
20	.837	.930	88.791						
21	.773	.859	89.650						
22	.697	.774	90.424						
23	.686	.762	91.186						
24	.569	.632	91.818						
25	.528	.586	92.405						
26	.493	.548	92.952						
27	.470	.522	93.475						
28	.412	.457	93.932						
29	.389	.432	94.364						
30	.364	.405	94.768						
31	.343	.381	95.150						

32	.315	.350	95.500						
33	.279	.310	95.809						
34	.250	.278	96.087						
35	.234	.260	96.347						
36	.229	.255	96.602						
37	.205	.228	96.830						
38	.188	.208	97.038						
39	.173	.193	97.231						
40	.170	.189	97.420						
41	.154	.172	97.592						
42	.149	.165	97.757						
43	.129	.144	97.901						
44	.128	.142	98.043						
45	.116	.129	98.172						
46	.104	.115	98.288						
47	.099	.110	98.398						
48	.096	.106	98.504						
49	.089	.099	98.603						
50	.086	.095	98.698						
51	.082	.091	98.789						
52	.076	.085	98.874						
53	.073	.081	98.955						
54	.070	.077	99.032						
55	.066	.074	99.106						
56	.062	.068	99.174						
57	.056	.062	99.236						
58	.054	.060	99.296						
59	.046	.052	99.348						
60	.046	.051	99.398						
61	.042	.047	99.445						
62	.041	.046	99.491						
63	.037	.041	99.532						
64	.036	.040	99.573						
65	.034	.038	99.611						
66	.032	.036	99.647						
67	.031	.034	99.681						

68	.029	.032	99.713						
69	.027	.030	99.743						
70	.025	.027	99.770						
71	.023	.026	99.796						
72	.022	.025	99.821						
73	.019	.021	99.841						
74	.017	.019	99.861						
75	.016	.018	99.879						
76	.014	.015	99.894						
77	.014	.015	99.909						
78	.012	.013	99.923						
79	.011	.012	99.935						
80	.009	.010	99.946						
81	.008	.009	99.954						
82	.008	.009	99.963						
83	.007	.008	99.971						
84	.006	.006	99.978						
85	.005	.006	99.983						
86	.005	.005	99.988						
87	.003	.004	99.992						
88	.003	.003	99.995						
89	.002	.003	99.998						
90	.002	.002	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4	5	6
1	.810	.110	.503	.208	.148	.119
2	-.135	.969	.028	-.166	.076	.095
3	-.564	-.044	.714	.398	.071	.081
4	-.030	.043	-.439	.598	.643	.181
5	.061	.135	-.207	.543	-.739	.308
6	-.055	-.165	.025	-.345	.088	.918

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Rotated Component Matrix[a]

	Component					
	1	2	3	4	5	6
A23	.984					
A45	.973					
A87	.970					
A2	.965		.108			
A89	.964		.106			
A73	.963					
A75	.946					
A70	.944					
A85	.911					
A43	.896					
A76	.890					
A79	.864					
A83	.851		.130			
A5	.845					
A15	.448		.284	-.110	-.292	-.267
A69	.440	.265	-.285	.169		
A53	.424	.177		.125	.195	
A10	.374	.158	.166	.177		.132
A50		.968				
A61		.966				
A66		.964				
A67		.963				
A60		.961				
A65		.959				
A62		.958				
A64		.955				
A63		.949				
A81		.486		-.143		.145
A20	.199	.471	.380	.207	-.195	

A86		-.302	.130	.214	.181	-.135
A68		.257	.223	-.105		-.211
A57	.119	-.112	.811		-.313	-.133
A22	.118		.803	.170	.453	
A90	.102		.801	.138	.443	
A82	.107		.794	.158	.473	
A11	.104		.787	.173	.444	
A18	.105		.782	.165	.447	
A88	.115		.780	.171	.431	
A4	.102	.113	.772	.181	.481	
A33	.198		.760		-.236	
A25	.138	.150	.685	.375	-.323	
A13	.236	-.125	.670	.103	-.153	
A37	.287	-.200	.600	-.190	-.238	.152
A26	.218	.168	.548	.164	-.395	
A48			.501	.435	-.500	
A40	.300	-.126	.498			
A39			.482		-.190	-.257
A9		.190	.482	.182		.217
A7	-.164	-.333	.465	.187		
A46		-.173	.461	-.158		
A41	.248		-.457		.170	
A32			.457	-.150		
A36			.443		-.126	
A31	.107	-.131	-.267	-.230		-.262
A30	.132	.259	-.264	.192		
A35						
A55		-.375		.868	.139	
A3		-.381		.866	.146	
A56		-.376		.860	.140	
A59		-.362		.848	.162	
A29		-.360		.801		
a58		-.387		.586	.206	-.108

A47		.459	.437	.533		
A49	.207	.234	.176	.493	.237	.125
A51	.331	.179	.424	.485	-.232	
A74		.223	.167	.396	-.137	.178
A34	.165	-.144	.300	-.384	.154	
A52		.249	.216	.377	.325	-.108
A54	.149	.351	.212	.364	-.239	
A24				-.168	.112	
A8	.209	.404		.287	.618	
A6	.216	.386		.277	.614	
A38	.171	.303	-.120		.612	
A19	.210	.185		-.180	-.557	
A1	.162	.254	-.102	.149	.503	
A42					.480	
A16			.147	-.373	.475	.130
A78	.203	-.130			.407	.121
A84		.333		-.189	.393	
A17	.269	.140				.807
A28	.216	.239		.106		.805
A27	.210	.263				.804
A71					.102	.737
A72	-.151					.688
A12						.676
A21			.450	.238	-.184	.509
A44	-.122	-.164			.465	-.496
A80	.262	-.106		.223	.174	.402
A14	.168	-.196			.314	.357
A77	.267	-.133	-.113			-.297

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 11 iterations.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ชินนุพงษ์ สุวรรณชัยรบ
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524
ชาติภูมิ	สกลนคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	55 หมู่ 5 ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี 76150 ID. Line chinnuphong
การศึกษา	ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปริญญาโท ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
หน้าที่การทำงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยรองผู้อำนวยการโรงเรียนคงคาราม ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ครูสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนคงคาราม ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี